

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kansalaisaloite ympäristöjärjestöjen kampanja-
työkaluna**

Juuso Aromaa

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Marraskuu / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Juuso Aromaa	Sivumäärä 81 ja 7 liitesivua
Työn nimi Kansalaisaloite ympäristöjärjestöjen kampanjatyökaluna	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Greenpeace Suomi, Sini Harkki	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kansalaisaloitteen sopivuutta ja mahdollisuuksia ympäristöjärjestöjen kampanjatyössä. Kansalaisaloite on kansalaisen eduskunnalle tekemä lakialoite, jonka eduskunta ottaa käsittelyyn, mikäli aloite kerää 50 000 kannatusilmoitusta puolen vuoden aikana. Vaikka aloitteen vireillepanijaksi on aina merkittävä luonnollinen henkilö, monet kansalaisjärjestöt ovat hyödyntäneet kansalaisaloitetta kampanjatyössään. Erityisesti tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin keskittyvät organisaatiot ovat toteuttaneet menestyksekkäitä aloitteita, mutta ympäristöjärjestöt eivät toistaiseksi ole ottaneet kansalaisaloitetta kampanjatyönsä välineeksi.</p> <p>Työn tilaaja on Greenpeace Suomi, joka toimii pohjoismaisen Greenpeace Nordicin alaisuudessa. Greenpeace on kansainvälinen ympäristöjärjestö, jonka toiminnan ytimessä on vapaaehtoisia osallistava ja huomiota herättävä kampanjatyö, joka perustuu tutkimukseen, tiedonlevitykseen, vaikuttamiseen ja väkivallattomaan suoraan toimintaan.</p> <p>Menetelmänä opinnäytetyössä on monimenetelmäinen haastattelujen sekä onnistuneiden kansalaisaloitteiden analyysikonaisuus. Analysoin kansalaisaloitteiden menestystekijöitä tyypittelemällä ne 43 erilaiseen kansalaisaloitetyyppiin ja haastatteleamalla menestyneiden kansalaisaloitteiden toteuttajia sekä satunnaisesti valittuja kansalaisia. Selvitän, minkälaiset aloitteet ovat yleisempiä kuin toiset, minkälaiset aloitteet ovat suosituimpia, millaisia aloitteita ihmiset olisivat valmiita kannattamaan, ja miksi ympäristöaiheiset aloitteet ovat toistaiseksi menestyneet heikosti.</p> <p>Työ sisältää laajan konkreettisten toimintaohjeiden sekä kansalaisaloitteen esittelyn kokonaisuuden. Käyn läpi suomalaisen ympäristöjärjestökentän ja sen tekemän kampanjatyön sekä kansalaisaloitteen historian, lainsäädännön ja nykytilan. Arvioin kansalaisaloitteiden merkitystä demokratiatyökaluna ja julkisen keskustelun ohjaajana sekä niiden suhdetta kuntalaisaloitteeseen ja eurooppalaisen kansalaisaloitteeseen. Esittelen kansalaisaloiteprosessin kolme vaihetta, jotka ovat valmistelu, kannatusilmoitusten keräys ja aloitteen toimittaminen eduskuntaan, jos äänimäärä täyttyy. Lisäksi annan käytännöllisiä ohjeita kansalaisaloiteprosessin käynnistämiseen ja aikatauluttamiseen.</p> <p>Työn keskeinen havainto on, että vaikka kansalaisaloite ei vaikuttaisikaan konkreettisesti lainsäädäntöön, sillä on merkittävä potentiaali julkisen keskustelun ohjaajana. On mahdollista, että suosittu kansalaisaloitekampanja ikään kuin legitimoisi esiin nostamiensa teemojen aseman yhteiskunnallisessa keskustelussa. Kansalaisaloite tarjoaa ympäristöjärjestöille mahdollisuuden nostaa ympäristöasioita kansalaisaloitteiden kautta lainsäädäntöprosessiin sekä vahvistaa niiden julkista profiilia.</p> <p>Opinnäytetyöni toimii oppaana sen tilaajalle sekä muille ympäristö- ja kansalaisjärjestöille. Vaikka työ on suunnattu ensisijaisesti sen tilaajalle, siitä voivat hyötyä myös muut ympäristöjärjestöt ja yleisempi järjestökenttä, sillä siinä paneudutaan kansalaisaloitteisiin ja aloitteiden menestystekijöihin tavalla, jota aiemmin ei ole tehty. Opinnäytetyö myös tarkastelee ensimmäistä kertaa kansalaisaloitteen mahdollisuuksia juuri ympäristöjärjestöjen näkökulmasta. Pyrkimyksenä on tarjota järjestöille hyödyllinen työkalu, ja tätä tukemaan on suunniteltu työn sisältöjä hyödyntävä koulutuskokonaisuus ja kansalaisaloitteen työkalupakki.</p>	
Asiasanat kansalaisaloitteet, ympäristöjärjestöt, järjestöt, kampanjat, lainsäädäntö, ympäristönsuojelu	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Juuso Aromaa	Number of Pages 81 and 7 att.
Title Citizens' initiative as a campaign tool for environmental organizations in Finland	
Supervisor(s) Hanna Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Greenpeace Finland	
Abstract <p>The aim of this thesis is to find out, whether the Finnish citizens' initiative is a suitable and useful tool to be used by environmental NGOs. A citizens' initiative is a national legislative initiative, presented by a private individual, which will be processed by the parliament, if it collects 50 000 signatures within six months. Although the initiatives have to be legally drafted by a private citizen, several NGOs have utilized them in their campaign work. Especially organizations concerned with equality and human rights have carried out successful initiatives, but environmental organizations have not yet utilized the citizens' initiative as a part of their operational toolbox.</p> <p>This thesis is commissioned by Greenpeace Finland, which operates under the Greenpeace Nordic. Greenpeace is an international environmental NGO, which bases its operations on voluntary participation and high-profile campaigns. The campaigns are built on research, dissemination of information, lobbying decision-makers and direct action.</p> <p>The analysis in the thesis is built on a methodological combination of interviews and typological analysis of successful initiatives. In the typological analysis, I identify 43 different groups of initiatives and combine this information to the interview results to analyze the central factors affecting the success of individual initiatives. I attempt to find out, which types of initiatives are most typical, which gain most popularity, what types of initiatives people are most willing to sign and why environmental initiatives have thus far been relatively unsuccessful.</p> <p>The thesis contains an array of concrete instructions and an extensive introduction to the citizens' initiative system. I present the central Finnish environmental NGOs and their campaign work, as well as the history, legislation and present state of the citizens' initiatives. I assess the importance of initiatives as parts of the democratic process and their role in the public discourse. I also compare the national citizens' initiative to the corresponding municipal initiative and the European initiative system, as well as identify the three key parts of the initiative process: 1) drafting, 2) collecting signatures and 3) presenting the initiative to the parliament, if the signature target is reached. I also present instructions for starting and scheduling of the initiative process.</p> <p>My key finding is that even though the citizens' initiative did not manage to influence the legislation, it still carries significant potential for steering the public discourse. It is possible that a popular initiative has a role in the legitimization of a theme within the public debate. The initiatives may thus offer organizations a tool for bringing environmental issues into the legislative process and to strengthen their public profile.</p> <p>This thesis offers a practical guide to the commissioner and to other NGOs. Although the research is designed to answer the specific needs of Greenpeace, it may be of use also for other NGOs, as it offers a novel analysis of the citizens' initiatives and their success factors. The thesis also offers the first Finnish analysis of the initiative system from the perspective of environmental organizations. The central aim is to provide organizations with a useful tool, and this is supported by an additional educational package and initiative-makers' toolbox based on the main findings in the thesis.</p>	
Keywords citizens' initiative, environmental organisations, campaigns, legislation, environmental protection	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO: KANSALAISALOITE JA YMPÄRISTÖLIIKKEEN TAUSTA YHTEISKUNNALLISENA TOIMIJANA	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA MENETELMÄT	8
2.1 Opinnäytetyön menetelmät	10
2.1.2 Ryhmähaastattelut	11
3 YMPÄRISTÖJÄRJESTÖT JA KAMPANJATYÖ	12
3.1 Ympäristöjärjestöt Suomessa	13
3.2 Ympäristöjärjestö Greenpeace	14
3.3 Greenpeacen kampanjatyö	16
4 KANSALAISALOITE SUOMESSA	17
4.1 Ensimmäinen eduskuntaan päätnyt kansalaisaloite	21
4.2 Kansalaisaloite julkisessa keskustelussa	23
4.3 Muut aloitetyypit	24
5 KANSALAISALOITE KÄYTÄNNÖSSÄ	27
5.1 Kansalaisaloitteen kolme vaihetta	28
5.2 Kansalaisaloitteet raukeavat vaalikauden loppuun mennessä	32
5.3 Kansalaisaloitteen muut tiedot	33
6 KANSALAISALOITTEIDEN SISÄLLÖNANALYYSI	34
6.1 Yleiset ja harvinaiset kansalaisaloitetyypit	36
6.2 Kansalaisaloitetyyppien suosio kannatusilmoitusten mukaan	39
6.3 Ympäristöaiheiset kansalaisaloitteet erityistarkastelussa	41
6.4 Kansalaisaloitteet keskustelun herättäjinä ja lainsäädännön uudistajina	43
6.5 Yhdistysten ja kansalaisliikkeiden rooli kansalaisaloitekampanjoissa	46
7 TAPAUSESIMERKIT KANSALAISALOITEKAMPANJOISTA	48
7.1 Operaatio Vakiduuni	48
7.2 Järkeä tekijänoikeuslakiin	49
7.2.1 Vetoapua Tahdon 2013 -kampanjasta	51
7.3 Eutanasia -aloite	51
8 RYHMÄ- JA YKSILÖHAASTATTELUT METSIENSUOJELUA JA KANSALAISALOITETTA KOSKIEN	53
8.1 Haastateltavien suhde metsään ja metsiensuojeluun	54
8.2 Haastateltavien suhde avohakkuisiin ja jatkuvaan kasvatukseen	58
8.3 Haastateltavien suhtautuminen biotalousohjelmaan ja sen kritiikkiin	62
8.4 Mitä olisit itse valmis tekemään metsien suojelun puolesta?	64
8.5 Näkemykset kansalaisaloitteesta ja sen demokratiavaikutuksista	65
8.6 Minkälaista metsiensuojelualoitetta olisit valmis tukemaan?	67
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	69
9.1 Loppusanat	73
LÄHTEET	74
LIITE 1. Kansalaisaloitteen työkalupakki	82

1 JOHDANTO: KANSALAISALOITE JA YMPÄRISTÖLIIKKEEN TAUSTA YHTEISKUNNALLISENA TOIMIJANA

Tämän työn tarkoituksena on tarkastella kansalaisaloitejärjestelmän mahdollisuuksia osana ympäristöjärjestöjen toimintaa. Kansalaisaloitteet ovat kansalaislähtöisiä lakialoitteita, jotka eduskunta ottaa käsittelyyn, jos ne keräävät riittävän määrän kannatusilmoituksia. Pitkästä yhteiskunnallisen toiminnan historiastaan huolimatta suomalainen ympäristöjärjestöjen kenttä ei ole toistaiseksi hyödyntänyt kansalaisaloitejärjestelmää pyrkimyksissään vaikuttaa kansalliseen lainsäädäntöön. Onkin kiinnostavaa selvittää, millä tavoin järjestelmää olisi mahdollista hyödyntää osana järjestöjen kampanjatyötä ja strategisten tavoitteiden toteuttamista.

Suomalaisen ympäristöliikkeen alkupisteenä voidaan pitää vuotta 1938, jolloin Suomen luonnonsuojeluyhdistys perustettiin Säätytalolla (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2017). Maailmalla ympäristöliike politisoitui 1970 -luvulla 60 -luvun kansalaisyhteiskunnan kuohujen seurauksena. Suomessa poliittisen ympäristöliikkeen syntyhetki ajoittui puolestaan vuoden 1979 kevääseen, jolloin joukko ympäristöaktivisteja esti Kojjärven suon kuivaamisen Forssan lähellä. Kojjärven tapahtumissa syntyi se henki ja ne verkostot, jotka määrittävät edelleen ympäristöliikettä Suomessa. Kojjärvi toi ympäristökysymykset politiikan ja keskustelun valtavirtaan (Aromaa 2017).

Ympäristöjärjestöjen työ on Suomessa pitkälti kampanjatyötä. Erilaisilla temaattisilla kampanjoilla pyritään suojelemaan biodiversiteettiä, torjumaan eläinlajien sukupuuttoa, kamppailemaan ilmastonmuutosta vastaan tai estämään merien, ilman ja maaperän saastumista. Keinoina tässä työssä on ihmisten asenteisiin ja mielipiteisiin vaikuttaminen, päättäjien kanssa keskusteleminen, tiedon kerääminen ja jakaminen sekä joissain tapauksissa kaupallisten ja julkisten toimijoiden painostaminen väkivallattoman kansalaistottelemattomuuden keinoin.

Ympäristöjärjestöjen kampanjatyö ja tiedottaminen on nykyään ammattimaisesti koordinoitua ja toteutettua. Viestintä on monikanavaista ja sisältää tekstiä, kuvaa, ääntä ja yhä useammin myös virtuaaliodellisuuskokemuksia. Vapaaehtoisia, tempauksiin osallistuvia aktivisteja koulutetaan laajasti ja he saavat lainopillista tukea.

Ympäristöjärjestöjen edustajat antavat lausuntoja eduskunnan valiokunnissa ja istuvat neuvottelupöydissä kuntien viranomaisten ja suurten teollisuusyritysten edustajien kanssa. On kuitenkin eräs kampanjatyön väline, jota ympäristöjärjestöt eivät ole keinovalikoimaansa toistaiseksi sisällyttäneet: kansalaisaloite.

Vuodesta 2012 alkaen Suomessa on ollut voimassa *kansalaisaloitelainsäädäntö, joka antaa kansalaisille oikeuden laatia eduskunnalle lakialoitteita tai aloitteita lainvalmisteluun ryhtymisestä* (kansalaisaloite.fi 2017a; Perustuslaki 1999, § 53). *Jos aloite onnistuu keräämään viidenkymmenen tuhannen äänioikeutetun kansalaisen kannatuksen puolen vuoden aikana, eduskunnan on käsiteltävä aloite.* Suomalaisen kansalaisaloitejärjestelmän merkkihetki koettiin vuonna 2013, kun eduskunta hyväksyi samaa sukupuolta olevien parienvioliiton mahdollistavan kansalaisaloitteen pohjalta laaditun lain. Aloitteen hyväksymistä edelsi menestyksekkäs Tahdon 2013 -kansalaisaloitekampanja, jota oli tukemassa ja toteuttamassa ihmisoikeusjärjestöjä, kuten Seta ry, Sateenkaariperheet ry ja Amnesty International (Tasa-arvoinen Suomi ry. 2015).

Myös monet muut kansalaisjärjestöt ja verkostot ovat ottaneet kansalaisaloitteen osaksi omaa kampanjatyötään, vaikka yhdistykset eivät voikaan omissa nimissään laatia aloitteita, vaan juridisesti aloitteen laatijaksi on merkittävä yksityinen kansalainen. Nollatuntisopimuksia vastustava Operaatio Vakiduuni oli ammattijärjestöjen kampanja, Omakotiliitto ajoi energiatodistuslain muuttamista ja vammaisten tuen kilpailutuksen lopettamista vaativa Ei myytävänä -kansalaisaloite on Vammaisfoorumi ry:n ja Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan aloite. Kansalaisaloitteet eivät ole Tahdon 2013 -kampanjan jälkeen toistaiseksi onnistuneet vaikuttamaan suoraan lainsäädäntöön, mutta niistä siitä huolimatta tullut tärkeä julkisen keskustelun kanava. Suomalaisten suhtautuminen kansalaisaloitteeseen on positiivinen ja aloitteiden nähdään edistävän demokratiaa (Nurminen 2017, 17 - 18).

Ympäristöjärjestöt eivät toistaiseksi ole lähteneet edistämään tavoitteitaan kansalaisaloitteen keinoin. Kuten myös tämän työn tarkka analyysi osoittaa, hyvin harva kansalaisaloite koskee luonnonsuojelua, ympäristönsuojelua tai ilmastonmuutosta, ja yhdelläkään näistä harvoista aloitteista ei ole ympäristöjärjestön tukea taustallaan tai lähellekään eduskuntakäsittelyyn riittävää kannatusilmoitusten määrää.

Ympäristöjärjestöjen kampanjatyöstä on kirjoitettu paljon, mutta kansalaisaloitteista kaiken kaikkiaan vähän, eivätkä aikaisemmat tarkastelut ole keskittyneet ympäristötyöhön. Pyrin tällä työllä keräämään yhteen kansalaisaloitteita käsittelevää aineistoa ja johtamaan siitä mahdollisimman yleispäteviä, käytännönläheisiä neuvoja ja ohjeita, joista toivottavasti hyötyvät sekä työn tilaaja, että kansalaisjärjestökenttä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA MENETELMÄT

Tavoitteet

- *Kartoittaa ympäristöjärjestöjen mahdollisuuksia kansalaisaloitteen käyttämiseen omia tavoitteitaan edistävänä työkaluna*
- Esitellä ympäristöjärjestöjen kampanjatyö
- Analysoida kansalaisaloitetta kampanjatyökaluna
- Tuottaa katsaus kansalaisaloitteen historiasta, muodoista ja lainsäädännöstä
- Selvittää, minkälaiset kansalaisaloitteen menestyvät ja miksi
- Selvittää, miten ympäristöjärjestöt voisivat hyödyntää kansalaisaloitetta kampanjatyössään
- *Tuottaa käytännön toimintaohjeiden työkalupakki kansalaisaloitteen tekijälle*

Tämän opinnäytetyön keskeisin tavoite on kartoittaa ympäristöjärjestöjen mahdollisuuksia kansalaisaloitteen käyttämiseen omia tavoitteitaan edistävänä työkaluna. Pyrin laadullisen tutkimuksen menetelmin tarkastelemaan, millaisia kansalaisaloitteita vuosien 2012 ja 2017 välillä on laadittu sekä analysoimaan, mitä niistä voidaan oppia, ja miten näitä oppeja voidaan soveltaa ympäristöjärjestöjen kampanjatyöhön. Etsin ensisijaisesti vastausta kysymykseen, voisiko ympäristöjärjestöjen, yhdessä tai erikseen, olla mahdollista ajaa tavoitteitaan kansalaisaloitteen keinoin. Toisena tutkimuskysymyksenä selvitän, mitä järjestöjen henkilöstön olisi syytä ottaa huomioon, jos kansalaisaloitteen käynnistämiseen päädytään. Konkreettisena kehittämistehtävänä laadin järjestöille käytännön ohjeet kansalaisaloitteen käyttämiseen, mikäli järjestöt kokevat työkalun itselleen sopivaksi.

Opinnäytetyön käytännön fokuksessa on koota tietoa ja luoda työkaluja liittyen kansalaisaloitteen rooliin kampanjatyössä. Tällä pyrin luomaan suomalaisille ympäristöjärjestöille lisää mahdollisuuksia koordinoida kansalaisaloitekampanjoita ja yhdistää aloitteita niiden omaan kampanjatyöhön. Esittelen työssäni kirjallisuuteen ja lainsäädäntöön nojaten kansalaisaloitteen, siihen liittyvän lainsäädännön ja käytännöt. Työ tarjoaa käytännön ohjeita siihen, miten kansalaisaloite laaditaan, miten kansalaisaloitekampanjaa koordinoidaan ja millä keinoin eduskuntakäsittelyn vaatimat 50 000 kannatusilmoitusta kerätään.

Opinnäytetyön tilaajana on ympäristöjärjestö Greenpeace, mutta sitä voivat hyödyntää myös useat muut suomalaiset ympäristöjärjestöt, kuten Suomen Luonnonsuojeluliitto, Luonto-liitto ja WWF. Opinnäytetyö on pyritty laatimaan niin, että se ottaa huomioon juuri ympäristöjärjestöjen erityistarpeet.

Kansalaisaloite on Suomessa varsin uusi demokratiatyökalu, joten siihen liittyvää tutkimusta ja kirjallisuutta on vähän. Monet järjestöt ovat ottaneet kansalaisaloitteen osaksi kampanjatyötään ja suurimmassa osassa aloitteista jotka ovat menestyneet, on taustaorganisaationa joku rekisteröity yhdistys. Greenpeacen kaltaiset ympäristöjärjestöt eivät ole kuitenkaan vielä kansalaisaloitteita tehneet.

Nämä seikat asettavat opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamiselle haasteita, mutta osoittavat samalla, että aihepiiriä koskeville tutkimuksille ja selvityksille on tarvetta. Toivonkin, että opinnäytetyöni kerää ja luo tilaajalle sellaista uutta tietoa, jota muualta ei ole vielä saatavissa ja josta on aidosti hyötyä tulevassa kansalaisaloitekampanjassa.

2.1 Opinnäytetyön menetelmät

Menetelmät

- Kansalaisaloitteiden tyypittely (sisällönanalyysi)
- Asiantuntijahaastattelut ja tapausesimerkit
- Yksilö- ja ryhmähaastattelut
- Kirjallisuustarkastelu

Opinnäytetyöni tärkeimmät tutkimusmenetelmät olivat kansalaisaloitteiden sisällönanalyysi sekä puolistrukturoidut teemahaastattelut. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan menetelmää, jossa tutkimusaineistoa jäsennetään analyttisesti aineiston pohjalta muodostavien temaattisten ryhmien kautta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-106).

Kävin läpi kansalaisaloite.fi -palveluun laadittuja kansalaisaloitteita koko kansalaisaloitteen historian ajalta ja nostin tyypittelemällä aineistosta 43 erilaista kansalaisaloitetyyppiä (Eskola & Suoranta 2008, 181). Näiden kansalaisaloitetyyppien yleisyyttä ja suosiota vertailemalla pyrin luomaan kuvan erilaisten kansalaisaloitteiden menestyksestä ja potentiaalista.

Haastatteluissa käytin puolistrukturoitua teemahaastattelurunkoa (liite 2) kolmelle tutkimuskysymyksen kannalta keskeiselle ryhmälle: 1) asiantuntijoille, 2) kansalaisaloitteiden toteuttajille sekä 3) satunnaisesti valituille äänestysikäisille suomalaisille (Eskola & Suoranta 2008, 86). Asiantuntijahaastatteluissa haastattelin suomalaisten ympäristöjärjestöjen johtohenkilöitä selvittääkseni heidän ja heidän edustamiensa organisaatioiden suhdetta kansalaisaloitteen käyttämiseen ympäristöjärjestöjen kampanjatyössä. Lisäksi haastattelin kolmen yli 50 000 kannatusilmoitusta keränneen kansalaisaloitteen taustahenkilöitä. Näiden haastatteluiden pohjalta laadin tapausesimerkkejä, jotka avaavat sitä, mitkä tekijät ovat onnistuneen kansalaisaloitekampanjan taustalla ja mitä käytännön seikkoja tulisi ottaa huomioon kansalaisaloitteita laatiessa. Lopuksi toteutin satunnaisesti valittujen äänestysikäisten suomalaisten haastattelut selvittääkseni kansalaisten suhdetta aloitejärjestelmään. (Eskola & Suoranta 2008, 86.)

Empiirisen aineiston lisäksi työ perustuu lähdekirjallisuuteen, jolla täydensin kansalaisaloitteiden tyypittelyanalyysin tuottamaa kuvaa aloitejärjestelmästä. Kirjallisuustarkastelun keskiössä on suomalaisen ympäristöjärjestöliikkeen ja kansalaisaloitteen historia nykytilanteen lähtökohtana. Kansalaisaloitejärjestelmä on uusi demokraatiatyökalu, joten siitä on julkaistu vain vähän kirjallisuutta. Näin ollen kansalaisaloitteita koskevat lähteet ovat paljolti oikeusministeriön julkaisuja, kansalaisaloite.fi -palvelusta koottuja tietoja, puolueiden ohjelmia ja lehtiartikkeleita.

2.1.2 Ryhmähaastattelut

Toteutin osana opinnäytetyötä kahden ryhmähaastattelun ja neljän yksilöhaastattelun sarjan, jonka tarkoitus oli selvittää osallistujien tietoja, asenteita, mielipiteitä ja näkemyksiä liittyen metsiin, metsiensuojeluun ja metsäpolitiikkaan sekä kansalaistoimintaan ja kansalaisaloitteeseen vaikuttamisen keinoina. Haastattelut toteutettiin opinnäytetyön tilaajan ehdotuksesta ja metsiensuojelu valikoitui haastattelun toiseksi aihekokonaisuudeksi, sillä tulosten on tarkoitus toimia Greenpeacen metsäkampanjan tukena.

Haastattelut olivat luonteeltaan puolistrukturoituja haastatteluja, jossa kysymyksenasettelu oli kaikille haastateltaville sama, mutta vastaukset avoimia (liite 2). Ryhmähaastatteluissa oli myös teemahaastattelun ja avoimen haastattelun piirteitä, sillä haastateltavia kannustettiin keskustelemaan keskenään näkemyksistään ja kysymysten herättämistä ajatuksista ja tunteista. (Eskola & Suoranta 2008, 86 – 98.)

Laatimassani haastattelurungossa oli kuusi teemakokonaisuutta ja yhdeksän kysymystä. Ensimmäinen teemakokonaisuus selvitti haastateltavien henkilökohtaista metsäsuhdetta ja heidän käsityksiään metsiensuojelusta. Toinen teemakokonaisuus liittyi avohakkuisiin ja sen vaihtoehtoihin. Kolmas teema käsitteli hallituksen biotalouden kehittämisohjelmaa ja siihen kohdistettua kritiikkiä (Valtioneuvosto 2015, 23 - 25; Ollikainen & Ratinen 2017; Berglund ym. 2017).

Neljännessä teemassa selvitettiin haastateltavien valmiuksia kansalaistoimintaan metsiensuojelun puolesta. Haastateltaville tarjottiin viisi erilaista kansalaistoiminnan

vaihtoehtoa: adressi, kansalaisaloite, rahalahjoitus, vapaaehtoistyö ja kansalaistottelemattomuus.

Rungon loppuosa käsitteli kansalaisaloitetta. Viidennessä teemassa selvitettiin haastateltavien kansalaisaloitetta koskevaa tietämystä, eli sitä ovatko he koskaan kannattaneet yhtään aloitetta ja mikä on ollut heidän motivaationsa aloitteiden kannattamiselle tai kannattamatta jättämiselle. Kysyin myös heidän mielipidettään siitä, parantaako kansalaisaloite suomalaista demokratiaa.

Kuudes teema käsitteli sitä, minkälaisia ominaisuuksia haastateltavat vaativat kuvitteelliselta, metsiensuojelua koskevalta kansalaisaloitteelta kannattaakseen sitä. Selvitin myös, olisivatko haastateltavat valmiita kannattamaan avohakkuut kieltävää kansalaisaloitetta.

Haastattelurungon metsiä ja metsäpolitiikkaa käsittelevät teemat pohjautuivat Valkeapään (2009) väitöstutkimukseen perustuvaan tutkimusraporttiin. Kansalaisaloitteita koskevat kysymykset puolestaan perustuivat omaan ja opinnäytetyön tilaajan arviointiin niiden olennaisuudesta. Opinnäytetyön tilaaja antoi myös alustavia kommentteja haastattelurungosta ennen haastattelujen toteuttamista.

Ensimmäiseen ryhmähaastatteluun osallistui kuusi haastateltavaa ja toiseen viisi. Yksilöhaastattelut mukaan luettuna haastateltavia oli yhteensä viisitoista. Haastateltavat tavoitettiin tutkimukseen sosiaalisessa mediassa julkaistujen ilmoitusten kautta. Valtaosa heistä oli helsinkiläisiä ja osa metropolialueen muista kunnista. Haastateltavista kuusi oli miehiä ja kahdeksan naisia. Miehistä viisi oli alle 35-vuotiaita ja naisista neljä. Nuorin haastateltava oli 22-vuotias ja vanhin 67-vuotias. Keski-ikä oli 38 vuotta.

3 YMPÄRISTÖJÄRJESTÖT JA KAMPANJATYÖ

Kampanja tarkoittaa Nurmen, Rekiaron ja Sorjasen (2003, 198) mukaan tilapäisiä määrätietoisia ponnisteluita, jotka liittyvät tiettyyn tavoitteen saavuttamiseen ja ihmi-

siin vaikuttamiseen. Kampanjointi on tämän määrätietoisen ponnistelun organisoitua harjoittamista.

Järjestöjen kampanjointi on vaikuttamistyötä, jolla pyritään saamaan aikaan muutoksia jonkun toisen toimijan, kuten yksityisen yrityksen tai julkisyhteisön kuten kunnan tai valtion päätöksenteossa ja toiminnassa. Kampanjatyöllä pyritään vaikuttamaan myös julkisen keskustelun kulkuun sekä ihmisten mielipiteisiin, asenteisiin ja arvoihin. Järjestöt voivat sisällyttää kampanjoihinsa erilaisia vaikuttamiskeinoja, kuten tiedotustyötä, lobbausta eli päättäjiin suoraan vaikuttamista, neuvotteluihin osallistumista, vetoomuksia ja lainsäädäntöön vaikuttamista. (Kuvaja 2006, 86.)

Kaikki järjestöt eivät välttämättä tee kampanjatyötä. Esimerkiksi johonkin harraste-toimintaan keskittyvät yhteisöt eivät välttämättä kampanjoi aktiivisesti, sillä tarvetta yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle ei järjestön arvopohjasta nouse. Tällaisten järjestöjen olemassaolon oikeutus liittyy yhteiskunnallisen vaikuttamisen sijaan niiden palvelutuotantoon ja sen luomaan lisäarvoon. Ympäristöjärjestöissä kampanjatyön rooli on kuitenkin tyypillisesti hyvin keskeinen. (Kuvaja 2006, 87.)

3.1 Ympäristöjärjestöt Suomessa

Ympäristöjärjestöt niin Suomessa kuin maailmallakin pyrkivät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kampanjatyön keinoin. Greenpeace Nordicin Helsingin toimiston tiedotuspäällikön Juha Aromaan mukaan (2017) Suomalainen ympäristöjärjestöjen kenttä koostuu kolmesta isommasta ja kahdesta pienemmästä toimijasta. Kolme suurta toimijaa ovat Greenpeace, WWF ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Aromaan mukaan Greenpeacen ja WWF:n vaikuttavuus perustuu niiden asemaan osana laajaa kansainvälistä organisaatiota, kun taas Suomen luonnonsuojeluliiton asema perustuu laajaan jäsenpohjaan ja kattavaan kansalliseen organisaatioon. Suomen luonnonsuojeluliiton nuorisotyötä tekee omana järjestönään toimiva Luonto-liitto, joka rinnastetaan Luonnonsuojeluliiton piirijärjestöihin (Luonto-liitto 2016).

Suomen Luonnonsuojeluliiton toiminta muistuttaa Aromaan (2017) mukaan perinteistä suomalaista kansalaisjärjestöä suurine jäsenmäärineen ja järjestöteknisine käytän-

töineen. Greenpeacessa jäsenyys on rajattua ja kaikki Pohjoismaiden toimistot toimivat Ruotsiin rekisteröidyn yhdistyksen alaisuudessa, kun taas WWF ei ole yhdistys lainkaan, vaan rahasto ja näin ollen säätiölain alainen yhteisö.

Kaksi pienempää ympäristöjärjestöä Suomessa ovat kansainväliseen Friends of the Earth -verkostoon kuuluva Maan Ystävät ry. joka on jäsenmäärältään Suomen Luonnonsuojeluliittoa pienempi ja ruotsinkielinen Natur och Miljö. Näiden kuuden järjestön lisäksi maassa toimii lukuisia, paikallisten ympäristökysymysten parissa työskenteleviä yhdistyksiä. (Aromaa 2017.)

Suomalaisista ympäristöjärjestöistä Suomen luonnonsuojeluliitto on vanhin. Sen edeltäjä Suomen luonnonsuojeluyhdistys perustettiin vuonna 1938 ja liittotasolla yhdistys on toiminut vuodesta 1969 alkaen (Suomen luonnonsuojeluliitto 2017). WWF tuli Suomeen vuonna 1972 ja Greenpeace vuonna 1989 itsenäisenä yhdistyksenä ja vuodesta 1999 alkaen yhteispohjoismaisen Greenpeace Nordicin alaisuudessa (WWF Suomi 2017; Wuori & Härökangas 1998; Aromaa 2017).

1960 -luvun yhteiskunnallisen ilmapiirin kuohunta loi tilaa politisoituneen ympäristöliikkeen synnylle. Näkyvä käänne Suomessa tapahtui 1979, kun joukko ympäristöaktivisteja yritti estää lintulajistoltaan rikkaan Koijärven kuivattamisen. Koijärven tapaus toimi alkusysäyksenä vihreän liikkeen synnylle. (Hakala & Välimäki 2003, 29-30.) Juha Aromaan (2017) mukaan Koijärvi toimi vedenjakajana, jonka seurauksena ympäristökysymyksistä tuli yleispoliittisia ja ympäristöjärjestöjen työ muuttui yleisestä luonnonsuojelusta ja ympäristöharrastamisesta yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen pyrkiväksi kampanjatyöksi. Toisaalta Suomen Luonnonsuojeluliiton paikallisjärjestöt ja Luonto-Liitto tarjoavat jäsenilleen edelleen myös luontoharrastuspalveluita, kuten luontoretkiä. (Aromaa 2017.)

3.2 Ympäristöjärjestö Greenpeace

Greenpeace on poliittisesti riippumaton, kansainvälinen ympäristöjärjestö jonka historia alkaa vuodesta 1971, kun joukko ympäristöajatteliijoita, pasifisteja ja muita aktivisteja suunnitteli ja toteutti protestipurjehduksen Kanadan Vancouverista Alaskasta

erkanevalle Aleutien saariryhmässä sijaitsevalle Amtchakan saarelle. Purjehduksen tarkoituksena oli kiinnittää maailman huomio ja pysäyttää Yhdysvaltojen ydinkokeet alueella. Vaikka matkan aikana kohdattiin haasteita ja lopulta Yhdysvaltojen merivartiosto käännnytti ryhmän Greenpeace -nimisen aluksen takaisin, tempaus sai kuitenkin niin paljon huomiota osakseen, että lopulta Yhdysvaltojen atomienergiakomissio ilmoitti, että ydinkokeita ei enää Aleuteilla jatketa ”poliittisista ja muista syistä.” Tapaus toimi alkusysäyksenä uudelle ympäristöjärjestölle, joka nimettiin Greenpeace -aluksen mukaan. (Brown & May 1991, 7 -10.)

Nykyään Greenpeace on kansainvälinen ympäristöjärjestö, joka koostuu 28 alueellisesta toimistosta, joilla on toimipisteitä yli 55 maassa. Kansainvälisen kattojärjestön, Greenpeace Internationalin, pääkonttori sijaitsee Amsterdamissa. Helsingin toimisto toimii pohjoismaisen, Ruotsiin rekisteröidyn Greenpeace Nordicin alaisuudessa. Pohjoismaisen järjestön muut toimipisteet sijaitsevat Tukholmassa, Osllossa ja Kööpenhaminassa. (Greenpeace Suomi 2014.) Tämän opinnäytetyön tilaaja on Greenpeace Nordicin Helsingin toimisto, eli Greenpeace Suomi.

Greenpeace eroaa perinteisestä pohjoismaisesta järjestötoiminnasta siten, että järjestöön ei voi liittyä jäseneksi. Greenpeacen eri toimielimillä on jäseniä hyvin rajoitusti. Esimerkiksi pohjoismaisella aluejärjestöllä näitä ”äänestäviä jäseniä” on 20 ja ryhmä täydentää itse itseään. (Greenpeace Suomi, 2014.) Taloudellista tukea antavat lahjoittajat eivät saa tukimaksujensa vastineeksi jäsendemokraattisia oikeuksia. Järjestö ei myöskään ota vastaan julkisen sektorin tai yksityisten yritysten tukia, vaan toiminta rahoitetaan kokonaan yksittäisten ihmisten lahjoituksilla. Greenpeace määrittelee itsensä ympäristöjärjestöksi, eikä kansalaisjärjestöksi. (Aromaa, 2017).

Järjestödemokratian rajaamista perustellaan Greenpeacen anglosaksisesta alkupe-
räästä johtuvasta järjestöperinteestä, joka poikkeaa pohjoismaisesta mallista. Toinen peruste on juuri suora toiminta, joka vaatii Ekbergin (2011, 41) mukaan nopeaa, ammattimaista päätöksentekoa.

3.3 Greenpeacen kampanjatyö

Greenpeacen kampanjatyöstä nostetaan usein esiin suora toiminta ja kansalaistottelemattomuus. Vaikka Greenpeacen kansalaistottelemattomuus rikkoo toisinaan lakeja, se perustuu vahvaan väkivallattomuuden periaatteeseen. Omaisuudelle tai eläville olennoille ei aiheuteta vahinkoa. Järjestö kokee jatkavansa ihmisoikeustaistelijoiden, kuten Rosa Parksin, Martin Luther Kingin tai Mahatama Gandhin viitoittamalla tiellä, kiinnittäen suoralla toiminnallaan huomion ympäristöasioihin. Greenpeacen suora toiminta on luonteeltaan vertauskuvallista, ja sen ensisijainen tarkoitus on nostaa näkyviin erityisesti ympäristöön kohdistuvia väärinkäytöksiä. Suora toiminta on kuitenkin vain osa Greenpeacen tekemää kampanjatyötä. Sen lisäksi Greenpeacen kampanjojen keinoja ja tavoitteita ovat mielipidevaikuttaminen, päättäjien lobbaaminen sekä tutkimus- ja dokumentointityö. (Ekberg 2011, 29 – 45.)

Greenpeace mainitsee suomenkielisillä verkkosivuillaan kampanjoikseen ydinvoiman vastaisen kampanjan, biopolttoaineita kritisoivan ja sademetsiä puolustavan kampanjan sekä pohjoisen metsiä suojelevan kampanjan. Muita sivulla lueteltuja kampanjoita ovat Arktisen alueen suojeleminen, puhtaan energian kampanja, ilmastonmuutoskampanja, Eroon myrkyistä -kampanja, mertensuojelukampanja ja järjestölle perinteinen rauhaa ja aseistariisuntaa ajava kampanja. (Greenpeace Suomi 2017.) Esimerkiksi Suomen metsiä koskevassa kampanjassa järjestön toimintatapoja ovat olleet suora toiminta tai kansalaistottelemattomuus, metsäteollisuuden asiakkaiden informointi ja yhteistyö Pohjois-Suomen poronhoitajien ja saamelaisjärjestöjen kanssa. Osana Greenpeacen sademetsäkampanjointia on puolestaan tuotettu vuosittain selvityksiä sademetsäpuuta sisältävien tuotteiden myynnistä. (Liimatainen 2010.)

Moniin Greenpeacen kampanjoihin sisältyy mahdollisuus lähettää vetoamus päättäjille. Esimerkiksi Arktiksen suojeleminen vaativan kampanjan verkkosivuilla ilmoitettiin 6.11.2017, että 416 000 henkeä oli antanut nimensä vetoomukseen Arktiksen suojeleminen ja Norjan valtiota kohtaan suunnatun oikeusjutun puolesta. (Greenpeace 2017). Kansalaisaloite tai mikään muukaan virallinen aloitetyyppi ei kuitenkaan ole ollut koskaan osana Greenpeacen kampanjointia (Harkki 2017).

4 KANSALAISALOITE SUOMESSA

Adressien keräämisellä on Suomessa pitkä historia. Helmikuun 15. päivänä vuonna 1899 Suomen suurruhtinas, keisari Nikolai II antoi niin kutsutun helmikuun manifestinsa, joka olennaisesti kavensi Suomen siihen asti nauttimaa merkittävää autonomi-aa osana Venäjän valtakuntaa. Manifesti herätti Suomessa vastustusta ja heti sen julkistamisen jälkeen ryhdyttiin laatimaan adressia, jonka tarkoituksena oli vedota keisariin, jotta tämä saattaisi manifestissa esitetyt toimenpiteet sopusointuun Suomen perustuslain kanssa. Poliittisesti aktiiviset ylioppilaat keräsivät adressiin runsaassa viikossa 520 000 allekirjoitusta, kulkien maaseudulla talosta taloon nimiä keräämässä. Saavutus oli merkittävä, sillä asukkaita oli tuohon aikaan vain noin puoli-toista miljoonaa ja heistä enemmistö oli kirjoitustaidotonta. Myös sääolosuhteet olivat keräyksen aikana ankarat. (Jutikkala 1999, 318 – 319.)

Varhaisin vaatimus kansalaisaloitetta muistuttavasta lainsäädännöstä löytyy sosialidemokraattisen puolueen julkaisemasta Forssan ohjelmasta vuodelta 1903. Ohjelman toisessa pykälässä vaaditaan ”välitön lainsäädäntö-oikeus kansalle lakien esittämis- ja hylkäämisoikeuden kautta.” (SDP 1903.)

Vuonna 1918 käydyin Suomen sisällissodan aikana punaisen osapuolen hallituksena toiminut, sosialidemokraateista muodostunut kansanvaltuuskunta esitti Suomen valtiotäätöön kansalaisaloitetta (Kansanvaltuuskunta 1918). Punaisen osapuolen hävittyä sisällissodan ei kansanvaltuuskunnan esitys kuitenkaan päätenyt osaksi itisen Suomen lainsäädäntöä. Esitys on kuitenkin nykyisen kansalaisaloitejärjestelmän näkökulmasta mielenkiintoinen, sillä se tarjoaa katsauksen siihen, millaiseksi kansalaisaloite sata vuotta sitten hahmoteltiin ja miltä osin se lopulta toteutui. Kansanvaltuuskunnan esitys muistuttaa monilta osin nykyistä kansalaisaloitelakia, vaikka järjestelmillä on myös keskeisiä eroja. Pääpiirteissään kansanvaltuuskunnan esitys kansalaisaloitteeksi sisälsi enemmän suoran demokratian elementtejä ja oli luonteeltaan siten jopa radikaalimpi kuin nykyinen kansalaisaloitelaki.

Kansanvaltuuskunnan esityksessä eduskuntakäsittelyyn riitti kymmenentuhatta ääni-oikeutetuilta kansalaisilta kirjallisesti kerättyä kannatusilmoitusta. Kansalaisaloitteet

tulisi esityksen mukaan käsitellä kiireellisenä. Kun otetaan huomioon, että Suomen väkiluku oli vuonna 1920 noin 3,4 miljoonaa asukasta, ja vuonna 2012 5,4 miljoonaa asukasta (Tilastokeskus 2016, 422), kannatusilmoituksia vaadittiin vuoden 1918 esityksessä suhteellisesti vähemmän kuin vuoden 2012 laissa.

Toisin kuin nykyinen kansalaisaloitelainsäädäntö, kansanvaltuuskunnan esitys olisi mahdollistanut useamman asian sisällyttämisen yhteen aloitteeseen. Eduskunta olisi kuitenkin käsittelyvaiheessa käsitellyt eri asioita koskevat esitykset toisistaan erillisinä. Tämä myönnytys perustunee siihen, että vuonna 1918 kannatusilmoitusten kerääminen olisi ollut huomattavasti nykykäytäntöä vaikeampaa muun muassa siksi, että minkäänlaista sähköistä palvelua ilmoitusten keräämiseen ei tuolloin ollut mahdollista toteuttaa.

Myönnytys olisi kuitenkin ollut merkittävä, sillä monia asioita sisältävien aloitteiden salliminen olisi mahdollistanut ”ohjelmalliset” kansalaisaloitteet. Mahdollisuus monikohtaisten, ohjelmallisten kansalaisaloitteiden laatimiseen helpottaisi puolestaan laajojen kampanjakoalitioiden rakentamista, sillä aloitetta tukeville toimijoille jäisi enemmän neuvotteluvaraa lisätä aloitetekstiin omia sisältöjään ja vaatimuksiaan.

Ehkä merkittävin ero kansanvaltuuskunnan esityksen ja vuoden 2012 kansalaisaloitelain välillä on kuitenkin suhtautuminen kansanäänestykseen. Toisin kuin itsenäistymisen jälkeen muovautuneessa suomalaisessa lainsäädännössä, Kansanvaltuuskunnan valtiosääntöesitykseen oli kirjattuna sitova, eli lainsäädäntöön suoraan vaikuttava kansanäänestys. Kansalaisilta tulleet aloitteet olisi ollut mahdollista viedä sitovaan kansanäänestyksiin tapauksissa, jossa eduskunta olisi hylännyt ne omassa käsittelyssään, mutta yksi kolmasosa kansanedustajista olisi vaatinut aloitteesta kansanäänestystä.

Myös kansalaisille tarjottiin esityksessä mahdollisuus alistaa hylätyt aloitteet kansanäänestykselle: jos vähintään sellainen määrä kansalaisia, joka olisi vastannut vähintään viittä prosenttia edellisiin eduskuntavaaleihin osallistuneiden äänestäjien määrästä olisi vaatinut kansanäänestystä kirjallisesti hylätystä kansalaisaloitteesta, sellainen olisi tullut asiasta toteuttaa. Näiden kansanäänestysten tulokset olisivat olleet sitovia. (Kansanvaltuuskunta 1918, 45§ - 51§.)

Kansanvaltuuskunnan esityksen jälkeistä kansalaisaloitteen historiaa koskeva lähdeaineisto on varsin niukkaa, eikä aiheesta ole juurikaan olemassa suomenkielistä kirjallisuutta ministeriöiden asiakirjoja ja joitain poliittisten puolueiden ohjelmia lukuun ottamatta. Puolueiden ohjelmissa termi ”kansalaisaloite” esiintyy ainakin vuonna 1986 perustetun, mutta sittemmin lakkautetun Demokraattisen Vaihtoehdon perustamisjulistuksessa. Demokraattisen vaihtoehdon julistuksessa eduskuntakäsittelyn vaatimukseksi esitettiin verrattain alhaista 5000 kannatusilmoituksen rajaa. (Demokraattinen vaihtoehto 1986.)

Kristillisdemokraattien vuoden 2005 periaateohjelman kansalaisaloite-esityksessä ei sen sijaan oteta kantaa vaadittujen kannatusilmoitusten määrään, mutta esitetään kansalaisaloitetta toteutettavaksi valtiollisen tason lisäksi myös Euroopan unionin tasolla (Kristillisdemokraattinen puolue, 2005). Eduskunnan ulkopuolisista puolueista kansalaisaloitetta ovat ajaneet muun muassa Piraattipuolue (2010) sekä Muutos 2011 jonka tavoite- ja toimenpideohjelmassa vaatimus kansalaisaloitteesta on kirjattu ensimmäisen luvun ensimmäiseksi kappaleeksi (Muutos 2011, 2010).

1900-luvun loppupuolella Suomessa herättiin demokratian tilaa koskeviin haasteisiin. Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa oli ollut tasaisessa laskussa vuoden 1975 eduskuntavaaleista ja vuoden 1980 kuntavaaleista lähtien. Myös presidentinvaaleissa äänestysaktiivisuus oli ollut laskussa 1980 -luvulta lähtien. (Tilastokeskus 2016, 384-385.) Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa pureuduttiin ensimmäistä kertaa nuorten äänestämättömyyteen. Barometrin mukaan nuoret sinänsä luottavat yhteiskunnallisiin poliittisiin instituutioihin ja tuntevat yhteenkuuluvuutta suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta eivät silti äänestä. Niistä kyselyyn osallistuneista nuorista, jotka ilmoittivat äänestämättömyytensä johtuvan omasta päätöksestä, perusteli 65 prosenttia ratkaisuaan sillä, että oikean ehdokkaan löytäminen on vaikeaa ja 49 prosenttia sillä, että oikean puolueen löytäminen on vaikeaa. (Myllyniemi 2013, 39.)

Kansalaisaloitelain säätämistä edelsi oikeusministeriön asettaman Perustuslaki 2008 -työryhmän muistio (Brax & Majuri & Hautamäki 2008). Työryhmän tehtävänä oli valmistella ja kartoittaa perustuslain muutostarpeisiin liittyviä kysymyksiä, joista yksi kysymys koskee demokratian kehittämistä. Muistiossa käsitellään myös kansanäänes-

tystä ja kansalaisaloitetta. Muistiossa eritellään kaksi erilaista ”kansanaloitteen” muotoa: kansanäänestysaloite tai sisällöllinen kansanaloite.

Kansanäänestysaloite tarkoittaa aloitetta kansanäänestyksen järjestämiseksi jostakin tietyistä asiasta joko välittömästi tai välillisesti riippuen siitä, annetaanko parlamentille mahdollisuus päättää kansanäänestyksen järjestämisestä aloitteen läpimenon jälkeen. Sisällöllinen kansanaloite puolestaan määrittellään aloitteeksi, jonka avulla kansalaiset voivat tuoda jonkin asian parlamentin käsiteltäväksi ja pyrkiä siten vaikuttamaan politiikkaan ja lainsäädäntöön.

Työryhmä esitti kannanotossaan, että Suomessa tulisi harkita sisällöllisen kansalaisaloitteen käyttöönottoa, koska sillä saattaisi olla demokratian kehittämisen kannalta jopa kansanäänestysten tulosten sitoviksi muuttamista suurempi merkitys. On kuitenkin syytä huomata, että vaikka Suomessa päädyttiin vuonna 2012 sisällölliseen kansalaisaloitteen käyttöönottoon, on kuitenkin usean kansalaisaloitteen sisältönä juuri kansanäänestyksen esittäminen jostain asiasta. Näin ollen Suomen sisällöllisessä kansalaisaloitteessa on myös välillisen kansanäänestysaloitteen elementtejä. Muistiossa pohditaan myös sitä vaihtoehtoa, että kansalaisaloitteet tehtäisiin eduskunnan sijaan valtioneuvostolle, mutta päädytään kuitenkin lopulta malliin, jossa aloitteet osoitetaan eduskunnalle ja jossa ne koskevat eduskunnan päätösvallassa olevia asioita. (Brax ym. 2008, 36.)

Kansalaisaloitelaki astui Suomessa voimaan 1. maaliskuuta 2012, 94 vuotta Kansanvaltuuskunnan julistuksen jälkeen. Laissa säädettiin, että oikeus tehdä kansalaisaloite eduskunnalle määrittellään perustuslaissa ja kansalaisaloitteen saa panna vireille yksi tai useampi Suomen kansalainen. Kansalaisaloitelaki määrää, että aloite saa olla joko esitys lakimuutokseksi tai lainvalmisteluun ryhtymiseksi, ja että kansalaisaloitteen allekirjoitukset, joita kutsutaan kannatusilmoituksiksi, kerätään kuuden kuukauden kuluessa aloitteen päiväämisestä joko paperisin lomakkein, verkossa tai sekä että. (Kansalaisaloitelaki 2012, 2§ - 5§.)

Tämän lisäksi kansalaisaloitelaisissa määrätään kannatusilmoitusten sisällöstä, sähköisen kannatusilmoitusten keräämistä teknisistä vaatimuksista, kannatusilmoitusten tarkastamisesta, kansalaisaloitteen toimittamisesta eduskunnalle, muista kansa-

laisaloitteen juridisia käytäntöjä koskevista seikoista sekä muutoksenhausta ja lain rikkomisen rangaistuksista. (Kansalaisaloitelaki 2012, 6§ - 17§). Kansalaisaloitelaissa ei kuitenkaan määritellä sitä, kuinka paljon kannatusilmoituksia on kerättävä, jotta aloite päätyisi eduskunnan käsittelyyn, sillä tämä asia on kirjattu jo perustuslakiin (Perustuslaki 1999, 53§).

4.1 Ensimmäinen eduskuntaan päätynyt kansalaisaloite

Ensimmäinen kansalaisaloite, joka onnistui ylittämään 50 000 kannatusilmoituksen rajan, oli Turkistarhaton Suomi -aloite. Aloitteen tavoitteena oli turkistarhauksen kieltäminen; teema, joka on ollut suomalaisessa keskustelussa esillä ja eläinaktivistiliikkeen agendalla ainakin jo 1990-luvulta lähtien (Luukka 1998, 52 – 56). Aloitteen taustaorganisaationa toimi kampanjakoalitio, johon kuuluivat eläinsuojelujärjestöt Animalia, Oikeutta Eläimille, SEY Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto sekä ympäristöjärjestö Luonto-Liitto (2012a). Aloitteen kerääminen aloitettiin tilanteessa, jossa kansalaisaloite.fi -verkkopalvelua ei ollut vielä avattu yleisölle, joten kaikki aloitteen lähes 70 000 kannatusilmoitusta kerättiin paperisilla lomakkeilla.

Animalia ry:n Kati Pulli kuvaili Ylen haastattelussa, että tarhauskieltoa lähdettiin ajamaan aloitteella ”tavallisten suomalaisten” pyynnöstä (Säilynoja 2014). Pullin mukaan näitä pyyntöjä oli Animalialle tullut heti kansalaisaloitelain astuttua voimaan. Haastattelu tehtiin tilanteessa, jossa Turkistarhaton Suomi -aloitteeseen oli kerätty kannatusilmoituksia noin kahden ja puolen kuukauden aikana lähes 30 000 kappaletta. Animaliaassa luotettiin siihen, että aloitteen sisällöllä tulisi olemaan riittävää kannatusta, joten uutta vaikuttamisen tapaa uskallettiin kokeilla. Samalla tulisi toisaalta koetettua se, kuinka laaja joukko suomalaisia todellisuudessa kannattaa turkistarhauksen kieltämistä. Pullin mukaan Turkistarhaton Suomi -aloite saisi erityistä painoarvoa siksi, että siitä tulisi ensimmäinen Suomessa käsiteltävä kansalaisaloite. (Säilynoja 2014.)

Pulli sanoi Ylen haastattelussa odottavansa, että aloite käsitellään eduskunnassa kunnolla. Hän toivoi, että aloite kiinnittää kansanedustajien huomion ja että se herättää keskustelua. Pullin mukaan aloitteen yksi aloitteen tavoitteista on tuoda esiin se,

että suuri joukko suomalaisia on tyytymätön eläinsuojelulakiin, joka takaa turkiseläimille muita Pohjoismaita heikomman suojelun. Hän toivoikin, että kansalaisaloitteen kautta saataisiin ”vietyä viestiä” eduskunnalle eläinsuojelulain uudistusprosessiin liittyvistä tarpeista. (Säilynoja 2014.)

On selvää, että turkistarhauksen kieltäminen on ollut ensimmäistä kansalaisaloitetta laatiessa tärkeä, ääneen lausuttu tavoite. Aloite on sisällöltään suora, laajasti ja seikkaperäisesti perusteltu ja lakitekstin muotoon kirjoitettu lakiehdotus, jonka tarkoitus on tulla hyväksyttäväksi sellaisenaan. (Animalia ry. ym. 2012b)

Turkistarhaton Suomi -aloite käsiteltiin eduskunnassa kesäkuussa 2013, jolloin se kaatui äänin 136 – 36 (Eduskunta 2013). Tästä huolimatta aloitteen saama huomio ja eduskuntakäsittely olivat merkittävä saavutus. Tulkitsen, että vaikka Turkistarhaton Suomi -aloitteen päämäärä oli turkistarhauksen kieltäminen, oli aloitteelle asetettu myös muita tavoitteita. On mielestäni aiheellista pohtia jopa sitä, että olivatko toiveet kansanedustajien huomion kiinnittämisestä ja kansan tahdon osoittamisesta lopulta jopa tärkeämmässä asemassa, kuin lainsäädännön muuttaminen. Aloitteen nyt jo epäaktiivisilta verkkosivuilta löytyy aloitteen kannattajille ja kannatusilmoitusten keräämiseen osallistuneille aktiiveille suunnattu kiitos heidän tekemäänsä työstä. Eduskuntakäsittelyä kommentoidaan kiitosviestissä näin:

Eduskunta käsitteli kansalaisaloitetta kesäkuussa 2013. Käsittelyn ja sitä seuranneen äänestyksen lopputuloksena eduskunta ei valitettavasti vielä ollut valmis turkistarhauksen lakkauttamiseen: ainoastaan Vihreä eduskuntaryhmä kannatti kokonaisuudessaan turkistarhauksen lakkauttamista.

Kampanjassa iloitsimme siitä, että istuvan hallituksen ministereistä peräti seitsemän kannatti turkistarhauksen lakkauttamista. Olimme myös tyytyväisiä aloitteen sekä turkistarhauksen saamaan mediahuomioon koko kampanjan aikana: turkistarhauksesta puhuttiin monipuolisemmin ja kriittisemmin kuin aikoihin. (Animalia ry. ym. 2013)

Lopulta eduskunnan äänestystulos oli varsin selvä, vaikka monien puolueiden kansanedustajilla olikin oikeus äänestää asiasta omantuntonsa mukaan (Leipola 2012). Animalian ja SEY ry:n syksyllä 2013 tekemä kysely puoluesihteereille paljasti, että ainakin keskustalla, perussuomalaisilla, kristillisdemokraateilla, ruotsinkielisellä puo-

lueella, ja sosialidemokraateilla oli jo entuudestaan kielteinen kanta turkistarhauksen kieltämiseen. Vaikka kysely tehtiin vasta sen jälkeen, kun aloitteesta oli jo äänestetty eduskunnassa, puolueiden kannat tuskin olivat yllätys kansalaisaloitteen kampanjakoalitiolle, mikä vahvistaa ajatusta aloitteen roolista ensisijaisesti keskustelun herättäjänä ja teeman esille nostajana. (Animalia & SEY 2013).

4.2 Kansalaisaloite julkisessa keskustelussa

Hylkäyksestä huolimatta Turkistarhaton Suomi -aloitteen kampanjakoalitiassa oltiin tyytyväisiä aloitteen saamaan mediahuomioon ja sen ympärillä käytyyn keskusteluun. Aloite oli ennakkotapaus aloitteiden eduskuntakäsittelyn, mutta myös järjestöjen kampanjatyön näkökulmasta. Kokemus osoitti, että viestintään nojaavissa kampanjoissa kansalaisaloite voi hyvin toteutettuna olla tehokas työkalu keskusteluun vaikuttamiseen. Menestynyt kansalaisaloite antaa tekijöilleen mahdollisuuden tulla kuulluksi valiokunnissa sekä kommentoida aloitteen taustalla olevia yhteiskunnallisia kysymyksiä mediassa. Samoin menestynyt aloite pakottaa poliittiset puolueet, poliitikot ja viranomaiset tuomaan julki kantansa aloitteen sisältöä kohtaan. Näitä kantoja voidaan tarkastella kriittisesti ja sitä kautta osaltaan jatkaa aihepiirin ympärillä käytävää keskustelua. Tämä keskustelu puolestaan pohjustaa järjestöjen tulevaa kampanjatyötä. Tätä vaikuttamistyötä jatkamalla alkuperäisen aloitteen vaatimukset saattavat myöhemmin toteutua, vaikka itse aloite hylättäisiin eduskunnassa.

Vaikuttavuuden näkökulmasta on kuitenkin keskeistä, että kansalaisaloitteen pitää kerätä jonkin verran kannatusilmoituksia ollakseen vaikuttava. Epäonnistuneet kansalaisaloitteet eivät herätä keskustelua ja niiden vaikutus on hyvin vähäinen. 23.5.2016 mennessä vireille pannuista kansalaisaloitteista 40 prosenttia ei onnistunut saamaan kasaan edes sataa kannatusilmoitusta. Vain noin kahdeksan prosenttia aloitteista oli yltänyt 10 000 kannatusilmoitukseen ja alle kolme prosenttia 50 000 kannatusilmoitukseen. (Nurminen 2017, 24). Vaikka kansalaisaloitteen laatiminen on helppoa, menestyksekkään kansalaisaloitekampanjan läpivienti on vaikeaa.

Julkisuudessa on keskusteltu myös kansalaisaloitteiden sisällöllisestä laadusta. Aloitteiden laatimisen helppoudesta johtuen niiden sisältö saattaa jäädä puutteelliseksi.

Laadun puutteisiin on kiinnitetty huomiota sekä perustuslakivaliokunnassa että hallintovaliokunnassa (Nurminen 2017, 27). Oikeusministeriön muistiossa esitetään, että kansalaisaloitteiden laatua voitaisiin parantaa vaatimalla aloitteen vireille panijoiksi vähintään viiden kansalaisen ryhmä. Muistion mukaan tällä kustannustehokkaalla päätöksellä varmistettaisiin aloitteiden huolellisempi valmistelu (Nurminen 2017, 27). Jotta kansalaisaloite voisi olla varteenotettava lainsäädäntöön vaikuttamisen kanava ja julkisen keskustelun kenttä, on pidettävä huoli siitä, että aloitteet ovat laadukkaita, hyvin perusteltuja ja vakavasti otettavia.

4.3 Muut aloitetyypit

Kansalaisaloitteen lisäksi suomalaiset voivat tehdä ja kannattaa myös kuntalaisaloitteita ja eurooppalaisia kansalaisaloitteita (taulukko 1). Nämä aloitetyypit eroavat toisistaan sen perusteella, kenellä on oikeus laatia niitä, kenellä on oikeus kannattaa niitä, kuinka paljon kannatusilmoituksia vaaditaan käsittelyä varten, kuinka kauan kannatusilmoitusten keräämiseen annetaan aikaa, sekä mihin asioihin aloitteilla saa yrittää vaikuttaa. Kuntalaisaloite ja eurooppalainen kansalaisaloite on syytä tuntea myös ympäristöjärjestöissä, sillä myös niitä voidaan hyödyntää kampanjatyön työkaluina.

Kuntalaisaloitteiden etu on järjestelmän hallinnollinen keveys ja se, että kaikkiin aloitteisiin vastataan. Aloitteita ei kuitenkaan lähtökohtaisesti käsitellä kuntien valtuustoissa, jolloin menestyneidenkin aloitteiden vaikuttavuus voi jäädä vähäiseksi. Eurooppalaisen kansalaisaloite vaatii puolestaan laajan, kansainvälisen kampanjakoalition ja paljon resursseja ollakseen menestykseläkäs. Kampanja-aika on pitkä ja kannatusilmoituksia on kerättävä paljon ja vieläpä eri maista. Eurooppalaisen kansalaisaloitteen avulla on kuitenkin myös mahdollista vaikuttaa julkiseen keskusteluun samanaikaisesti koko Euroopassa ja ainakin periaatteessa myös Unionin päätöksentekoon.

Taulukko 1. Suomalaisien hyödynnettävissä olevien aloitetyyppien keskeiset piirteet. (Kooste ja taulukko tekijän, aineisto kansalaisaloite.fi 2017; kuntalaisaloite.fi 2017; Euroopan komissio 2017).

	Kuntalaisaloite	Kansalaisaloite	Eurooppalainen kansalaisaloite
Kuka voi tehdä aloitteen?	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnan asukkaat (myös alaikäiset) • Yritykset, yhteisöt ja kunnan alueen kiinteistönomistajat • Palveluiden käyttäjät, jos aloite koskee ko. palvelua 	<ul style="list-style-type: none"> • Yksi tai useampi äänioikeutettu Suomen kansalainen • Vähintään yksi edustaja ja varaedustaja aloitetta kohden 	<ul style="list-style-type: none"> • Vähintään seitsemän EU-kansalaisen toimikunta
Paljonko nimiä vaaditaan käsittelyyn?	<ul style="list-style-type: none"> • Kaikki aloitteet käsitellään • 2 % kunnan väkiluvusta → kiireellinen käsittely • 4 % kunnan väkiluvusta → kansanäänestysaloite 	<ul style="list-style-type: none"> • 50 000 äänioikeutettua kansalaista 	<ul style="list-style-type: none"> • 1 000 000 europarlamenttivaaleissa äänioikeutettua kansalaista vähintään seitsemästä eri EU-maasta • Kustakin maasta oltava tietty vähimmäismäärä aloitteen kannattajia
Kauanko aikaa kerätä nimet?	<ul style="list-style-type: none"> • Ei määriteltyä aikarajaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Puoli vuotta (6 kk) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosi (12 kk)
Mikä taho käsittelee?	<ul style="list-style-type: none"> • Se kunnan viranomaisen, jonka toimialaan aloite kuuluu • Toimenpiteistä tiedotettava aloitteen laatijalle sekä kerran vuodessa valtuustolle 	<ul style="list-style-type: none"> • Eduskunta ja/tai eduskunnan asettama valiokunta 	<ul style="list-style-type: none"> • Euroopan Unionin komissio ja mahdollisesti Euroopan parlamentti
Mitä aloite voi koskea?	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnan toimivallassa oleva asia • Kunnallisen, neuvoa antavan kansanäänestuksen esittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eduskunnan toimivallassa oleva asia • Ei saa koskea kansainvälisen sopimisen piirissä olevia asioita 	<ul style="list-style-type: none"> • Asiat, jotka ovat EU-komission toimivallan alaisuudessa • Aloitteen laatijan on ilmoitettava ne EU:n perussopimuksen kohdat, joita pitää oleellisina aloitteen kannalta

Kuntalaisten aloiteoikeus on kirjattu kuntalakiin jo vuonna 1977 (Kuntalaisaloite.fi 2017a). Kuntalaisaloite poikkeaa kansalaisaloitteesta ja eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta siten, että kaikki kuntalaisten tekemät aloitteet käsitellään, eikä niiden tarvitse kerätä kannatusilmoituksia lainkaan. Aloitteen käsittelee kunnassa se viranomainen, jonka toimivaltaan aloitteen sisältö kuuluu. (Kuntalaisaloite.fi 2017b). Viranomaisella on myös velvollisuus ilmoittaa aloitteen laatijalle, mihin toimenpiteisiin aloite on johtanut. Kunnanvaltuustolle annetaan vuosittain tieto kunnassa tehdyistä, valtuuston toimivaltaan kuuluvista aloitteista. Jos aloitetta kannattaa vähintään kaksi prosenttia kunnan asukkaista, on asia käsiteltävä kunnassa kiireellisenä, eli viimeistään kuuden kuukauden päästä asian vireille tulosta. (Kuntalaki 2015, 23 §.)

Kunnallinen aloiteoikeus on kunnan asukkailla ja henkilöillä, jotka hallitsevat tai omistavat kunnassa sijaitsevaa kiinteää omaisuutta. Kuntalaisaloitteen tekijä voi olla alaikäinen. Myös yrityksillä ja yhteisöillä joiden kotipaikka kunta on, on aloiteoikeus. (Kuntalaisaloite.fi 2017b). Samat reunaehdot pätevät myös kuntalaisaloitteeseen osallistumiseen (kuntalaisaloite.fi 2017c). Jos neljä prosenttia kunnan alle yli 15 vuotiaista asukkaista tai jäsenistä vaatii kunnallisella kansanäänestysaloitteella neuvooantavaa kunnallista kansanäänestystä, on valtuuston viipymättä tehtävä päätös sellaisen järjestämisestä (Kuntalaki 2015, 25 §). Kuntalaisaloitteita voi laatia oikeusministeriön ylläpitämässä ja tuottamassa kuntalaisaloite.fi -verkkopalvelussa siinä tapauksessa, että kuntalaisaloitteen laatijan kotikunta on ottanut palvelun käyttöön (kuntalaisaloite.fi 2017d).

Eurooppalainen kansalaisaloite otettiin käyttöön vuonna 2012 Euroopan unionin uudistetun perussopimuksen, eli Lissabonin sopimuksen myötä. Se antaa Euroopan Unionin kansalaisille mahdollisuuden esittää Euroopan komissiolle säädösehdotusta hyväksyttäväksi. Aloitteen saa tehdä ainoastaan sellaisista aiheista, joissa komissiolle on toimivalta. (Euroopan komissio, 2017a). Aloitteen toimeenpanevan tahon on itse ilmoitettava ne Euroopan Unionin perussopimuksen artiklat, jotka ovat olennaisia aloitteen kannalta (Euroopan komissio 2017b). Komissiolle on oikeus hylätä sellaiset aloitteet, jotka eivät sen tulkinnan mukaan täytä kansalaisaloiteasetuksessa täytettyjä ehtoja ja näin komissio onkin toiminut yhdeksäntoista aloitteen kohdalla (Euroopan komissio 2017c).

Eurooppalaisen kansalaisaloitteen voi tehdä vähintään seitsemästä EU-kansalaisesta koostuva ryhmä, eli kansalaistoimikunta, jonka jäsenet asuvat vähintään seitsemässä eri EU -maassa ja jotka ovat oikeutettuja äänestämään Euroopan parlamentin vaaleissa. Toimikunta valitsee joukostaan edustajan ja varaedustajan, jotka hoitavat kommunikaation toimikunnan ja komission välillä aloiteprosessin ajan. (Euroopan komissio 2017d).

Aloitteen allekirjoittamista koskevat samat ehdot kuin aloitteen laatimistakin. Komissio ylläpitää avoimista kansalaisaloitteista verkossa virallista rekisteriä. Rekisterin kautta ei kuitenkaan voi suoraan kannattaa aloitteita. (Euroopan komissio 2017e). Jos eurooppalainen kansalaisaloite onnistuu keräämään vuodessa miljoona kannatusilmoitusta, se toimitetaan komissiolle käsiteltäväksi. Aloitteen edustajilla on mahdollisuus olla kuultavina komissiossa ja esitellä aloite julkisessa tilaisuudessa Euroopan parlamentissa. Komission ei tarvitse välttämättä antaa säädösehdotusta aloitteiden pohjalta. Jos komissio kuitenkin antaa aloitteeseen perustuvan säädösehdotuksen, se käsitellään Euroopan parlamentissa. (Euroopan komissio 2017d.)

5 KANSALAISALOITE KÄYTÄNNÖSSÄ

Olen koonnut tähän lukuun *käytännön ohjeita, joita tarkastelemani lainsäädännön ja tekemäni onnistuneiden kansalaisaloitteiden analyysin näkökulmasta ympäristöjärjestöissä kannatta noudattaa kansalaisaloitetta laatiessa*. Kansalaisaloitekampanjaa suunnitellessa kannattaa myös tutustua kansalaisaloite.fi -palvelun ohjeisiin ja lukea sivuston usein kysytyt kysymykset -osio. Olen lisännyt tähän lukuun myös sellaisia huomioita, jotka eivät välttämättä virallisessa ohjeistuksessa nouse esiin, erityisesti koskien kansalaisaloitteen viittäkymmentä ensimmäistä kannatusilmoitusta ja kansalaisaloitekampanjan aikataulutusta. *Tämän luvun havaintoja kuvataan muilla analyysillä täydentäen käytännön työhön suunnatussa muodossa myös työn liitteenä olevassa Kansalaisaloitteen työkalupakissa (liite 1).*

Kansalaisaloitteella kuka tahansa äänioikeutettu Suomen kansalainen saa tehdä lakiesityksen, eli ehdottaa uutta lakia, pyrkiä muuttamaan olemassa olevaa lakia tai

vaatia jotain lakia kumottavaksi. Kun kansalaisaloite on päivätty, sillä on kuusi kuukautta aikaa kerätä 50 000 kannatusilmoitusta. Jos tämä tavoite täyttyy, aloite otetaan eduskunnan käsittelyyn. (kansalaisaloite.fi 2017a)

Jokaisella aloitteella on oltava vähintään yksi vireillepanija, edustaja ja varaedustaja. Vireillepanija voi toimia myös aloitteen edustajana tai varaedustajana. Aloitteen vireillepanijan on oltava äänioikeutettu Suomen kansalainen, mutta edustajien tai varaedustajien ei tarvitse olla. Näin ollen aloitteen edustajana voi toimia ulkomaan kansalainen tai alaikäinen henkilö, eli henkilö joka ei itse voi kannattaa edustamaansa aloitetta. (Nurminen 2017, 22.)

Kannatusilmoitus on ilmoitus aloitteen kannattamisesta, jonka äänioikeutettu kansalainen voi tehdä kunkin kansalaisaloitteen kohdalla kerran. Aloitteita voi kannattaa oikeusministeriön ylläpitämässä kansalaisaloite.fi -verkkopalvelussa, joka edellyttää *vahvaa sähköistä tunnistautumista* joko verkkopankkitunnuksilla, mobiilivarmenteella tai kansalaisvarmenteella. Kansalaisvarmenne on käytössä 1.1.2017 jälkeen haetuissa, poliisin myöntämässä henkilökorteissa (Väestörekisterikeskus 2017).

Kannatusilmoituksia voi kerätä myös aloitteen vireillepanijan järjestämässä, viestintäviraston hyväksymässä verkkopalvelussa tai määrämuotoisilla paperilomakkeella (kansalaisaloite.fi 2017a). Paperisen aloitelomakkeen pitää olla oikeusministeriön asetuksen mukainen ja siihen pitää merkitä aloitteen otsikko sekä päiväys. Kannattaja kirjoittaa lomakkeeseen sukunimensä, täydellisen etunimensä, kotikuntansa, syntymäaikansa ja päivätyn allekirjoituksensa. Lomakkeen tulee olla kokoa A4. (Oikeusministeriön asetus 86/2012).

5.1 Kansalaisaloitteen kolme vaihetta

Kansalaisaloitteen tulee täyttää tietyt laissa säädetyt muotovaatimukset, joista määrätään kansalaisaloitelain 4 §:ssä:

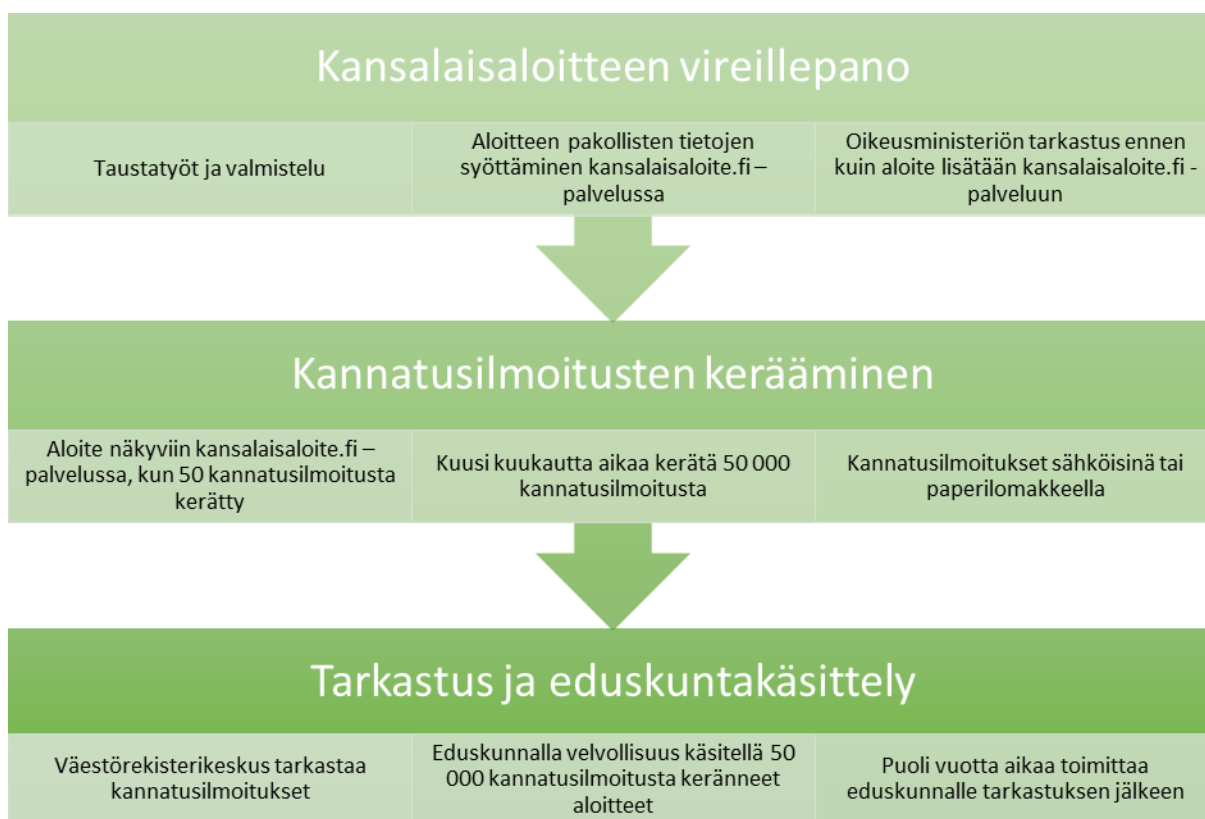
Kansalaisaloite sisältää lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä sekä ehdotuksen perustelut. Aloitteella on oltava sen sisältöä kuvaava otsikko. Aloite on päivättävä.

Samaan aloitteeseen ei saa sisällyttää erilaisia asioita.

Aloite laaditaan suomen tai ruotsin kielellä taikka molemmilla kielillä. (Kansalaisaloitelaki 2012, §4).

Oikeusministeriö tarkastaa kansalaisaloite.fi -palveluun jätetyt aloitteet ja ne voidaan jättää julkaisematta, jos ne rikkovat palvelun käyttöehtoja. Aloite voidaan myös palauttaa vireillepanijoille muokattavaksi tai poistaa palvelusta kokonaan, jos se osoittautuu välttämättömäksi. Toistaiseksi aloitteita ei kuitenkaan ole jouduttu palvelusta poistamaan. (Nurminen 2017, 13.) Yksi aloite saa koskea vain yhtä asiaa, jonka tulee olla luonteeltaan sellainen, että se kuuluu eduskunnan lainsäädäntövallan alaisuuteen. Kansalaisaloitteet eivät saa kuitenkaan koskea “kansainvälisten velvoitteiden hyväksymistä tai niiden irtisanomista.” (Kansalaisaloite.fi 2017a).

Kansalaisaloitteen sisällöllinen vapaamuotoisuus, aloitteen laatimisen maksuttomuus ja se, että laatimiseen tarvitaan vähimmillään vain kaksi kansalaista, takaa kansalaisaloitteen helppokäyttöisyyden työkaluna. Olen seuraavassa jaotellut kansalaisaloiteprosessin kolmeen toisistaan erilliseen vaiheeseen: vireillepanoon, kannatusilmoitusten keräämiseen ja eduskuntakäsittelyyn (kuva 1). Jaotteluni perustuu niihin tavoitteisiin ja toimintoihin, joita kansalaisaloitteen eri vaiheissa on erotettavissa.

Kuva 1. Kansalaisaloiteprosessin kolme vaihetta. (Kuva tekijän, aineisto Kansalaisaloite.fi 2017a.)

Kun aloitteen taustaorganisaatio on valmistellut aloitteen sisällön ja aloitekampanjan haluamallaan tavalla, voidaan aloite panna vireille kansalaisaloite.fi-palvelussa. Joku vastuuhenkilöistä tekee palveluun vahvan sähköisen tunnistautumisen ja syöttää verkkolomakkeeseen aloitteen tiedot:

- **Otsikko** on kaikissa aloitteen keräämismuodoissa sama.
- **Päiväys**, eli päivä jolloin kannatusilmoitusten kerääminen aloitetaan.
- **Sisältö** ja **muoto**, eli onko aloite ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä vai lakitekstin muotoon kirjoitettu lakiehdotus.
- **Vastuuhenkilöt**, eli aloitteen vireillepanijat, edustajat ja varaedustajat. Sähköisen aloitelomakkeen täyttäjää merkitään automaattisesti vireillepanijaksi ja edustajaksi. Lomakkeen kautta voi kutsua aloitteelle muita vastuuhenkilöitä. Jos aloitteen tietoja muokataan myöhemmin, on aloitteen vastuuhenkilöt kutsuttava uudelleen.
- Vastuuhenkilöiden **yhteystiedot**. (Kansalaisaloite.fi 2017a).

Kun aloitteen tiedot on täytetty ja aloitteen vastuuhenkilöt kutsuttu, voidaan aloite lähettää oikeusministeriöön tarkistettavaksi. Kun tarkastus on tehty, voidaan kansalaisaloitteen toinen vaihe, *kannatusilmoitusten kerääminen* aloittaa (kansalaisaloite.fi 2017b.) Jos kansalaisaloitetta ei kuitenkaan laadita lainkaan kansalaisaloite.fi -palveluun, voidaan kannatusilmoitusten kerääminen käynnistää paperilomakkeilla ilman oikeusministeriön tarkastusta (Nurminen 2017, 29).

Oikeusministeriön tarkastuksen jälkeen aloite ilmestyy palvelun oletusnäkyvään sitten, kun se on kerännyt 50 kannatusilmoitusta. Jos kannatusilmoituksia on vähemmän, palvelun käyttäjän on itse valittava erikseen asetus, jolla tällaiset aloitteet saa näkyviin (kuva 2). Jos palveluun lisätty aloite ei onnistu keräämään 50 kannatusilmoitusta yhdessä kuukaudessa, poistetaan aloite palvelusta. Vaikka aloite poistuisikin palvelusta, siihen saa edelleen kerätä kannatusilmoituksia paperilomakkeilla. (Kansalaisaloite.fi 2017a.) On syytä ottaa huomioon, että kun aloite on lisätty palveluun, eivät aloitteen vastuuhenkilötkään voi enää poistaa sitä. (Nurminen 2017, 44).

Selaa kansalaisaloitteita ?

Näytä

Alkamassa	Käynnissä	Päätyneet	Toimitettu eduskuntaan	Kaikki
1	23	601	18	643

Järjestä

Keräysaikaa jäljellä **Eniten** Vähiten

Kannatusilmoituksia **Eniten** Vähiten

Aloitteet, jotka ovat saaneet alle 50 kannatusilmoitusta **piilota** näytä

Kuva 2. Käyttäjien on näytettävä erikseen aloitteet, jotka ovat saaneet alle 50 kannatusilmoitusta (kansalaisaloite.fi 2017c).

Koska palvelun käyttäjät voivat kerran kirjautumalla kannattaa useita aloitteita, olisi tärkeää, että aloite saataisiin mahdollisimman nopeasti käynnissä olevien aloitteiden listaukseen. Aloitteen puuttuminen listauksesta on sille merkittävä näkyvyshaitta. Kansalaisaloitteen vireillepanijoiden tulisi varmistaa, että 50 ensimmäistä kannatusilmoitusta kerätään mahdollisimman pian. On siis tärkeää, että kaikki kampanjakoalition jäsenet kannattavat aloitetta heti kun se on mahdollista ja markkinoivat aloitetta erityisen aktiivisesti sen ensimmäisinä päivinä.

Kannatusilmoitusten keräysaika on kuusi kuukautta aloitteen päiväyksestä. Tässä ajassa aloitteen on kerättävä 50 000 kannatusilmoitusta tai se raukeaa. Päättäneet kansalaisaloitteet jäävät nähtäville kansalaisaloite.fi -palveluun, vaikka ne eivät olisi-kaan saavuttaneet riittävää kannatusta jatkokäsittelyä varten. Jos aloite onnistuu keräämään 50 000 kannatusilmoitusta, siirrytään prosessin viimeiseen vaiheeseen, *aloitteen toimittamiseen eduskuntaan*. (Kansalaisaloite.fi 2017a.)

Kun kansalaisaloitteen vastuuhenkilöt arvioivat, että aloitteella on paperiset kannatusilmoituksen mukaanluettuna yhteensä 50 000 kannatusilmoitusta, sovitaan Väestörekisterikeskuksen kanssa ilmoitusten toimittamisesta. Kun kannatusilmoitukset on toimitettu väestörekisterikeskukseen, aloite sulkeutuu kansalaisaloite.fi -palvelussa. Sulkeutuneet aloitteet jäävät palveluun näkyviin, mutta niitä ei voi enää kannattaa. Jos Väestörekisterikeskus toteaa tarkastuksensa päätteeksi aloitteen keränneen vähintään 50 000 hyväksytyä kannatusilmoitusta, aloite voidaan toimittaa eduskuntaan. Päätöksen jälkeen aloite on toimitettava kuuden kuukauden sisällä eduskuntaan, tai muuten aloite raukeaa ja aloitteen toimittamisesta on sovittava eduskunnan kanslian kanssa erikseen. (Kansalaisaloite.fi 2017a).

Vaikka eduskunnalla on velvollisuus ottaa käsiteltäväkseen kansalaisaloitteet, jotka ovat keränneet 50 000 kannatusilmoitusta, laki ei kuitenkaan määritä sitä, miten aloitteet tulee käsitellä (Perustuslaki 1999, 53 §). Oikeusministeriön mietinnön mukaan kansanedustajat ovat suhtautuneet kansalaisaloitteisiin positiivisesti ja lähes kaikista eduskuntaan toimitetuista aloitteista on laadittu valiokuntamietintö, josta on äänestetty täysistunnossa (Nurminen 2017, 39). Kansanedustaja Silvia Modigin mukaan vaalikaudella 2015 – 2019 eduskuntapuolueista ainakin Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on tehnyt päätöksen, että kaikki kansalaisaloitteet tulee tuoda täysistuntoon, vaikka ne olisivat edustajien näkökulmasta ”vastenmielisiäkin” (Modig 2017).

5.2 Kansalaisaloitteet raukeavat vaalikauden loppuun mennessä

Kansalaisaloitetta toimittaessa eduskuntaan on syytä ottaa huomioon, että perustuslain mukaan kansalaisaloitteet, joita ei ole käsitelty vaalikauden loppuun mennessä, raukeavat (Perustuslaki 1999, 49 §). Raukeamista pidetään Oikeusministeriön mie-

tinnössä ongelmallisena, niin aikataulullisista kuin yksittäisten aloitteiden luonteeseen liittyvistä syistä. Perustuslain muuttaminen nähdään mietinnössä kuitenkin liian ras- kaana ratkaisuna ongelman korjaamiseksi. (Nurminen 2017, 42 - 44).

Kansalaisaloitekampanjaa suunnitellessa on siis syytä muistaa, että juuri ennen eduskuntavaaleja toimitetuilla kansalaisaloitteilla on vaara raueta, sillä eduskunta ei välttämättä ehdi käsitellä niitä ennen seuraavia vaaleja. Aloitteen toimittaminen onkin varminta heti eduskuntavaalien jälkeen, sillä tuolloin raukeamisen riski on pienimmil- lään. Aloitteiden vastuuhenkilöiden kannattaa muistaa, että kun Väestökisterikes- kus on tarkastanut kannatusilmoitukset, aloitteen taustahenkilöillä on puoli vuotta ai- kaa toimittaa aloite eduskuntaan, mikä voi auttaa mahdollisten vaalien ylimenoon. Kansalaisaloitekampanjaa tehdessä on noudatettava tarkkuutta suunnitellessa pro- sessin aikataulua ja hahmotettava, miten aloitteen kolme vaihetta käytännössä ajoit- tuvat.

5.3 Kansalaisaloitteen muut tiedot

Kansalaisaloitteen pakollisten, pysyvien tietojen lisäksi kansalaisaloitteen vastuuhen- kilöt voivat kansalaisaloite.fi -palvelussa muokata aloitteen muita tietoja. Näitä tietoja ovat kansalaisaloitteen keräystavat, taloudellinen tuki ja linkit muihin verkkosivuihin.

Kansalaisaloitteen omilla sivuilla voi ilmoittaa, millä tavoin kansalaisaloitetta voi kan- nattaa. Käytännössä vaihtoehdot ovat sähköinen kannatus palvelun kautta ja paperi- lomake. Sivulle voi päivittää arvion siitä, kuinka paljon paperilomakkeita on kulloinkin kerätty.

Kansalaisaloitteen taloudellisesta tuesta on ilmoitettava, jos yksittäinen lähde tukee aloitetta vähintään 1500 euron summalla. Tueksi luetaan ”rahana, tavarana, palvelu- na tai muulla vastaavalla tavalla saadut suoritukset.” Tuen vastaanottamisesta tulee ilmoittaa viimeistään tuen vastaanottamista seuraavan kalenterikuukauden päättyes- sä.

Kansalaisaloitteen tekstiin, perusteisiin tai otsikkoon ei voi lisätä linkkejä, sillä niitä ei julkaista. Aloitteen vastuuhenkilöt voivat kuitenkin lisätä Linkit muihin verkkosivuihin - kohtaan linkkejä esimerkiksi aloitekampanjan verkkosivuille, sosiaaliseen mediaan tai muihin aloitteen kannalta oleellisiin lähteisiin. (Kansalaisaloite.fi 2017d.)

6 KANSALAISALOITTEIDEN SISÄLLÖNANALYYSI

Tässä luvussa taulukoin, analysoin, erittelen ja tyypittelen kansalaisaloite.fi -palvelusta löytyviä kansalaisaloitteita (Eskola & Suoranta 1998, 181 - 187.) Pysin selvittämään, minkälaisia aloitteita kansalaiset tekevät ja minkälaisia aloitteita he toisaalta kannattavat. Rajasin aineiston siten, että tarkastelin vain niitä aloitteita, jotka ovat keränneet vähintään 1000 kannatusilmoitusta. Tämä rajaus perustuu alustavaan aineistoanalyysiin, jonka perusteella rajaus osoittautui käytännössä mielekkääksi merkittävimpien aloitteiden löytämiseksi. Vähintään 1000 kannatusilmoitusta keränneitä aloitteita oli tarkasteluhetkellä 261 kappaletta. Nämä aloitteet muodostivat 39,8 prosenttia osuuden kaikista palvelun aloitteista.

Aineiston ulkopuolelle on siis rajattu aloitteet, joiden kannatus näyttäytyi suhteellisen vähäisenä. Rajaus koskee myös niitä aloitteita, jotka eivät ole onnistuneet keräämään kuukaudessa 50 kannatusilmoitusta ja ovat näin rauenneet. Ulos rajaamisen perusteena on, että vain vähäistä kannatusta saaneiden aloitteiden mukaanotto vääristäisi aineistoa, koska palvelussa on myös paljon huonolaatuisia, jatkuvasti toistuvia aloitteita, jotka eivät ole herättäneet kansalaisten mielenkiintoa. Alustavan analyysin perusteella alle tuhannen kannatusilmoituksen aloitteet tuntuvat osin myös toistavan samoja teemoja ja aiheita kuin yli tuhannen kannatusilmoituksen aloitteet, joten oletukseni on, että aineisto kyllääntyy valitsemani rajan paikkeilla (Eskola & Suoranta 1998, 62 - 63).

Kansalaisaloite.fi -palvelussa on mahdollisuus selata jo päättyneitä ja käynnissä olevia kansalaisaloitteita erillisinä listauksina. Listauksia ovat alkamassa olevat, käynnissä olevat, päättyneet ja eduskuntaan toimitetut aloitteet, sekä listaus jossa on kaikki palveluun kirjatut aloitteet. Näitä listauksia voi tarkastella aloitteiden päivämää-

rän tai kannatusilmoitusten määrän mukaisesti nousevassa tai laskevassa järjestyksessä.

Näin ollen palvelu toimii myös suomalaisten kansalaisaloitteiden sähköisenä arkistona. Kaikki aloitteet eivät palvelusta kuitenkaan välttämättä löydy, sillä kansalaisaloitteen voi käynnistää myös lähettämättä sitä kansalaisaloite.fi -palveluun. Tällainen toimintapa ei kuitenkaan ole mielekäs, sillä kannatusilmoitusten sähköisen keräämisen poisrajaaminen heikentää aloitteen menestyksen mahdollisuuksia huomattavasti, ja niinpä suurin osa tehdyistä aloitteista löytyy palvelusta. On kuitenkin syytä huomata, että ensimmäinen suomalainen 50 000 kannatusilmoitusta saavuttanut kansalaisaloite, Turkistarhaton Suomi, puuttuu palvelusta, sillä se käynnistettiin ennen kuin palvelu oli käytössä.

Aineistoa tarkastellessa havaitaan, että kansalaisaloitteet ovat aiheiltaan varsin monipuolinen kokonaisuus, mutta toisaalta havaitaan myös, että tietyt aiheet ovat aloitteiden laatijoiden keskuudessa selvästi suosituimpia kuin toiset.

Päädyin jakamaan yli 1000 kannatusilmoitusta keränneet kansalaisaloitteet 43 eri kansalaisaloitetyyppiin, perustuen arviooni kunkin aloitteen sisällöistä ja tavoitteista. Erottelin myös tiedon siitä, kuinka moni kansalaisaloite kussakin tyyppissä on kerännyt eduskuntakäsittelyn vaatimat 50 000 kannatusilmoitusta ja kuinka monta kannatusilmoitusta kunkin tyyppiset aloitteet ovat yhteensä keränneet. Analyysitapa osoittaa, minkälaisia kansalaisaloitteita suomalaiset tekevät, sekä sen, minkälaiset aloitteet ja näin ollen myös yhteiskunnalliset sisällöt aloitteisiin osallistuvia kansalaisia näyttävät kiinnostavan.

Seuraavissa luvuissa tarkastelen näiden kansalaisaloitetyyppien yleisyyttä perustuen niiden sisältämien yksittäisten kansalaisaloitteiden lukumäärään, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan aloitetyyppien suosiota perustuen niiden sisältämien kansalaisaloitteiden yhteenlaskettuun kannatusilmoitusten määrään. Tarkastelen myös sitä, kuinka moni kansalaisaloite kustakin tyyppistä on onnistunut keräämään vähintään 50 000 kannatusilmoitusta. Lopuksi otan erityiskäsittelyyn ympäristö-, luonnonsuojelu- ja ilmastoasioita käsittelevän kansalaisaloitetyyppiin ja pyrin tälle opinnäytetyölle

asetetun kehittämistehtävän mukaisesti esittämään perustellun arvion siitä, minkälainen työkalu kansalaisaloite tähän mennessä on ympäristötyössä ollut.

6.1 Yleiset ja harvinaiset kansalaisaloitetyypit

Kansalaisaloitetyypit voidaan jakaa niiden sisältämien kansalaisaloitteiden määrän perusteella kolmeen luokkaan: yleisiin, melko yleisiin ja harvinaisiin kansalaisaloitetyyppeihin. Yleisiä kansalaisaloitetyyppejä ovat aloitetyypit, johon kuuluu vähintään kymmenen kansalaisaloitetta. Näin tarkasteltuna yleisin kansalaisaloitteen tyyppi on *verotusta* koskevat kansalaisaloitteet, joita on 21 (taulukko 2).

Verotusaloitteista kahta lukuun ottamatta kaikki esittävät verohelpotuksia tai veroluokkien poistamista kokonaan. Autoveroa yritetään poistaa viidellä aloitteella, YLE-veroa kahdella ja perintöveroa sekä alkoholiveroa kutakin yhdellä aloitteella. Kuusi aloitetta pyrkii keventämään arvonlisäverokantaa yleisesti tai alakohtaisesti. Kaksi verotusta lisäävää aloitetta koskee kaivostoiminnan verottamista.

Toiseksi yleisin kansalaisaloitetyyppi on *valtiorahoitus*. Aloitetyyppiin kuuluu 17 aloitetta, jotka käsittelevät pääsääntöisesti kansanedustajien määrän ja palkkioiden vähentämistä, sekä avoimuuden ja suoran demokratian lisäämistä. Toisaalta joukossa on myös aloitteita, jotka tähtäävät presidentin valtaoikeuksien lisäämiseen.

Kolmanneksi yleisin kansalaisaloitetyyppi on *maahanmuutto*, johon kuuluu 16 aloitetta. Aloitteet pyrkivät pääsääntöisesti rajoittamaan maahanmuuttajien määrää tai heidän nauttimia etuisuuksia. Joukossa on vain yksi aloite, joka selkeästi pyrkii parantamaan maahanmuuttajien asemaa.

Seuraavaksi yleisimmät kansalaisaloitetyypit ovat *kansanäänestyksiä* ja *päihteitä* koskevat aloitteet. Kumpaankin aloitetyyppiin kuuluu 15 aloitetta. Kansanäänestysaloitteet ovat sisällöllisesti varsin kirjava kokonaisuus, mutta niitä yhdistää vaatimus jonkin tietyn kysymyksen viemisestä neuvoo-antavaan kansanäänestykseen. Yleisimmin esitettyjä kansanäänestysaiheita ovat Suomen jäsenyys Euroopan Unionissa tai sotilasliitto Natossa. Vaatimalla kansanäänestystä jäsenyyksistä pyritään kenties

kiertämään sääntöä, jonka mukaan kansalaisaloitteet eivät saa käsitellä kansainvälisiä sopimuksia. Päihteitä koskevista aloitteista seitsemän koskee kannabiksen jonkinasteista vapauttamista ja kuusi alkoholilainsäädännön vapauttamista. Tämän lisäksi aloitetyyppiin kuuluvat sähkösavukkeiden myynnin vapauttamista ja energiajuomien alaikärajaa vaativat aloitteet.

Taulukko 2. Kymmenen yleisintä kansalaisaloitetyyppiä koostettuna kansalaisaloite.fi -palvelusta (kansalaisaloite.fi 2017c)

Aloitetyyppi	Aloitteiden lukumäärä	50 000 kannatusilmoituksen aloitteet	Aloitetyypin kannatusilmoitukset	Kannatusilmoitusten keskiarvo
Verotus	21	0	80444	3830
Valtionhallinto/ eduskunta	17	0	59826	3519
Maahanmuutto	16	1	109265	6829
Kansanäänestys	15	1	138604	9240
Päihteet	15	0	126926	8461
Terveystenhoito	14	2	184422	13173
Liikenne	14	1	108762	7768
Koulutus	13	0	45333	3487
Uskonto	12	0	51008	4250
Rangaistukset	11	2	156358	14214

Seuraavaksi yleisimmät aloitetyypit ovat *liikenne* ja *terveydenhoito*. Kumpaankin aloitetyyppiin kuuluu 14 aloitetta. Sitten tulevat *koulutusta* koskevat aloitteet, joita on tehty 13 ja *uskontoa* koskevat aloitteet joita on 12. *Rangaistukset* on oma aloitetyyppinsä, johon kuuluu 11 aloitetta. Nimensä mukaisesti nämä aloitteet vaativat tiukempia rangaistuksia erilaisista rikoksista, kuten eläinräkkäämisestä, rattijuoppojen aiheuttamista kuolemista, lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja raiskauksista.

Melko yleisiä aloitetyyppejä ovat tyypit, johon kuuluu vähintään neljä ja enintään yhdeksän yksittäistä kansalaisaloitetta. *Sosiaaliturvaan ja kansaneläkelaitoksen toimin-*

taan liittyviä aloitteita on yhdeksän ja *ruokaan* liittyviä aloitteita kahdeksan. *Vanhustenhoitoon, eläinoikeuksien parantamiseen ja velkainhoitoon* liittyviä aloitteita on seitsemän kutakin. *Tasa-arvoon, työelämään, Ruotsin kielen asemaan ja eläinoikeuksien heikentämiseen* liittyviä aloitteita on kuusi jokaista tyyppiä kohden. *Eutanasiaa* käsitteleviä aloitteita on neljä. Jos eutanasiaa koskevat aloitteet lasketaan osaksi terveydenhoitoaloitteita, nousee terveydenhoito toiseksi yleisemmäksi aloitetyypiksi.

Sosiaaliturvaan ja kansaneläkelaitoksen toimintaan liittyvät aloitteet, *ruokaan* liittyvät aloitteet, *eläinten oikeuksien parantamiseen* liittyvät aloitteet ja *vanhustenhoitoon* liittyvät aloitteet ovat aloitetyyppejä, jotka kukin sisältävät vähintään seitsemän yksittäistä aloitetta.

Aloitetyypit, joihin on kertynyt viisi tai kuusi aloitetta ovat *tasa-arvoon ja perheeseen* liittyvät aloitteet, *työelämäaloitteet, ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvät aloitteet, velallisten oikeuksiin* liittyvät aloitteet, *eläinoikeuksien heikentämiseen tai eläintensuojelun vähentämiseen* liittyvät aloitteet, *kesäaikaan siirtymistä vastustavat* aloitteet ja *ruotsin kielen asemaan* (käytännössä kielen aseman heikentämiseen) liittyvät aloitteet.) Oman, neljän aloitteen aloitetyypinsä muodostaa *eutanasiaan* liittyvät aloitteet, jotka olen tässä luokittelussa erotellut terveydenhuoltoon liittyvistä aloitteista omaksi tyyppikseen. Jos eutanasia-aloitteet halutaan mieltää osana terveydenhuoltoon liittyvien aloitteiden kokonaisuutta, nousee terveydenhuolto toiseksi suosittumaksi yli 1000 kannatusilmoituksen aloitetyypiksi.

Harvinaisia kansalaisaloitetyyppejä ovat tyypit, joihin kuuluu yhdestä kolmeen aloitetta. Kolmen kansalaisaloitteen aloitetyypit ovat *seremoniaaliset*, kuten liputuspäiviä koskevat aloitteet, *aseita* koskevat aloitteet ja *ympäristöaiheiset* aloitteet. Viimeiseksi mainittu aloitetyyppi on tämän opinnäytetyön aiheen kannalta tärkeä ja sen sisältämien aloitteiden vähäisyyteen ja heikkoon suosioon palataan tässä luvussa myöhemmin.

Loput kansalaisaloitteet kuuluvat harvinaisten aloitetyyppien luokkaan, joissa on vain kaksi aloitetta tai muodostavat kansalaisaloitetyypin yksinään. Näiden aloitteiden ja aloitetyyppien joukosta voidaan nostaa esimerkiksi *energiantuotantoon, lastensuojeluun ja poliisitoimintaan* liittyvät aloitteet, joita on kaksi kutakin, sekä *asevelvollisuus-*

teen, energiantuotantoon ja tekijänoikeuksiin liittyvät aloitteet, jotka ovat aloitetyyppejä, joihin kuuluu vain yksi aloite kuhunkin.

6.2 Kansalaisaloitetyyppien suosio kannatusilmoitusten mukaan

Kansalaisaloitteiden yleisyyden eli niiden määrän lisäksi on mielekästä tarkastella aloitteiden saamia kannatusilmoituksia eli kansalaisaloitteiden suosiota. On mielenkiintoista ja kansalaisaloitteiden tarkastelun kannalta merkittävää, että kansalaisaloitetyyppien yleisyys ei suoraan kerro siitä, miten suosittuja eri tyypit ovat kannattajien keskuudessa. Osa kaikkein suosituimmista kansalaisaloitteista voi esimerkiksi kuulua kansalaisaloitetyyppeihin, jotka ovat sinänsä aloitteiden joukossa harvinaisia. Tarkimman kuvan aloitetyyppien suosiosta antaa kansalaisaloitetyyppien tarkastelu niiden sisältämien aloitteiden yhteensä keräämien kannatusilmoitusten mukaan (taulukko 3).

Taulukko 3. Kymmenen suosituinta aloitetyppiä kannatusilmoitusten mukaisessa järjestyksessä koostettuna kansalaisaloite.fi -palvelusta. (kansalaisaloite.fi 2017c)

Aloitetyppi	Aloitteiden lukumäärä	50 000 kannatusilmoituksen aloitteet	Aloitetyypin kannatusilmoitukset	Kannatusilmoitusten keskiarvo
Tasa-arvo, perhe ja avioliitto	6	3	355498	59249
Terveystenhoito	14	2	184422	13173
Rangaistukset	11	2	156358	14214
Kansanäänestys	15	1	138604	9240
Kesäaika	5	1	131972	26394
Päihitteet	15	0	126926	8461
Maahanmuutto	16	1	109265	8461
Ruotsin kieli	5	1	93710	18742
Eläkkeet	2	1	87835	43918
Eutanasia	4	1	85180	21295

Ensimmäiseksi kiinnitin huomiota siihen, että *verotusta* koskevat aloitteet, joka on siis yleisin aloitetyyppi, oli kannatusilmoitusten määrässä mitattuna vasta 12. sijalla. Vaikka verotus on siis aloitteiden laatimisen teemana yleinen, se ei ole kansalaisten kannatusilmoitusten perusteella suosittu aloitetyyppi. Yksikään verotusta koskeva aloite ei ole onnistunut keräämään 50 000 kannatusilmoitusta. Lähimmäksi eduskuntakäsittelyä oikeuttavaa rajaa on päässyt yksi yleisradioveron lakkauttamista vaativista aloitteista 22 670 kannatusilmoituksellaan (Yle-vero on lakkautettava 2016). Muut verotusaloitteet ovat pääsääntöisesti jääneet alle 5000 kannatusilmoitukseen.

Kannatusilmoituksissa mitattuna suosituin kansalaisaloitteen tyyppi on *perhettä, avioliittoa ja tasa-arvoa* koskeva aloitetyyppi. Näitä aloitteita on aineistossa vain kuusi kappaletta, mutta ne ovat keränneet yhteensä yli 350 000 kannatusilmoitusta. Kolme aloitteista on kerännyt yli 50 000 kannatusilmoitusta. Keskimäärin tasa-arvoaloitteet ovat keränneet noin 59 000 kannatusilmoitusta aloitetta kohden, joka on aineiston toiseksi korkein aloitekohtainen keskiarvo.

Tasa-arvoaloitteisiin kuuluvat kansalaisaloitteen historian suosituin ja toiseksi suosituin kansalaisaloite. Suosituin aloite on tasa-arvoista avioliittolakia ajanut aloite ja toiseksi suosituin on sitä vastustanut vasta-aloite. Nämä aloitteet ovat ainoat kansalaisaloitteet, jotka ovat ylittäneet 100 000 kannatusilmoituksen rajan. Tasa-arvoista avioliittolakia ajanut aloite keräsi 166 851 kannatusilmoitusta ja sen vasta-aloite 106 195 kannatusilmoitusta. (Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista jne. 2013; Kansalaisaloite avioliiton säilyttämisestä jne. 2015). Kolmas tasa-arvoaloite, joka on ylittänyt 50 000 kannatusilmoituksen rajan on äidin juridista asemaa vahvistava ja lapsia hankkivien naisparien asemaa parantava Äitiyslaki -aloite, joka keräsi 55 707 kannatusilmoitusta (Äitiyslaki 2015).

Aloitetyypin seuraavaksi menestynein aloite on Yrittäjänaiset ry:n ajama kansalaisaloite vanhemmuuden kustannusten tasaamiseksi, joka keräsi 20 925 kannatusilmoitusta (kansalaisaloite vanhemmuuden jne. 2013). Loput kaksi aloitetta koskevat isien ja lapsien oikeuksia erotilanteessa. Nämä aloitteet ovat jääneet alle 5000 kannatusilmoitukseen. (Isän huoltajuusoikeudet tasavertaiseksi jne. 2013; Erolapsella on oikeus jne. 2017.)

Tarkasteluni perusteella kansalaisaloite vaikuttaa olevan erityisen tehokas työkalu tasa-arvokysymysten ja vähemmistöjen oikeuksien edistämiseen, joskin se toimii alustana myös konservatiivisimmille näkökulmille. Opinnäytetyöni havaintojen perusteella kansalaisaloitetta voikin ainakin nykytilanteessa suositella kampanjointityökaluksi esimerkiksi ihmisoikeusjärjestöille, naisjärjestöille ja vähemmistön oikeuksia ajaville toimijoille.

Yleisistä aloitetyypeistä heikoiten ovat kannatusilmoitusten lukumäärällä mitattuna menestyneet koulutukseen liittyvät aloitteet, jotka ovat 19. sijalla. Aloitetyypin yksitoista aloitetta ovat keränneet yhteensä 45 333 kannatusilmoitusta, jolloin aloitetyypin kannatusilmoitusten keskiarvo on 3487 aloitetta kohden.

6.3 Ympäristöaiheiset kansalaisaloitteet erityistarkastelussa

Opinnäytetyön näkökulmasta on syytä kiinnittää erityistä huomiota aloitetyyppiin, jonka aiheena on *ympäristö*. Olen määritellyt tämän aloitetyypin siten, että siihen kuuluvat kaikki ne aloitteet jotka liittyvät luonnon- tai ympäristönsuojeluun, tai joiden tavoitteena on jonkin tietyn ympäristön tai luontoalueen suojeleminen. Aloitetyyppiin liittyvät myös mahdolliset ilmastonmuutosta ja sen torjuntaa koskevat aloitteet. Aloitetyyppi ei pidä sisällään eläinten oikeuksia parantavia tai heikentäviä aloitteita, sillä nämä muodostavat omat aloitetyypinsä.

Ympäristöaiheisia kansalaisaloitteita on aineistossa kolme. Yhteensä ne ovat keränneet 7256 kannatusilmoitusta, eli keskimäärin 2418. Kannatusilmoitusten määrässä aloitetyyppi on kahdeksanneksi heikoiten menestyvä aloitetyyppi. Jos tarkastelusta rajataan pois aloitetyypit, joissa on vain yksi aloite, ympäristöaloitteet nousevat hiekkajämsän, ja ovat neljänneksi heikoiten menestyvä aloitetyyppi. Ympäristöaloitteet ovat 1964 kannatusilmoitusta kerännyt, avohakkuiden kieltoon tähtäävä aloite, 3651 kannatusilmoituksen, jätevesiasetuksen kumoamiseen tähtäävä aloite sekä Helsingin keskuspuiston suojeleminen vaativa, 1650 kannatusilmoituksen aloite. Näiden lisäksi löytyy paremmin menestynyt, 19 755 kannatusilmoituksen aloite, jossa vaaditaan kansanäänestystä uudesta metsähallituslaista. Tämä aloite on kuitenkin tyypitelty aineistossa kansanäänestysaloitteeksi. (Metsien avohakkuut kiellettävä jne. 2015; Jäteve-

siasetuksen kumoaminen 2015; Keskuspuisto suojeltava lailla 2016; Kansalaisaloite kansanäänestyksen järjestämiseksi uuden metsähallituslain jne. 2016)

Ympäristöasioiden heikko kansalaisaloitemenestys on yllättävää, ottaen huomioon esimerkiksi sen, että vuoden 2015 ilmastobarometrin mukaan 74 prosenttia suomalaisista oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos johtuu pääosin ihmisen aiheuttamista kasvihuonepäästöistä, 84 prosenttia suomalaisista oli sitä mieltä, että ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat nähtävissä ympäristössä jo nyt ja jopa kolme neljästä sitä mieltä, että ilmastonmuutos on yksi suurimmista globaaleista uhista (TNS Gallup 2015, 1). Toisaalta suomalaiset suhtautuvat metsien- ja luonnonsuojeluun positiivisesti ja kokevat, että metsäteollisuudella sekä poliitikoilla on liikaa valtaa, kun metsiensuojelua koskevia päätöksiä tehdään (Valkeapää & Paloniemi & Vainio & Vehkalahti & Helkama & Karppinen & Kuuluvainen & Ojala & Rantala & Rekola 2009).

Tarkasteluni perusteella näyttää siltä, että kansalaisaloite ei tällä hetkellä ole merkittävä väylä ympäristö-, luonto- ja ilmastokeskustelussa tai ympäristölainsäädäntöön vaikuttamisessa. Yksi tärkeä selittävä tekijä on se, että ympäristöjärjestöt eivät ole toistaiseksi käyttäneet kansalaisaloitetta omassa kampanjatyössään. Metsien avohakkuiden kieltämistä vaativa aloite muistuttaa sisällöllisesti eniten ympäristöjärjestöjen kampanjatyötä. Aloitteella on kuitenkin vain yksi vireillepanija, joka toimii myös aloitteen edustajana. Varaedustajiaakin on vain yksi. (Metsien avohakkuut kiellettävä jne. 2015) Aloitteelle ei ole ilmoitettu taloudellista tukea eikä verkkosivuja. Keskustellessani aloitteesta Greenpeacen tiedotuspäällikön Juha Aromaan kanssa hän ei ollut tietoinen koko aloitteen olemassaolosta (Aromaa 2017).

Suomen Greenpeacen maajohtajan, Sini Harkin mukaan Greenpeace ei ole käyttänyt kansalaisaloitetta kampanjatyössään, koska vapaamuotoisten vetoomusten laatiminen on todettu tehokkaammaksi toimintatavaksi ja koska kiireellisissä asioissa valmistelua ja aikaa vaativa kansalaisaloite toimii huonosti. Kansalaisaloitteen välttämiseen on Harkin mukaan vaikuttanut myös se, että kansalaisaloitteiden historian aikana ne ovat vaikuttaneet lainsäädäntöön vain vähän. Kansalaisaloitteen käyttöä ei kuitenkaan ole vältelty systemaattisesti, eikä Harkki sulje pois sitä vaihtoehtoa, etteikö kansalaisaloite voisi sopia Greenpeacen ja muiden ympäristöjärjestöjen kampanjatyöhön. (Harkki 2017.)

Laadukkaan kansalaisaloitteen laatiminen voi olla haastavaa etenkin, jos se tehdään suoran lakialoitteen muotoon. Tällaisen aloitteen tapauksessa olisi hyvä, että aloite-tekstin laatijalla olisi juridista osaamista. Ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä voi olla puolestaan muodoltaan vapaampi ja kansalaisaloitteen lisääminen kansalaisaloite.fi -palveluun on yksinkertainen prosessi.

Kansalaisaloitteen voi myös arvioida soveltuvan heikommin tilanteisiin, jotka vaativat nopeaa reagointia. Toisaalta monet Greenpeacen kampanjat kestävät kauan: esimerkiksi valaanpyynnin vastainen kampanja on ollut käynnissä jo yli 30 vuotta (Greenpeace International 2014.) Suomessa Greenpeace on myös kampanjoinut metsien puolesta jo ainakin 2000 -luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä lähtien (Ekberg 116- 118. 2011).

6.4 Kansalaisaloitteet keskustelun herättäjinä ja lainsäädännön uudistajina

Kansalaisaloitteiden suosio seuraa julkisessa keskustelussa esillä olevia teemoja. Esimerkiksi samaa tasa-arvoinen avioliitto on ollut laajasti esillä niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin keskustelussa. Sukupuolineutraali avioliittolaki oli eduskunnan käsittelyssä ensimmäisen kerran vuonna 2006 ja kansalaisaloitekampanja avioliittolain muuttamiseksi käynnistyi 19.3.2013 (Tynkkynen 2006; Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista jne. 2013). Aloite keräsi ensimmäisenä päivänään yli 100 000 kannatusilmoitusta, eli yli kaksi kertaa eduskuntakäsittelyyn vaadittavan määrän. (Kaleva 2013). Aloitteessa esitetyt muutokset avioliittolakiin hyväksyttiin eduskunnan käsittelyssä 12.12.2014 äänin 101-90 ja uudistettu avioliittolaki astui voimaan maaliskuussa 2017. Näin Tahdon 2013-aloitteesta tuli ensimmäinen eduskunnassa hyväksytty kansalaisaloite. (Yle 2014.)

Sukupuolineutraalia tai tasa-arvoista avioliittolakia ja sitä ajanutta Tahdon 2013 kansalaisaloitekampanjaa ajoi sitä varten perustettu Tasa-arvoinen Suomi ry. Mukana kampanjakoalitiiossa oli muun muassa ihmisoikeusjärjestö Amnesty ja Seta ry. Tahdon 2013 kampanja oli kansalaisaloitejärjestelmän suuri onnistuminen ja osoitus siitä, että kansalaisaloitteilla voi myös olla konkreettinen vaikutus lainsäädäntöön, ei

ainoastaan julkiseen keskusteluun ja asenteisiin. (Tasa-arvoinen Suomi ry 2013 2015).

Sukupuolineutraalia avioliittolakia ajavan aloitteen hyväksymisen vanavedessä 29.3.2015 käynnistettiin myös niin sanottu Aito avioliitto -aloite, jonka tavoite oli ”avioliittolain muutossäännösten kumoaminen” (Kansalaisaloite avioliittolain säilyttämisestä tasa-arvoisena jne. 2015) Aloitteen taustaorganisaationa oli Aito Avioliitto ry., joka ilmoitti olevansa ”uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö” Aito Avioliitto ry. julkisti aloitekampanjansa Tiedekeskus Heureka Vantaalla 28.3.2015. (Aito avioliitto ry 2015.)

Aloite keräsi puolessa vuodessa 106 195 kannatusilmoitusta ja siitä tuli toiseksi suosituin koskaan laadittu kansalaisaloite. Eduskunnassa aloite käsiteltiin 17.2.2017, jolloin se hylättiin äänin 120 – 48 (Eduskunta 2017a). Aito avioliitto ry:n tiedotussihteeri Pasi Turunen luonnehti Eduskunnan päätöstä ”pettymykseksi, vaan ei yllätykseksi” (Turunen 2017).

Aito avioliitto -aloitteessa ei suoraan viitata Tahdon 2013 -aloitteeseen, mutta aloitekampanjan internet-sivuilla Tahdon 2013-aloitteen sisältöä kritisoidaan sen tasa-arvokäsityksestä, vaikutuksesta lasten oikeuksiin ja mielipiteenvapauden rajoittamisesta (Visakorpi 2014). Kampanjasivuilla kritisoitiin myös Yleisradiota Tahdon 2013 -kampanjan suosimisesta avioliittolakia koskevien kansalaisaloitteiden uutisoinnissa ja Seta ry:n silloisen puheenjohtajan Panu Mäenpään näkemyksiä ”perustuslain tulkinnasta, syrjimättömyydestä tasa-arvosta ja erilaisista perhemuodoista” (Lehtonen 2015; Mattila, 2015).

Myös Tahdon2013 -kampanjan suunnalta kritisoitiin Aito avioliitto -aloitetta. Tasa-arvoinen Suomi ry:n puheenjohtaja Senni Moilanen ja poliittisen vaikuttamisen koordinaattori, sekä hallituksen jäsen Milla Halme toivoivat yhdistyksen Tahdon2013 -verkkosivuilla julkaisemassa tiedotteessa, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia kunnioitettaisiin julkisessa keskustelussa, vaikka tasa-arvoisen avioliittolain kumoamiseen tähtäävä aloite olikin saanut eduskuntakäsittelyyn tarvittavat kannatusilmoitukset kerättyä. Samassa tiedotteessa Moilanen ja Halme toteavat, että ”tasa-

arvoisen avioliittolain kumoaminen olisi askel taaksepäin suomalaisessa ja länsimaisessa ihmisoikeuskehityksessä.” (Halme, Moilanen 2015.)

Avioliittolakia koskevien kansalaisaloitteiden herättämä keskustelu laajeni myös aloitteiden taustaorganisaatioiden ulkopuolelle. Helsinki Pride -tapahtuman tuottaja Aleksi Saikkonen lähestyi Tiedekeskus Heurekaa avoimella kirjeellä, jossa hän kyseenalaisti Heurekan päätöksen antaa tiloja käyttöön 28.3.2015 järjestetylle Aito avioliitto -kansalaisaloitteen lanseeraustapahtumalle. Saikkosen mukaan Heureka teki yhteistyötä tasa-arvoista avioliittolakia vastustavan tahon kanssa, tarjotessaan Aito-avioliitto -tilaisuuteen osallistujille alennuksen Heurekan näyttelylipuista. Tähän vedoten Saikkonen kyseenalaisti Heurekan sitoutumisen yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattamiseen. (Saikkonen 2015.)

Heurekan toimitusjohtaja Tapio Koivu vastasi Saikkosen esittämään kritiikkiin Helsingin Setan verkkosivuilla julkaistussa vastineessa. Koivun mukaan tilavaraus tehtiin tavanomaisen kokouspalvelun myynnin kautta. Koivu pahoittelee, että ”tilaisuuden järjestäjä viestinnässään on antanut ymmärtää Heurekan tukevan tapahtumaa jollain tavalla.” Koivu vaati Aito Avioliitto -yhdistystä oikaisemaan tämän virheellisen tiedon ja irtisanoutui Heurekan puolesta yhdistyksen linjasta ja tavoitteista. Samalla hän kuitenkin totesi, että Heureka ei aio jatkossakaan ottaa kantaa palveluita ostavien tahojen tilaisuuksien sisältöön, eikä ”diskriminoida kävijöitään ja asiakkaitaan heidän uskomustensa, vakaumustensa, suuntautuneisuutensa tai näkemystensä perusteella.” (Koivu 2015.)

Koivun ja Saikkosen kirjeenvaihto osoittaa, miten kansalaisaloitekampanjat vaikuttavat julkiseen keskusteluun. Suositut aloitteet luovat matkallaan kohti eduskuntakäsittelyä uutisia ja keskustelunavauksia sekä pakottavat yhteiskunnalliset toimijat linjanvetoihin ja kannanottoihin. Ilman Tahdon 2013 -aloitteen menestystä olisi tuskin syntynyt Aito avioliitto -aloitetta ja ilman Aito avioliitto -aloitetta Tiedekeskus Heurekan toimitusjohtajan olisi tuskin tarvinnut ottaa yhtiönsä puolesta kantaa sukupuolineutraaliin avioliittolakiin.

Kansalaisaloitteet toimivat siis keskustelunherättäjinä ja väylinä arvokysymysten, sosiaalisten haasteiden ja muiden poliittisten sisältöjen esiin nostoon. Ne tuovat näky-

viin epäkohtia, joita kansalaisaloitteen laatijat ja heidän mahdolliset taustaorganisaationsa yhteiskunnassa havaitsevat ja tuovat ne kansalaisten, median ja jos aloitteelle kertyy riittävä määrä kannatusilmoituksia, myös lainsäätäjien arvioitavaksi.

6.5 Yhdistysten ja kansalaisliikkeiden rooli kansalaisaloitekampanjoissa

Kansalaisaloitelaki antaa ainoastaan yksittäisille kansalaisille mahdollisuuden aloitteen laatimiseen, eivätkä yhdistykset, yritykset tai muut oikeushenkilöt voi omissa nimissään laatia aloitteita. Silti ilman jonkinlaista taustaorganisaatiota toimivat ja eduskuntaan edenneet kansalaisaloitteet ovat harvinaisia. (Nurminen 2017, 45.)

Vaikka järjestöjen mahdollinen rooli kansalaisaloitejärjestelmässä on tiedostettu jo kansalaisaloitelakia säädettäessä, ei taustaorganisaatioista kuitenkaan tarvitse mainita mitään aloitteiden yhteydessä. Tämä saattaa muodostaa avoimuuden kannalta ongelmallisen tilanteen. Tulevaisuudessa kansalaisaloite.fi -palvelua saatetaan kehittää siten, että aloitteiden taustalla toimivat järjestöt esiteltäisiin kunkin aloitteen sivuilla. Mahdollisuutta aloitteiden laatimiseen tai kannattamiseen ei järjestön kaltaisille oikeushenkilöille olla kuitenkaan näillä näkymin antamassa (Nurminen 2017, 46.)

Pelkkä kiinnostava aihe ei takaa kansalaisaloitteelle menestystä, vaan aloitteet tarvitsevat menestyäkseen huomiota ja resursseja. Yksi tärkeä resurssi on kampanjointiin käytettyjen varojen ohella vapaaehtoistyö. Esimerkiksi Vaasan keskussairaalan laajan päivystyksen säilyttämiseen pyrkivä Pro Vaasan keskussairaala -liike listasi oman kampanjayhteys henkilön jokaisesta Pohjanmaan maakunnan viidestätoista kunnasta. (Pro Vaasan keskussairaala 2017). Liikkeen ajama kansalaisaloite keräsi 62 516 kannatusilmoituksesta 37 655, eli noin 60 prosenttia paperisilla lomakkeilla (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017). Saavutusta voidaan pitää merkittävänä, ottaen huomioon, että Pohjanmaan maakunnan väkiluku on noin 182 000 asukasta (Tilastokeskus 2016). Taustalla oli todennäköisesti tiivis ja aktiivinen vapaaehtoisten verkosto, joka oli motivoitunut toimimaan kansalaisaloitteen hyväksi.

Vaasan keskussairaalan päivystyksen ehdotettu karsiminen on saanut Pohjanmaalla aikaan laajaa liikehdintää. Asia vaikuttaa olevan alueen ruotsinkieliselle väestölle eri-

tyisen tärkeä. Vaasan sairaanhoitopiirin johtajan Göran Hongan (MTV 2016) mukaan lähin ruotsinkielistä laajaa päivystystä tarjoava sairaala olisi Vaasasta noin 330 kilometrin päässä sijaitseva Turun keskussairaala. Vaasassa järjestettiin 8.10.2016 noin 10 000 osallistujan mielenosoitus, jonka viesti oli keskussairaalan laajan päivystyksen puolustaminen. (MTV, 2016). Kyseessä oli siis paikallinen, mutta varsin laaja kansanliike, jota kansalaisaloite tuki. Vaasan keskussairaalan laajaa päivystystä puolustava aloite on siis aloite, joka näyttää kytkeytyvän osaksi laajempaa, yhteiskunnallista kysymystä. Aloite kannatusilmoituksineen tuo lisäarvoa laajemmalle kansanliikkeelle, mutta aloite ei välttämättä ole liikkeen keskiössä, eikä liikkeen kaikki toiminta rakennu aloitteen ympärille.

Pohjanmaalla siis jo oli olemassa kansanliike ja liikkeen tavoitteisiin liittyvä kansalaiskeskustelu oli jo käynnissä. Tässä tapauksessa kansalaisaloitteen tärkeimpänä tarkoituksena ei ollut enää toimia keskustelun nostattajana tai kansalaisten tietoisuuden herättäjänä. Sen sijaan kansalaisaloite toimi kanavana kansanliikkeen vaatimuksen viemiseksi suoraan päättäjille.

Viestintäkanavana olisi voinut käyttää myös vetoomusta tai adressia. Kansalaisaloitteen asema on kuitenkin adressia vahvempi, sillä aloitteen kannattajien vahva tunnistautuminen ja viestintäviraston tarkistus takaavat, että jokainen aloitteen kannatusilmoitus on aito. Kuten todettu, eduskuntaan toimitettu kansalaisaloite on käsiteltävä, jolloin aloitteen vireillepanijat yleensä saavat mahdollisuuden tulla kuulluiksi valiokunnissa. (Kansalaisaloite.fi 2017a.).

Kansalaisaloitekampanjalla voi olla mielipidevaikuttamisen, lainmuuttamisen tai päättäjien painostamisen lisäksi myös taustaorganisaation sisäiseen toimintaan liittyvä merkitys. Kannatusilmoitusten kerääminen ja kampanjaan osallistuminen luo vapaaehtoisille mielekkään toiminnan kehikon. Kun vapaaehtoiset kokevat, että heidän työllään on merkitystä, heidän sitoutuneisuutensa kansalaisaloitetta ja sen ajamaa asiaa kohtaan kasvaa.

Paperisten kannatusilmoitusten kerääminen ei onnistu ilman fyysistä kohtaamista ja keskustelua aloitteen sisällöstä. Kannatusilmoituksia keräävän vapaaehtoisen on helppo huomata, että hänen toiminnallaan on konkreettista ja yhteistä päämäärää

välittömästi hyödyttävää merkitystä. Jokainen vapaaehtoinen voi kerätä kannatusilmoituksia oman kykynsä ja jaksamisensa mukaan tai osallistua aloitekampanjaan muilla tavoin, sillä jokainen kerätty kannatusilmoitus on askel kohti 50 000 aloitteen eduskuntakäsittelyä. Näin ollen kannatusilmoitusten kerääminen toimii hyvänä liikkeen, tai yhdistyksen jäsenistöä aktivoivana toiminnan muotona. (Kallioinen 2014.)

7 TAPAUSESIMERKIT KANSALAISALOITEKAMPANJOISTA

Haastattelin opinnäytetyötä varten keväällä 2017 ja myöhemmin saman vuoden syksyllä 50 000 kannatusilmoitusta keränneiden kansalaisaloitteiden taustahenkilöitä. Haastattelujen pohjalta olen koonnut kolme tapaus- eli case-esimerkkiä onnistuneista kansalaisaloitekampanjasta. Pyrin esimerkkien kautta valottamaan niitä menestystekijöitä, mitä kansalaisaloitekampanja vaatii onnistuakseen, sekä niitä käytännön seikkoja jotka on syytä huomioida kansalaisaloitetta tehdessä.

7.1 Operaatio Vakiduuni

Operaatio vakiduuni -kansalaisaloitteen tavoitteena oli niin sanottujen nollatuntisopimusten kieltäminen lailla (Nollatuntisopimukset kiellettävä lailla jne. 2015). Nollatuntisopimukset ovat työsopimuksia, jossa työnantajalle ei määrätä minkäänlaista veloitetta viikkotuntimäärän tarjoamiseksi (Ammattiliitto PRO 2017). Aloitteessa vaadittiin, että työnantajat veloitetaan määräämään vähintään 18 tunnin viikkotyöaika työntekijöille. Aloite kuitenkin jätti työntekijöille oikeuden pyytää nollatuntisopimusta, jos nämä niin erityisesti ja erikseen haluavat.

Aloitteen kannatusilmoituksia kerättiin 15.1.2015 ja 15.7.2015 välisenä aikana. Aloite keräsi yhteensä 62 516 kannatusilmoitusta, joista paperisina kerättiin 37 665 ilmoitusta eli noin 60 prosenttia kaikista kerätyistä ilmoituksista. Aloite on kahdeksanneksi menestynein kaikista kansalaisaloitteista kannatusilmoitusten määrällä mitattuna (kansalaisaloite.fi 2017c). Eduskunta hylkäsi kansalaisaloitteen täysistunnossa 31.3.2017 äänin 114-42 (eduskunta 2017).

Aloite oli luonteeltaan lakiesitys. Sen taustalla oli eri ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä, kuten esimerkiksi Metalliliiton nuorisojärjestö, jolla oli aloitteessa merkittävä rooli. Kampanjatiimi käytti lakiehdotuksen laatimisessa juristin apua.

Metalliliiton nuorisotoimitsijan, Jussi-Pekka Ahosen (2017) mukaan kampanja onnistui, sillä sen taustalla oli vahva organisaatio ja sen eteen tehtiin paljon jalkatyötä erilaisissa tapahtumissa mutta myös työpaikoilla. Organisaatio ei kuitenkaan ollut valmis vielä silloin kun kannatusilmoituksia ryhdyttiin keräämään, vaan lisää vapaaehtoisia koulutettiin kampanjan edetessä. Palkattua henkilöresurssia oli käytössä todella rajallisesti ja suurin osa työstä, kuten kannatusilmoitusten kerääminen, oli vapaaehtoistyötä. Kampanjan vireillepanijoiksi ja edustajiksi valikoitui ay-taustaisia, ”huolissaan olevia ihmisiä” (Ahonen 2017).

Ahosen (2017) mukaan kannatusilmoituksissa syntyi piikkejä lähinnä mediaosumien mukaan. Hän kuitenkin painotti, että aloite pohjautui kovaan jalkatyöhön, jota teki keräysvaiheessa 200 johtohahmon ja satojen kampanja-aktiivien joukko. Kampanjaväki koki Ahosen mukaan paperisten kannatusilmoitusten keräämisen aluksi haastavaksi, sillä ihmisten piti allekirjoituksia kerätessään heittäytyä oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Kerääjien kouluttaminen kuitenkin onnistui, sillä monet aktiivit ryhtyivät keräämään ilmoituksia omatoimisesti. Kouluttaminen oli tärkeää siksi, että jos kampanja-aktiiveilla ei ole tarpeeksi tietoa aloitteen sisällöistä ja tavoitteista, tulokset jäävät laihoiksi.

7.2 Järkeä tekijänoikeuslakiin

Järkeä tekijänoikeuslakiin -kansalaisaloitteen tavoite oli muuttaa verkkovalvonnan ja tekijänoikeusrikkomuksista koituvien vahingonkorvausten osalta (Järkeä tekijänoikeuslakeihin 2013). Aloite pyrki myös parantamaan artistien ja muiden sisällöntuottajien asemaa sekä uusien verkkoteknologiaan perustuvien palveluiden kehittämistä.

Aloitteen kannatusilmoituksia kerättiin 23.1.2013 – 23.7.2013, ollen näin toinen kansalaisaloite joka onnistui keräämään 50 000 kannatusilmoitusta ja vanhin tavoitteen saavuttanut aloite kansalaisaloite.fi -palvelussa. Aloite keräsi yhteensä 51 801 kan-

natusilmoitusta ja on kaikista aloitteista 18. suosituin. Kannatusilmoituksista kerättiin kansalaisaloite.fi -palvelun ulkopuolella 1776 kappaletta, eli 3,4 prosenttia. Aloite on myös päässyt kaikista aloitteista vähäisimmällä kannatusilmoitusten määrällä eduskuntakäsittelyyn. (Kansalaisaloite.fi 2017c.) Eduskunta hylkäsi 7.11.2014 aloitteen täysistunnossaan äänin 138 – 46 (Eduskunta 2014).

Haastattelemani vireillepanija ja edustaja Joonas Pekkanen (2017) kertoi, että kansalaisaloitekampanjan taustalla oli pieni, kolmen hengen ydinryhmä, mutta myös laaja järjestöjen ja julkisuuden henkilöiden tuki. Pekkasen (2017) mukaan ydinryhmä oli liian pieni kampanjan vaatimukset huomioon ottaen, vaikka kannatusilmoitusten keuruussa lopulta onnistuttiin. Sopivampi kampanjaryhmän jäsenmäärä olisi hänen mukaansa ollut kymmenen tai kaksitoista henkilöä eri taustaorganisaatioista, jotka pitävät yhteyttä päivittäin ja tapaavat toisensa noin kahden viikon välein.

Paperisten kannatusilmoitusten vähäinen määrä selittyi Pekkasen (2017) mukaan sillä, että nettimaailmaa käsittelevälle kampanjalle oli luontevampaa kerätä kannatusilmoituksetkin verkossa. Piraattipuolueen nuorisjärjestö onnistui kuitenkin hänen mukaansa ahkerassa paperisten kannatusilmoitusten keräämisessä.

Loppuvuodesta 2012 mediassa oli esillä tapaus, jossa poliisi oli takavarikoinut 9-vuotiaan helsinkiläistyön tietokoneen, sillä koneelle oli ladattu tekijänoikeuslain alaista materiaalia (Jokinen 2012). Pekkasen mukaan tämän tapauksen mukanaan tuoma mediahuomio antoi kampanjalle yllättävän alkusysäyksen. Kannatusilmoitusten kanalta menestyksekkäin vuorokausi oli kampanjan lopussa, jolloin kannatusilmoituksia kirjattiin kansalaisaloite.fi -palveluun 10 422 kappaletta. Ilman tätä loppukiriä aloite ei olisi saavuttanut 50 000 kannatusilmoituksen rajaa. Pekkasen (2017) mukaan sosiaalisen median rooli oli kuitenkin kampanjassa perinteistä mediaa tärkeämpi. Aloite sai paljon kannatusta, kun linkkiä klikkaamalla pääsi suoraan kannattamaan.

Haastattelun lopuksi Pekkanen (2017) halusi korostaa vielä laajojen kampanjakoalitioiden tärkeyttä osallistuneessa aloitekampanjassa:

Ottakaa yhteistyötahot ajoissa mukaan jo ennen kuin sisältöjä on kovinkaan pitkälle mietitty. Kerätkää henkistä pääomaa rakentamalla laaja koalitio kampanjaan sitoutuneita organisaatioita. (Pekkanen, 2017)

7.2.1 Vetoapua Tahdon 2013 -kampanjasta

On kiinnostavaa huomata, että Järkeä Tekijänoikeuslakeihin -aloite keräsi 3197 kannatusilmoitusta 19. päivä maaliskuuta, eli samana päivänä, kun Tahdon 2013 -kansalaisaloitekampanja avattiin kansalaisaloite.fi -palvelussa, jolloin se keräsi ensimmäisenä päivänään 105 439 kannatusilmoitusta (Järkeä tekijänoikeuslakeihin 2013; Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista jne. 2013). 19.3. oli myös menestyksekkäin yksittäinen vuorokausi Ruotsin kieli valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla koulutusasteilla -kansalaisaloitteelle, joka keräsi tuona päivänä 3632 kannatusilmoitusta (Ruotsin kieli valinnaiseksi jne. 2013). Analyysini mukaan 19. maaliskuuta 2013 näyttäytyy poikkeavan menestyksekkäänä päivänä lähes kaikissa kansalaisaloitteissa, jotka tuolloin olivat käynnissä. Arvioni mukaan Järkeä tekijänoikeuslakeihin -aloite ei olisi saavuttanut 50 000 kannatusilmoituksen rajaa ilman 19.3. tapahtunutta kannatuspiikkiä.

Näin ollen vaikuttaa siis siltä, että Tahdon 2013 -aloitteen ensimmäisen päivän suuri menestys ja sen mukanaan tuoma liikenne kansalaisaloite.fi -verkkopalveluun oli hyödyttänyt muitakin aloitteita merkittävästi. Kun kansalainen on kerran kirjautunut kansalaisaloitepalveluun, voi hän saman istunnon aikana kannattaa useampaa kuin yhtä kansalaisaloitetta varsin vaivattomasti (kansalaisaloite 2017e). Kansalaisaloitekampanjoiden vastuuhenkilöiden kannattaakin tarkkailla, mitä muita aloitteita on käynnissä samanaikaisesti heidän oman aloitteensa lisäksi ja pohtia sitä, miten muista aloitteista olisi kenties mahdollista saada vetoapua omalle aloitteelle.

7.3 Eutanasia -aloite

Kansalaisaloite.fi -palvelusta löytyy neljä erilaista eutanasiaa eli avustettua kuolemaa tai armokuolemaa käsittelevää aloitetta. Eutanasialainsäädännön edistäminen kansalaisaloitteen keinoin on ollut varsin aktiivista, sillä nämä neljä eutanasia-aloitetta ovat

keränneet yhteensä 85 180 kannatusilmoitusta ja muodostavat kannatusilmoitusten määrässä mitattuna yhdenneksitoista suosituimman kansalaisaloitetyypin. Menestynein näistä aloitteista on Esko Seppäsen ja Iiro Viinasen vireille panemaa Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta (Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta 2016). Haastattelin Esko Seppästä (2017), aloitteen toista vireillepanijaa ja edustajaa, kansalaisaloitteen menestystekijöistä.

Aloite keräsi yhteensä 63 078 kannatusilmoitusta, joista 283 kerättiin kansalaisaloite.fi -palvelun ulkopuolella, eli vain noin 0,4 prosenttia. Kannatusilmoituksia kerättiin 7.11.2016 – 11.1.2017, joten kannatusilmoitusten keruu lopetettiin ennen puolen vuoden keräysajan päättymistä. Aloite on luonteeltaan ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä ja on tätä kirjoittaessa vielä eduskunnan käsittelyssä.

Seppäsen (2017) mukaan aloitekampanjan onnistumiseen vaikutti myönteinen mediajulkisuus ja kampanjan taustaryhmän monipuolisuus.

[Taustalla] olivat kuuden poliittisen nuorisojärjestön puheenjohtajat, monien puolueiden entisiä kansanedustajia, tieteiden ja taiteiden edustajia, työläisiä ja yritysjohtajia, julkiksia ja niin edelleen yhteensä 92. Se kaikki lisäsi aloitteen uskottavuutta. (Seppänen 2017.)

Se, että kannatusilmoitukset pystyttiin keräämään pääasiassa sähköisenä, helpotti Seppäsen (2017) mukaan työtä merkittävästi. Aloitteen johtoryhmään kuului viisi entistä kansanedustajaa, jotka kustansivat omista varoistaan Helsingin Sanomiin ison mainoksen ja muutaman pienemmän.

Merkittävä piikki kannatusilmoituksissa tuli joulukuussa 2016, kun kampanja keräsi kahdessa päivässä yli viisitoistatuhatta kannatusilmoitusta. Taustalla oli Seppäsen (2017) mukaan Ilta-Sanomien verkkoartikkeli, jossa kerrottiin 3-vuotiaan, syöpää sairastavan pojan kuolemasta ja hänen isänsä toiveesta eutanasiaan (Appelsin 2016). Jutun lopussa oli linkki, joka johti suoraan aloitteen sivulle kansalaisaloite.fi -palvelussa. Seppänen arvioi, että tämä linkki toi aloitteelle noin 14 000 kannatusilmoitusta.

Seppänen (2017) kertoi, että kansalaisaloite laadittiin lainvalmistelualoitteeksi siksi että tämä koettiin mielekkäimmäksi tilanteessa, jossa tiedettiin eduskunnan joka tapauksessa valmistelevan lain itsenäisesti.

8 RYHMÄ- JA YKSILÖHAASTATTELUT METSIENSUOJELUA JA KANSALAISSALOITETTA KOSKIEN

Toteutin työn tilaajan pyynnöstä sarjan ryhmä- ja yksilöhaastatteluja, joiden tarkoitus oli selvittää haastateltavien käsityksiä ja mielipiteitä metsistä, metsiensuojelusta ja suomalaisesta metsäpolitiikasta. Käsittelin haastatteluissa myös kansalaisaktivismia ja kansalaisaloitetta. *Keskeinen tavoite oli selvittää, suhtautuvatko haastateltavat kansalaisaloitteeseen toimivana demokratiatyökaluna ja kuinka he näkevät sen sopivan ympäristöjärjestöjen kampanjatyökaluksi. Selvitin myös, minkälainen olisi metsiensuojelua koskeva kansalaisaloite, jota he olisivat valmiita kannattamaan.*

Tein yhteensä kaksi ryhmähaastattelua ja neljä yksilöhaastattelua. Haastatteluihin osallistui yhteensä viisitoista henkilöä, joista nuorin oli 22-vuotias ja vanhin 67-vuotias. Olen kuvannut puolistrukturoidun haastattelun runkoa, haastattelukysymyksiä ja haastattelun menetelmiä tarkemmin metodiluvussa 2.1.2.

Seuraavassa luvussa analysoin haastatteluja ja kuvaan haastattelutilanteissa esiin nousseita huomioita haastateltavien puheenvuorojen sisältöjen eli laadullisen sisällönanalyysin kautta (Tuomi & Sarajärvi 2002). Haastatteluaineiston ensisijainen tavoite on laadullinen kuvaus esiin nousevista asenteista ja käsityksistä, eikä pyrkimys ole kaikkiin suomalaisiin yleistettävissä olevan kvantitatiivisen tarkastelun tuottaminen. Tarkastelen kuitenkin aineistoa määrällisesti samoja näkökulmia sisältävien puheenvuorojen massan osalta täydentääkseni laadullista sisällönanalyysiä. (Eskola ja Suoranta 2008; Tuomi & Sarajärvi 2002.) Tavoitteenani tässä on kuvata esimerkiksi vastakkaisten näkökulmien keskinäistä suosiota tai korostaa merkittävää yksimielisyyttä haastateltavien joukossa täsmentääkseni käsitystä eri teemojen tai näkökulmien suhteellisesta merkityksestä.

Pyrin muodostamaan haastattelujen pohjalta kuvan jokaisen haastatteluteeman kannalta olennaisista ja kiinnostavista huomioista, ja avaan ryhmähaastattelutilanteiden dynamiikan vaikutusta haastattelupuheenvuoroihin. Jokaisen luvun johdantokappaleessa on tiivistys lukujen sisällöstä ja tärkeimpiin teemoihin liittyvistä huomioista.

8.1 Haastateltavien suhde metsään ja metsiensuojeluun

Naisten suhde metsään oli miehiä voimakkaammin yhteydessä henkisyys, hyvinvointiin ja metsässä vietettyyn aikaan. Miehet puolestaan korostivat ympäristöarvoja ja metsien tärkeyttä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Osa alle 35-vuotiaista halusi ottaa etäisyyttä metsiin ja kuvailivat itseään urbaaneiksi ihmisiksi. Tähän tuntui vaikuttavan lapsuudenkokemus, jossa metsä on ollut jopa liiankin läheinen ympäristö.

Miehet ovat valmiita kritisoimaan metsiensuojelun nykytilannetta jopa tilanteissa, jossa he myöntävät tietopohjan olevan asiasta ohut. Naiset eivät antaneet yhtä innokkaasti suoraa kritiikkiä, vaan vetosivat tiedon puutteeseen tai antoivat kritiikkinsä epäsuoraan. Metsäteollisuuden tarpeet metsäalan toiminnan oikeuttamisessa nousivat haastatteluissa esiin vain harvoin.

Haastattelun ensimmäinen teema oli haastateltavien metsäsuhde ja suhde metsiensuojeluun. Eniten haastateltavat kuvasivat metsäsuhdettaan henkiseksi ja hyvinvointia ylläpitäväksi. Nämä ominaisuudet mainittiin haastatteluissa kolmetoista kertaa. Eräs haastateltava kuvasi metsässä vietettyä aikaa välttämättömäksi hyvinvointinsa kannalta. Metsien terapeuttista vaikutusta korostettiin neljästi ja metsien merkitys mielenterveystyössä mainittiin kahdesti. Naisten metsäsuhde vaikutti haastatteluiden perusteella miesten metsäsuhdetta henkisemmältä. Kolmestatoista henkisyttä, hyvinvointia tai terapeuttisuutta kymmenen tuli naisilta. Yli 35 -vuotiaat naiset korostivat myös metsästä nauttimista tärkeänä osana metsäsuhdettaan. Miehet korostivat metsäsuhteensa henkistä puolta vain kolmesti.

Miesten metsäsuhteeseen liittyi ympäristöön, luontoon ja ilmastoon liittyvät arvot. Näihin aiheisiin liittyvistä kahdestatoista maininnasta seitsemän tuli miehiltä. Miehet

mainitsivat yleisten ympäristöarvojen lisäksi metsien merkityksen biodiversiteetille ja ilmastolle. Eräs miesvastaaja liitti avohakkuiden vastustamisen omaan metsäsuhteeseensa ja toinen korosti ”metsäteollisuuden kuriinlaittamista.”

Naiset nostivat ympäristöarvoja koskevissa kommenteissa esille yleiset ympäristö- ja luontoarvot neljästi. Eräs naisvastaaja mainitsi metsien eläimet ja puut osana metsäsuhdettaan. Sen sijaan metsässä tapahtuva harrastustoiminta oli selkeämmin osa naisten metsäsuhdetta. Tosin alle 35 -vuotiaista naisista vain yksi mainitsi lapsuuden partioharrastuksen osana metsäsuhdettaan,

Yli 35-vuotiaista naisista kaikki mainitsivat yhtä lukuun ottamatta jonkun metsään liittyvän harrastuksen. Yleisimpiä mainintoja olivat sienestys ja marjastus. Muita yli 35-naisten suosimia metsäharrastuksia ovat mökkeily, lenkkeily ja lintubongaus. Miesten mainitsemia harrastuksia ovat eräharrastukset, kuten vaellus ja metsästys.

Haastatteluissa nousi esiin myös metsän arvostukseen ja metsien rooliin suomalaisessa kulttuurissa liittyviä metsäsuhteen alueita. Monilla alle 35-vuotiailla haastateltavilla tuntui olevan tarve ottaa etäisyyttä metsiin. Neljä alle 35-vuotiasta miestä ja neljä naista kuvasivat metsäsuhdettaan ohueksi ja itseään urbaaneiksi ihmisiksi, joskin eräs heistä toivoi viettävänsä metsässä enemmän aikaa tulevaisuudessa. Myös yksi yli 35-vuotias naishaastateltava myönsi käyvänsä metsässä lopulta ”aika harvoin.”

Miesvastaajista kaikki ja osa yli 35-vuotiaista naisvastaajista liitti metsäsuhteensa myös jollain lailla talouteen ja elinkeinoihin. Alle 35-vuotiaista naisista ei yksikään ei maininnut taloudelliseen toimintaan liittyvää metsäsuhdetta. Taloutta tai elinkeinoa koskevaan metsäsuhteeseen liitettiin tuttavien tai sukulaisten auttaminen metsänhoitotalkoissa, se että joku lähipiirissä omistaa metsää tai että suvussa omistetaan metsää. Yleisemmällä tasolla puhuttiin puun lämmityskäytöstä ja metsän roolista ”yleisen hyödyn tuojana.” Eräs 31-vuotias mieshaastateltava kuvasi metsää perheensä elinkeinoksi ja sijoitukseksi.

Eriyisesti alle 35-vuotiaat vastaajat liittivät metsäsuhteensa omaan lapsuudenmaisemaan. Yksi yli 35-vuotias nainen puolestaan kuvaili, miten hänen vanhemmat ”pa-

kottivat hänet metsään kävelemään” kun hän oli lapsi. Kiinnostava huomio oli, että useat alle 35-vuotiaat haastateltavat, jotka kuvasivat metsäsuhdettaan lapsuudenmaisemaan liittyväksi, kuvasivat metsäsuhdettaan myös etäisiksi ja itseään urbaaneiksi. Eräs haastateltava kiteytti kokemuksen näin:

Itseasiassa mä oon miettiny tätä viime aikoina tosi paljon, kun tosi monet mun ystävät haluaa harrastaa tämmöstä vaeltamista tai jotenkin luontoon menemistä ja mä oon asunu mun elämän ensimmäiset kaksyt vuotta keskel metsää. Se on mulle niin itsestänselvyys, et se ei oo mulle mikään semmonen wow-juttu. Ehkä joku päivänä vielä, mutta vielä mä oon liian lähellä, että mä kokisin sen, että on tosi siistii lähtee luontoon

Nainen, 25

Henkilökohtaisen metsäsuhteen jälkeen kysyttiin haastateltavien käsityksiä metsiensuojelun nykytilasta Suomessa. Ensimmäisessä ryhmähaastattelutilanteessa keskustelu ohjautui myös kansainvälisiin kysymyksiin, kuten Amazonin alueen sademetsäkatoon.

Haastatteluissa nousi kaksi näkökulmaa muden ylitse: metsiensuojelun nykytilaa koskeva kritiikki ja toisaalta oma ja yleinen tiedon, ymmärryksen ja kiinnostuksen puute metsiensuojelua kohtaan. Metsiensuojelun nykytilaa kritisoi neljässätoista puheenvuorossa ja tiedon tai kiinnostuksen puute mainittiin yhdessätoista puheenvuorossa.

Miehet esittivät naisia enemmän metsiensuojelun tasoa kohdistuvaa kritiikkiä ja vetoivat harvemmin tiedon tai kiinnostuksen puutteeseen. Yleisen kritisoinnin lisäksi miesten erityisenä kritiikin kohteena oli avohakkuiden suuri määrä, luonnontilaisten metsien hakkaaminen tuotantokäyttöön ja taloudellisten intressien ylikorostunut asema päätöksenteossa. Eräs vaellusta harrastava miesvastaaja kritisoi myös luonnonpuistojen reittien kuntoa. Naisvastaajien kritiikki oli vähäisempää ja suorana kritiikkinä miellettyjä puheenvuoroja tuli naisilta vain kaksi. Naisten esittämä kritiikki oli luonteeltaan epäsuorempaa ja naiset korostivat kritiikissään enemmän kansalaisten tiedon ja ymmärryksen puutetta, sitä että ympäristönsuojelu pelkistetään yksilön arvovalinnoiksi ja sitä, että metsien talouskäytön haitat ulkoistetaan seuraaville sukupolville.

Naiset olivat siis varovaisempia ottamaan kantaa metsiensuojelun nykytilaan. Yhdestätoista tiedon tai kiinnostuksen puutetta ilmaisevasta kommentista kahdeksan tuli naisvastaajilta. Tiedonpuutetta ilmaistiin yleisen tason lisäksi kertomalla, että luonnonmetsän ja talousmetsän keskinäisestä suhteesta tai luonnonsuojelualueiden laajuudesta ei ole tietoa. Kaksi haastateltavaa kertoi, että metsiensuojelu tai hakkuut herättäisivät heidän kiinnostuksensa vain, jos ne tapahtuisivat heidän välittömässä elinpiirissään. Eräs naishaastateltava toi tämän työn kannalta kiinnostavan näkökulman: hänen mukaansa metsiensuojelu jää ihmisoikeustyön varjoon.

No ainakin mikä semmonen mielikuva tulee tällä hetkellä, että se ei tuu mitenkään ekana... On oltu ja voimakkaasti suojeltu kaikkea muuta. Oon ollut ite mukana tässä ihmisarvojen ja ihmisoikeuksien suojelussa.

Nainen 53

Yli 35-vuotiaat haastateltavat olivat myös nuorempia taipuvaisempia näkemään metsiensuojelun tasossa myös hyvää. Eräs haastateltava totesi, että metsiensuojelun taso ei ole ”akuutisti huolestuttava” ja kaksi haastateltavaa nostivat esiin kansallispuistojen suuren määrän. Natura-alueet ja keskisuomalaisen metsänhoidon korkea taso nostettiin myös esiin. Eräs alle 35-vuotias mieshaastateltava oletti, että metsien istuttamista varten on myös olemassa suunnitelmia.

Kriittisyydestä huolimatta suomalaisen metsiensuojelun tila nähtiin kuitenkin kansainvälistä tasoa parempana tai vähintään yhtä hyvänä. Erityisesti miesvastaajat toivoivat, että järjestökenttä ja poliittiset päättäjät ottaisivat metsiensuojelusta suuremman vastuun yksilön puolesta. Vain yksi yli 35-vuotias miesvastaaja muistutti myös metsäteollisuuden tarpeista ja oikeudesta metsien talouskäyttöön.

Vaikka otos ei pienen kokonsa takia olekaan laajemmin yleistettävissä, antaa se mielenkiintoisia näkökulmia siihen, minkälaiseen viestintään kannattaa panostaa suunniteltaessa metsiensuojelua koskevaa kansalaisaloitekampanjaa. Haastateltavien metsäsuhteet vastaavat varsin hyvin Valkeapään tekemiä havaintoja (Valkeapää ym. 2009 15). Valkeapään mukaan neljä tärkeintä metsään liittyvää asiaa suomalaisille ovat metsän rauhoittavuus, maisemien ihailu, ulkoilu ja liikunta sekä metsä eläin- ja kasvilajien elinympäristönä. Selvityksestä käy ilmi myös suomalaisten kriittinen suh-

tautuminen metsäpolitiikkaan metsien suojeluun ja taloudellisten hyötyjien suureen vaikutusvaltaan päätöksenteossa. Nämä elementit toistuivat myös haastatteluissa.

8.2 Haastateltavien suhde avohakkuisiin ja jatkuvaan kasvatukseen

Haastattelujen toinen teemakokonaisuus liittyi metsien avohakkuisiin ja jatkuvaan kasvatukseen periaatteeseen liitettyihin mielikuviiin. Suhtautuminen avohakkuisiin oli kielteinen, mutta myös jatkuvaan kasvatukseen liitetään mielikuvatasolla ongelmia. Tämä liittyy kuitenkin osaltaan kysymyksenasetteluun, sillä kysyin haastateltavilta nimenomaan syitä siihen, miksi jatkuva kasvatusta ei ole yleistynyt.

Jatkuva kasvatusta tarkoittaa, ettei metsässä tehdä avohakkuita, vaan siellä on koko ajan eri ikäisiä puita, joita kaadetaan harvennushakkuilla tehden näin tilaa uusille puille. Lakimuutoksista huolimatta jatkuva kasvatusta ei ole Suomen metsissä yleistynyt ratkaisevasti. (Penttinen 2016.)

Jatkuva kasvatusta mielletään avohakkuita ekologisemmaksi metsänhoidon muodoksi, mutta ympäristöjärjestöjen kannattaa keskittyä parantamaan jatkuvan kasvatuksen taloudelliseen tuottavuuteen ja käytännön logistiikkaan liittyviä mielikuvia, jos ne haluavat edistää menetelmän suosiota ja hyväksyttävyyttä. Moni haastateltava epäili, että metsien harsintahakkuuta ei voida toteuttaa ”isoilla metsäkoneilla.”

Ryhmähaastattelutilanteissa kävi ilmi, että haastateltavien näkemykset ja mielipiteet muuttuvat muiden haastateltavien puheenvuorojen perusteella. Erityisesti näin tapahtuu silloin, kun haastateltavat kokevat puhujalla olevan asiantuntemuksen mukanaan tuomaa auktoriteettia. Tällainen auktoriteetti, usein tahattomasti, dominoi haastattelutilannetta ja vaikuttaa sen tuloksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 95.) Toisaalta asia voidaan tulkita niin, että mielipidevaikuttajia kuunnellaan.

Ympäristöjärjestöjen kannattaisikin kenties tuoda esiin kampanjoinnissaan sellaisten metsänomistajien tai metsänhoitajien näkökulmia, jotka käyttävät jatkuvan kasvatuksen menetelmiä menestyksekkäästi omissa metsissään. Metsää omistamattomien

kansalaisten käsityksillä avohakkuista ei välttämättä ole suoraa vaikutusta metsänhoitoon, mutta sillä voi olla vaikutusta mahdollisen metsäaiheisen kansalaisaloitteen menestykseen.

Puheenvuoroista kävi ilmi, että haastateltavilla oli varsin selkeä käsitys siitä, mitä avohakkuut tarkoittavat. Yleisin mielikuva oli avoimeksi hakattu metsäalue ja muutama haastateltava mainitsi myös alueelta löytyvät, pystyyn jätetyt siemenpuut. Suhtautuminen avohakkuihin oli varsin kielteistä. Kielteistä suhtautumista ilmaistiin yleisenä paheksuntana, negatiivisina tunteina tai avohakkuiden ympäristöhaitan korostamisena yhdessätoista puheenvuorossa. Jonkin verran kiinnitettiin huomiota myös avohakkuiden visuaaliseen haittaan.

Kahdeksassa puheenvuorossa nostettiin esiin avohakkuut tutuissa maisemissa. Eriytisesti miehet osoittivat puheenvuoroissaan negatiivisia tunteita avohakkuita kohtaan silloin, jos ne toteutetaan heille tutussa maisemassa, kuten lapsuudenkodin ympäristössä.

Muutamit, yli 35-vuotiaat naishaastateltavat näkivät avohakkuissa kuitenkin myös joitain positiivisia puolia. Heidän mukaansa avohakkuuaukeilla näkee pidemmälle ja kasvaa korvasieniä. Rajatut avohakkuut nähtiin myös inhimillisen toiminnan pilaa-mien metsäalueiden uudistamisena. Eräs haastateltava totesi hakattujen metsien kasvavan ajan myötä takaisin, vaikka hänestä hakkuuaukeat olivatkin visuaalinen haitta.

Vaikka avohakkuihin suhtauduttiin kielteisesti, ei kielteinen suhtautuminen tai tunne-reaktio ollut välttämättä kovinkaan voimakas. Avohakkuita kuvattiinkin kahdeksassa puheenvuorossa lopulta melko neutraaliksi asiaksi. Yli 35-vuotiaiden haastateltavien suhtautuminen oli nuorempia neutraalimpi.

Haastateltavien näkemykset avohakkuiden välttämättömyydestä jakautuivat. Kuudessa puheenvuorossa avohakkuita pidettiin taloudellisesti välttämättömänä metsänhoidon muotona ja viidessä puheenvuorossa välttämättömyyttä epäiltiin. Avohakkuiden välttämättömyyttä perusteltiin osittain kriittisillä arvioilla, kuten metsänomistajien rahanahneudella ja lyhytnäköisen hyötynäkökulman hallitsevalla asemalla. Osa vält-

tämättömyyden perusteista oli ymmärtäväisempiä, kuten varmempi tulonmuodostus, kaadetun puun tasalaatuisuus ja metsäkoneiden käytön asettamat vaatimukset. Eräässä yksilöhaastattelussa vastaaja piti avohakkuita synonyymina metsänhoidolle ja pohti kysymystä sen kautta, että tulisiko puun teollinen käyttö lopettaa kokonaan.

Epäilyjä avohakkuiden taloudellista välttämättömyydestä perusteltiin avohakkuiden myös lyhytnäköisellä hyötynäkökulmalla. Kahdessa puheenvuorossa nostettiin esiin jatkuvan kasvatuksen periaate avohakkuun vaihtoehdona jo ennen kuin aihe oli nous-
sut haastattelurungon kautta esille.

Jatkuvaa kasvatusta haastateltavat pitivät ympäristön kannalta ja mielikuvatasolla myönteisenä asiana, mutta menetelmän käytännön logistiikka huolestutti heitä. Kahdessa puheenvuorossa suhtauduttiin myönteisesti jatkuvaan kasvatukseen. Alle 35-vuotiaiden naisten mielestä jatkuva kasvatus herättää lämpimiä mielikuvia, joita metsäyhtiöt voisivat hyödyntää markkinoinnissaan. Yli 35-vuotiaat naiset ja miesvas-
taajat kokivat jatkuvan kasvatuksen hyödyt erityisesti laajoilla metsäaloilla ja avohak-
kaamista kevyemmän kustannusrakenteen.

Molemmissa ryhmähaastatteluissa oli havaittavissa tilanne, jossa yhden haastatelta-
van oletettu asiantuntemus ohjasi keskustelua. Ensimmäiseen haastatteluun osallis-
tui haastateltava, joka kertoi metsän olevan hänelle ja hänen perheelleen sekä tulon-
lähde että investointi. Hänen kommentoi jatkuvaa kasvatusta laajasti perustellen var-
sin kriittiseen sävyyn.

Ihan ensinnäkin riippuen metsäpalstasta, niin toi tommonen pistehakkuu voi olla hyvinkin haastavaa tai mahotonta. Sen takia, että se yleensäkin kannattaa tehdä hakkuualue, elikkä hoitaa puun kuljettaminen ja metsä-
koneiden kuljettaminen... Se tarkoittaa että sun pitää pystyy ottaa tar-
peeks isolta alueelta sitä metsää. Suomi on niin järvinen maa ja ne pa-
loittuu ne metsäpalstat niin pieniks, et se on joko vedettävä kaikki kerral-
la tai sit siihen ei kannata edes koskee.

[...] Sitten toinen on se, että teollisuus tarvii monenlaista puuta, niin pa-
ras tapa saada sitä monenlaista puuta on, että se tehään niin, että istu-
tuksesta tulee tasasena harvennuspuuksi. Silloin sieltä tulee se ropsi,
sieltä tulee energiapuu ja että se kasvaa sitten harvennettuna niin kun
isommaksi hyötypuuksi ja tukeiksi. Että saa monimuotoisesti sieltä met-

sästä sitä teollisuuden tarvitsemaa puuta, niin se tarvitsee sitten melkein sitä yhtenäistä kasvatusta.

Mies, 31

Tällä puheenvuorolla avatussa keskustelussa muidenkin haastateltavien puheenvuorot muodostuivat varovaisiksi tai kriittisiksi. Haastateltavat arvioivat jatkuvan kasvatuksen olevan mielikuvatasolla hyvä idea, mutta käytännön tasolla hankalaa. He arvioivat myös, metsäomistajat eivät laajamittaisesti haluaisi tai edes voisi siirtyä jatkuvaan kasvatukseen. Jotkut haastateltavista välttelivät antamasta kysymyksenasettelun mukaista vastausta. Eräs haastateltava kuvaili, että hänelle jatkuvasta kasvatuksesta muodostui surkuhupaisa mielikuva, jossa metsurit yrittävät hankalasti keplotella puunrunkoja syvältä metsästä suurilla metsäkoneillaan.

Vaikuttaa siis siltä, että haastateltava mukauttivat kommenttinsa vastaamaan niitä asenteita, mielipiteitä ja käsityksiä, joita heidän asiantuntijana pitämäänsä henkilöitä ennen esitti, vaikka haastateltavia oli kehoitettu kertomaan asiasta vain omat näkemyksensä. Havainto sai vahvistusta myös jälkimmäisessä ryhmähaastattelussa, johon osallistui haastateltava, joka haastattelun alkuvaiheessa puhui voimakkaasti jatkuvan kasvatuksen puolesta. Hän kertoi, että hänen lähipiirissään on yrittäjiä, jotka myyvät metsänomistajille jatkuvat kasvatuksen palveluita.

[...]avohakkuiden toteuttamisen sijaan pitäisi tehdä mieluummin alaharvennusta, joka olisi huomattavasti ympäristöystävällisempää, eikä tuhoa metsiä siinä samalla niin pahasti. Että ei tuhota niitä kaikkia kasvustoja ja arvokkaimpia puita niin sanotusti [...]

[avohakkuut ovat] ihan hirveitä. Siis sehän tuho monipuolisuuden suoraan siit metsästä. Ei sille oikeesti oo mitään perusteluita kun on niin monta muuta parempaa vaihtoehtoa, kyse on ihan puhtaasti siitä et saada mahdollisimman paljon rahaa ulos sieltä [...]

[...] Tieto, mikä ihmisillä on vaihtoehtoista oman metsänsä suhteen, jos lähetään yksityishenkilöitä miettimään, niin ihmiset ei vaan tiedä, et on niit muita vaihtoehtoja, kun se on semmonen ala joka on aika valtion hallussa. On näit muitakin palveluntarjoajia, mutta ihmisten tietämys niistä on huomattavasti pienempi [...] sehän on vanhentunutta tietoo, et avohakkuut olis se kaikista tuottoisin tapa hoitaa metsää, et just on muitakin vaihtoehtoja kuten alaharvennus, niin on todistettu että sillä pystyy tekemään yhtä paljon voittoa ja pitkäjänteisemmin tehä voittoa. Että ei kaadeta koko metsää, vaan sinne jää kasvamaan puuta vielä ja niin, se on puhtaasti kyse ihmisten tiedonsaannista [...]

Mies, 28

Jälkimmäisessä ryhmähaastattelussa suhtautuminen jatkuvaan kasvatukseen oli myönteisempää ja avoimempaa. Haastateltavat toivoivat, että jatkuvaan kasvatukseen liittyvää sääntelyä purettaisiin ja että metsänomistajia valistettaisiin jatkuvan kasvatuksen eduista, sillä jatkuva kasvatus takaisi heille tasaisemman tulonmuodostuksen ja olisi luonnon kannalta parempi vaihtoehto. Suhtautuminen jatkuvaan kasvatukseen ja jopa avohakkuiden kieltämiseen oli siis jälkimmäisessä ryhmähaastattelussa ratkaisevan erilaista verrattuna ensimmäiseen ryhmähaastatteluun ja vaikuttikin siltä, että molemmissa tilanteissa ryhmän mielipidettä, ohjasi yksi mielipidevaikuttaja.

Yksilöhaastatteluissa jatkuvaa kasvatusta pidettiin järkevänä ja luonnollisena tapana hoitaa metsää. Jatkuvan kasvatuksella katsottiin olevan maisemallisia etuja ja sen oletettiin tuottavan terveempiä puita. Jatkuvan kasvatuksen yleistymisen esteenä oletettiin olevan menetelmän hinta ja logistiset haasteet. Sekä ryhmä-, että yksilöhaastatteluissa toistui yhteensä viidessä puheenvuorossa oletus, jonka mukaan jatkuvan kasvatuksen toteuttaminen on hankalaa nykyaikaisilla metsäkoneilla. Jatkuvalla kasvatuksella epäiltiin olevan myös joitain ympäristöhaittoja, kuten lintujen pesinnän häiriintyminen.

8.3 Haastateltavien suhtautuminen biotalousohjelmaan ja sen kritiikkiin

Haastateltavien suhde hallituksen biotalousohjelmaan oli kriittinen (Valtioneuvosto 2015, 23 - 25.) Taustatiedoissa ei selvitetty haastateltavien poliittista kantaa, joten on vaikea sanoa, liittyykö kriittisyys vain biotalousohjelman sisältöön vai laajempaan hallituksen politiikan kritiikkiin. Toisaalta kritiikki heijastaa niitä yleisiä metsäpolitiikan arvoja, joita Valkeapään tutkimusraportissa on nostettu esiin (Valkeapää ym. 2009, 15-21).

Miehet olivat biotalousohjelmaa kohtaan naisia kriittisempiä. Ainoastaan yksi mieshaastateltava esitti biotalousohjelmaa puoltavia näkemyksiä. Naiset toivat kritiikin lisäksi laajemmin esiin myös ymmärtäviä näkemyksiä, vaikka heidänkin yleissävynsä oli kriittinen. Tässäkin kysymyksessä naiset olivat varovaisempia vastaamaan, jos he kokivat tietopohjansa liian ohueksi. Biotalousohjelmaan kohdistettua tutkijoiden kri-

tiikkiä ei erikseen kommentoitu, paitsi toteamalla, että asiantuntijalausuntojen arvostus tuntuu olevan hallituksessa vähäistä (Ollikainen & Ratinen 2017; Berglund ym. 2017).

Hallituksen biotaloussuunnitelmaa kritisoitiin 21 puheenvuorossa. Sekä miehet, että naiset suhtautuivat suunnitelmaan kriittisesti kuvaten hallitusohjelman kirjausta tyhmäksi, epä-älylliseksi, epäloogiseksi, kauhistuttavaksi tai riskianalyysiltään puutteelliseksi. Haastateltavat olivat huolissaan luonnonvaraisista metsistä ja metsäkannan vähenemisestä ja heidän mielestään hallitus on arvioinut väärin puujalosteiden kotimaisen ja kansainvälisen kysynnän. Esille nousi jälleen huoli siitä, että tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään hallituksen politiikan takia.

Viidessätoista puheenvuorossa biotalousohjelmaa ymmärrettiin tai siihen suhtauduttiin epävarmasti. Kahdeksassa epävarmassa kommentissa vedottiin siihen, että haastateltavat eivät pitäneet tietotasoaan riittävänä kysymykseen vastaamiseen. Yli 35-vuotias miesvastaaja kertoi lukemansa perusteella, että hakkuukysymyksessä tärkeä näkökulma on se, mihin aikaisempaan ajanjaksoon verrattuna hakkuiden lisäämistä tulisi tarkastella (Aamulehti 2017.)

Hallituksen suunnitelmiin suhtauduttiin myönteisesti tai ymmärtävästi seitsemässä puheenvuorossa. Näissä Puheenvuoroissa puurakentaminen koettiin hyvänä asiana, yritystoiminnasta ja metsänomistajista kannettiin huolta ja hallituksen ymmärrettiin pyrkivän varmistamaan Suomen kansainvälinen kilpailukyky. Metsätalouden rooli veronmaksajana ja palveluiden rahoittajana mainittiin myös.

Joissain kommentteissa pohdittiin biopolttoaineiden merkityksen vähenemisestä. Sähkömoottoreiden uskottiin korvaavan polttomoottorit autoliikenteessä ja biojätteidensä arveltiin olevan puuhun verrattuna ympäristöystävällisempi biopolttoaineen raaka-aine.

8.4 Mitä olisit itse valmis tekemään metsien suojelun puolesta?

Haastateltavat suhtautuivat kansalaisaloitteiden ja adressien allekirjoittamiseen metsiensuojelun puolesta suopeasti. Aineisto osoittaa, että oman allekirjoituksen antaminen tärkeän asian puolesta mielletään kevyeksi ja helpoksi osallistumisen kanavaksi, johon ollaan valmiimpia kuin rahalahjoituksiin tai kansalaistoimintaan. Naiset suhtautuvat vapaaehtoistoimintaan ja suoraan toimintaan miehiä suopeammin.

Mieluisin tapa toimia metsiensuojelun puolesta oli adressin tai kansalaisaloitteen allekirjoittaminen. Adressit ja aloitteet mainittiin kolmessatoista puheenvuorossa, eikä yksikään haastateltava ilmoittanut, että ei suostuisi antamaan allekirjoitustaan erityisesti metsiensuojelun puolesta.

Viisi alle 35-vuotiasta ja yksi vanhempi haastateltava suhtautui kansalaistoimintaan tai kansalaistottelemattomuuteen positiivisesti. Näistä kaksi mainitsi erityisesti kansalaistottelemattomuuden kiinnostavana toiminnan muotona, kunhan toiminnan taustaorganisaatio on uskottava ja luotettava ja teko on väkivallaton.

Kuusi haastateltavaa suhtautui kielteisesti kansalaistoimintaan tai kansalaistottelemattomuuteen. Näistä neljä mainitsi osallistumattomuutensa syyksi aikapulan. Kaksi haastateltavaa mainitsivat olevansa erityisen haluttomia osallistumaan kansalaistottelemattomuuteen. Kansalaisaktivismiin myönteisesti suhtautuvat haastateltavat olivat pääasiassa naisia ja kielteisesti suhtautuvat miehiä.

Kolme haastateltavaa suhtautui rahalahjoituksiin ainakin periaatteellisella tasolla myönteisesti ja kolme kielteisesti. Nuoret haastateltavat vetosivat puheenvuoroissaan rahapulaan ja yksi haastateltava nosti esiin, että vaikka hän lahjoittaa rahaa hyväntekeväisyyteen, niin metsiensuojeluun hän ei ole valmis lahjoittamaan.

Rahaa mä lahjotan ihmisten nälkään, mutta en tiä laittaisinko metsiin.
Nainen, 67

Neljässä puheenvuorossa nostettiin esiin valmius jakaa tietoa, kouluttaa ja lobata metsien puolesta. Eräs haastateltava puolestaan kertoi olevansa epäileväinen min-

kään kansalaisaktiivisuuden vaikuttavuudesta, mutta sanoi kuitenkin olevansa valmis ”melkein mihin vain”, kunhan joku riittävän luotettava ja uskottava taho voi taata toiminnan vaikuttavuuden. Toinen haastateltava kertoi, että on kansalaistottelemattomuutta lukuun ottamatta valmis mihin vain, jos hänelle itselleen tulee kokemus, että kansan tahto ja asiantuntijoiden mielipiteet on ohitettu. Kulutusvalinnat mainittiin kansalaistoiminnan muotona kerran.

8.5 Näkemykset kansalaisaloitteesta ja sen demokratiavaikutuksista

Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat ilmoittivat kannattaneensa jotain kansalaisaloitetta. Suosituimpia ja tunnetuimpia aloitteita oli tasa-arvoaloitteet, erityisesti Tahdon 2013 -aloite (Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista jne. 2013). Motiivit kansalaisaloitteen kannattamiselle olivat joko yhteiskunnallisia tai henkilökohtaisia.

Sosiaalisen median roolia pidettiin tärkeänä aloitteiden näkyvyyden kannalta. 60 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että aloitteet parantavat demokratiaa, 13 prosenttia ei osannut sanoa ja 27 prosenttia ei uskonut kansalaisaloitteiden demokratiaa edistäviin vaikutuksiin. Kansalaisaloite koettiin helppokäyttöisenä ja kaikille avoimena vaikuttamisen väylänä, mutta sen pelättiin toimivan kanavana myös populismille ja ihmisoikeuksien heikennyksille.

Tasa-arvoisen avioliittolain lisäksi mainittiin haastattelujen aikana käynnissä oleva vammaisten oikeuksia käsittelevä Ei-myytävänä -aloite ja Äitiyslaki -aloite, joka on luonteeltaan tasa-arvoaloite (Vammaisfoorumi ry. & Kehitysvamma-alan neuvottelukunta 2017; Vammaisten henkilöiden välittömän jne. 2017; Äitiyslaki 2015). Yli viittä aloitetta oli kannattanut kaksi haastateltavaa, neljää kolme, kahta kaksi ja yhtä aloitetta yksi haastateltava. Loput haastateltavat eivät osanneet sanoa tarkkaa lukua. Neljä haastateltavaa eivät olleet varmoja kansalaisaloitteen ja adressin erosta.

Yleisin syy aloitteen kannattamiselle oli sen näkyvyys sosiaalisessa- ja perinteisessä mediassa. Aloitteen oli kuitenkin tultava haastateltavien eteen riittävän useasti, sitä piti suositella luotettava auktoriteettihenkilö tai sillä oli oltava jo riittävän suuri ”liike-

energia”, jotta kannatuskynnys ylittyi. Haastateltavat kertoivat, että he kannattavat aloitteita, jotka sopivat heidän omaan maailmankuvaansa, jota he pitivät itselleen tärkeänä tai joka sopii heidän ”hedonistisiin pyrkimyksiinsä.” Kaksi vastaajaa mainitsi aloitteen kannattamisen syyksi heidän oman roolinsa aloitekampanjassa joko aloitteen vastuuhenkilönä tai kannatusilmoitusten kerääjänä.

Aloitteen yhteiskunnallinen merkitys oli myös tärkeä kannattamisen motiivi ja se mainittiin seitsemässä puheenvuorossa. Erityisesti tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta edistäviä aloitteita pidettiin yhteiskunnallisesti tärkeinä. Halu yhteiskunnalliseen muutokseen ja toisaalta aloitteiden kannattamisen helppous mainittiin myös kannattamisen motiiveina. Sukupuoli tai ikä ei tuntunut vaikuttavan puheenvuorojen sisältöön.

Yhdeksän haastateltavaa oli sitä mieltä, että kansalaisaloite edistää demokratiaa, kaksi oli epävarmoja kannastaan ja neljä sitä mieltä, että kansalaisaloite ei edistä demokratiaa. Naiset suhtautuivat kansalaisaloitteen demokratiavaikutuksiin miehiä myönteisemmin: yhdeksästä myönteisesti suhtautuvasta kuusi oli naisia ja kielteisesti suhtautuvasta nelikosta vain yksi oli nainen. Epävarmat vastaajat olivat molemmat naisia.

Myönteisesti suhtautuvat haastateltavat kokivat, että kansalaisaloite antaa kanavan oman mielipiteen ilmaisuun ja tärkeiden asioiden nostamiseen päättäjien eteen. Kansalaisaloite koettiin maksuttomaksi, helposti saavutettavaksi ja helppokäyttöiseksi vaikutuskanavaksi, joka tuo kansalaiset lähemmäs lainsäädäntöprosessia. Kansalaisaloitteen etuna pidettiin sitä, että aloitteet nostavat erilaisia asioita ihmisten tietoisuuteen ja julkiseen keskusteluun. Tämän uskottiin johtavan ainakin välillisesti lakimuutoksiin, vaikka aloitteet hylättäisiinkin eduskunnassa.

Aloitteiden demokratiavaikutuksiin positiivisesti suhtautuvilla oli kuitenkin myös kansalaisaloitetta koskevia epäilyksiä. Eräs vastaaja totesi, että hallitusohjelman reunaehdot määräävät onko kansalaisaloitteella läpimenomahdollisuuksia. Kansalaisaloitteiden heikon sisällöllisen laadun nähtiin myös kaventavan niiden demokratiaa edistävää potentiaalia. Erään haastateltava oli huolissaan rasistisista ja ihmisoikeuksia loukkaavista aloitteista, joita tulisi hänen mukaansa sensuroida.

Kielteisesti tai epäillen kansalaisaloitteiden demokratiavaikutuksiin suhtautuvat pelkäsivät myös rasististen ja ihmisoikeuksia loukkaavien aloitteiden vaikutusta. Osa heistä oli sitä mieltä, että kansanedustajilla on tietoa ja ymmärrystä estää haitallisten aloitteiden läpikäyminen, osa puolestaan pelkäsi, että opportunistiset tai populistiset päättäjät hyväksyvät vahingollisia kansalaisaloitteita. Kansalaisaloitejärjestelmän heikkouksina nähtiin myös se, että menestyvien aloitteiden laatiminen vaatii tietoja ja osaamista, jota kaikilla ei ole, jolloin kansalaisaloite on vain tiettyjen ryhmien vaikuttamistyökalu. Tämän lisäksi kansalaisaloitteiden läpimenomahdollisuuksia pidettiin heikkoina ja kansalaisaloite.fi -järjestelmään kohdistuvaa hyökkäystä pelättiin.

8.6 Minkälaista metsiensuojelualoitetta olisit valmis tukemaan?

Haastateltavat olivat valmiita kannattamaan mahdollista metsiensuojeluun liittyvää kansalaisaloitetta, mutta asettivat toistaiseksi kuvitteelliselle aloitteelle tiukkoja laatu-kriteereitä. Aloitteen tulisi olla hyvin perusteltu, kiinnostavasti laadittu, juridisesti kelvollinen ja uskottava lakialoite. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että aloitteen tulisi olla ”realistinen”, mutta kukaan ei asettanut läpimenoa eduskunnassa tai edes läpimenon mahdollisuutta hyvän aloitteen laatuksiteriksi.

Tavoitteellisesti metsiensuojelualoitteelta toivottiin enemmän kannustimiin kuin kieltöihin liittyvää sisältöä. Hakkuiden rajaaminen hyväksyttiin, kunhan elinkeinonharjoittajille taataan riittävä kompensatio ja olosuhdejousto. Avohakkuut kieltävään aloitteeseen suhtauduttiin kaksijakoisesti: 43 prosenttia haastateltavista vastusti avohakkuukieltä, 21 prosenttia ei osannut sanoa ja 36 prosenttia oli valmis kannattamaan hakkuukieltä vähintään tietyin reunaehdoin. Myönteisesti hakkuukieltöön suhtautuvat olivat kuitenkin kannassaan kielteisesti suhtautuvia varovaisempia.

Neljässätoista puheenvuorossa korostettiin aloitteen käytännön vaatimusten merkitystä ja neljässätoista puheenvuorossa kiinnitettiin puolestaan huomiota aloitteen sisällön korkeaan laatuun. Yksitoista puheenvuoroa liittyi aloitteen ulkopuolisiin, aloitekampanjaan liittyviin ominaisuuksiin.

Aloitteen haluttiin edistävän metsiensuojelua esimerkiksi hakkuukiintiöitä määräämällä tai jatkuvaa kasvatusta tukemalla. ”Vanhoille metsille” ehdotettiin täydellistä hakkuukieltoa, kuten myös suurille metsäalueille. Toisaalta toivottiin, että aloite ei lopettaisi hakkuita kokonaan ja että hakkuita rajoitettaessa aloitteeseen kirjattaisiin myös riittävät olosuhdejoustot elinkeinonharjoittajille taloudellisen kompensaation muodossa. Eräs toive oli, että kansalaisaloitteen avulla varmistettaisiin, että puutuotannon lisääminen ohjattaisiin vain kotimaiseen jalostuskäyttöön viennin sijaan.

Aloitteen yleinen laatu oli haastateltaville tärkeä asia, eikä kukaan heistä ollut valmis kannattamaan edes hyvänä pitämäänsä aloitetta, jos se ei täytä varsin tiukkoja laatu-kriteereitä.

Ehkä sen pitäisi olla täydellinen aloite. Et just, että se oli fiksusti tehty ja että siinä ei olisi jotain tämmöstä teknistä mokaa [...] ja muutenkin jotenkin huolella perusteltu, mun [omat] kannat on pääasiassa tämmösiä mutuja: mä en tykkää ja itkettä kun puita kaadetaan. Ihan semmonen se ei voisi olla kuitenkaan.

- Nainen, 63

Laadukkaana aloitteena pidettiin aloitetta, joka on tavoitteiltaan realistinen ja jonka teksti on kiinnostavaa, juridis-teknisesti laadukasta ja luonteeltaan positiivista. Erään haastateltavan mielestä aloitteella tulisi olla oma kohderyhmä jolta kannatusilmoituksia yritetään erityisesti hankkia, vaikka laiksi muuttuessaan aloite koskisi tietysti kaikkia.

Yksi haastateltava oli ollut itse aktiivisesti mukana laatimassa LEX MALMI -kansalaisaloitetta (LEX MALMI jne. 2016.) ja tunsii hyvin kansalaisaloitteet, kampanjoinnin ja kansalaisaloiteprosessit. Hän arvioi, että metsiensuojelua koskevalla aloitteella on eduskunnassa paremmat menestysmahdollisuudet, jos sen vaatimukset eivät ole kovinkaan konkreettisia. Hänen mukaansa konkretian lisääminen lisääisi aloitteen vaikuttavuutta, mutta vähentäisi sen mahdollisuuksia tulla hyväksytyksi. Haastateltava kehotti mahdollista metsäaloitetta laatiessa analysoimaan hallituspuolueiden välisiä erimielisyyksiä ja ristiriitaisia tavoitteita ja hyödyntämään niitä aloitteen sisällössä.

Haastatteluissa kävi selväksi, että menestyksenkäs kansalaisaloite tarvitsee hyvän aloitekampanjan. Eräs haastateltava kertoi kokevansa, että itse aloitekampanja ja siitä nouseva julkinen keskustelu ovat jopa itse aloitetta tärkeämpiä elementtejä. Aloitekampanjan on tarjottava vakuuttavaa ja helposti ymmärrettävää tietoa kompaktissa muodossa, sillä potentiaalisten kannattajien aloitetta kohtaan osoittama ymmärrys ja keskittymiskyky voi olla rajallinen. Aloitekampanjalla on oltava oma internet -sivu, josta löytyy videoita, tietoiskuja ja asiaa taustoittavien tutkimustulosten esittelyä.

Haastateltavien suhtautuvat kahtiajakoisesti mahdolliseen avohakkuut kieltävään kansalaisaloitteeseen. Avohakkuut kieltävää tai niitä rajoittavaa kansalaisaloitetta oli valmis kannattamaan viisi haastateltavaa. Neljä haastateltavaa ei osannut sanoa kantaansa ja kuusi haastateltavaa ei ollut valmis kannattamaan tällaista aloitetta. Ikä tai sukupuoli ei ollut puheenvuoroissa mielipidettä määrittävä tekijä.

Kieltoa kannattavat olivat epävarmempia kuin kiellon vastustajat. Kiellon kannattajat toivoivat lisää tietoa aloitteen vaikutuksista ja pitivät tärkeänä, että kansalaisaloitekampanjassa esitetään avohakkuille vaihtoehtoja. Eräs naisvastaaja oli valmis kannattamaan avohakkuiden radikaalia vähentämistä, mutta ei täyskieltoa, ja eräs miesvastaaja ei varsinaisesti kannattanut avohakkuukieltoa, mutta kertoi olevansa valmis kannattamaan avohakkuut kieltävää aloitetta sen herättämän keskustelun vuoksi. Myös aloitteen taustatahon luotettavuus mainittiin vaatimuksena aloitteen kannattamiselle. Vaikuttaakin siltä, että erityisesti avohakkuukielto koetaan hankalana ja yleistä ympäristönsuojelua vaikeammin lähestyttävänä kysymyksenä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajan ympäristöjärjestöt ovat Suomessa nostaneet omalla työllään luonnonsuojeluun, ilmastonmuutokseen ja muihin ympäristökysymyksiin liittyviä kokonaisuuksia politiikan keskiöön. Kampanjat ovat ympäristöjärjestöjen työn ytimessä ja järjestöjen kampanjatyökalujen valikoima on monipuolinen – sisältäen muun muassa päättäjien ja yritysten kanssa neuvottelua, tiedottamista, väkivallatonta suoraa toimintaa ja vetoomuksia.

Vuonna 2012 voimaan astuneen kansalaisaloitelain mahdollisuudet on selvästi tunnistettu yleisesti järjestökentällä. Kansalaisaloitteiden analyysini osoittaa, että jo ensimmäinen kansalaisaloitekampanja näytti, että suosituilla kansalaisaloitteilla on mahdollista nostaa teemoja julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa kansalaisten mielipiteisiin. Eduskuntakäsittelyyn saakka päässeet kansalaisaloitteet antavat niiden taustahenkilöille mahdollisuuden tulla kuulluiksi ja pakottavat poliitikot ja virkamiehet tuomaan kantansa julki aloitteen sisältöihin liittyen. Tästä näkökulmasta varsinainen lainsäädäntöön vaikuttaminen ei ole aloitteiden ainoa tavoite.

Toistaiseksi ympäristöjärjestöt eivät kuitenkaan ole omaksuneet kansalaisaloitetta kampanjatyökalukseen. Tässä työssä selvitin, voisivatko ympäristöjärjestöt edistää keskeisiä tavoitteitaan kansalaisaloitteiden avulla. Sekä kansalaisaloitteiden analyysi, onnistuneiden tapausesimerkkien tarkastelu että tekemäni haastattelut viittaavat siihen, että kansalaisaloite voisi olla parhaimmillaan erittäin hyödyllinen työkalu ympäristöjärjestöjen käyttöön.

Kansalaisaloitteen analyysi osoitti keskeisesti, että aloitetyypin yleisyys, eli tiettyä aihepiiriä käsittelevien aloitteiden määrä, ei suoraan ennusta aloitetyypin suosiota allekirjoitusten määrässä. Tämä kannattaa huomioida ympäristöjärjestöjen työssä: yksittäinen, erinomaisesti laadittu aloite voi nousta hyvin suosituksi, vaikka aloitetyyppi olisi sinänsä harvinainen, kuten ympäristöaloitteet. Haastattelujen pohjalta puolestaan voidaan todeta, että tärkeää on myös se, että laadukasta aloitetta tukee korkeatasoinen, helposti lähestyttävä ja hyvin perusteltu aloitekampanja.

Ympäristöjärjestöjen asiantuntijoiden haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että ympäristöjärjestöt ovat toistaiseksi nähneet kansalaisaloitteet itselleen toissijaisiksi vaikuttamiskeinoiksi erityisesti niiden hitauden ja esitetyn lakiuudistuksen läpimenon epätodennäköisyyden takia. Osa ympäristöjärjestöjen työstä perustuu nopeaan toimintaan ja nopeaan reagointiin. Kansalaisaloiteprosessin hitaudesta johtuen kansalaisaloite soveltuu huonosti työkaluksi tilanteisiin, jotka vaativat nopeita tuloksia.

Kansalaisaloitteiden, kirjallisuuden ja haastattelujeni analyysi kuitenkin viittaa siihen, että kansalaisaloitetta ei kuitenkaan tulisi lähtökohtaisesti nähdä ympäristöjärjestöis-

sä reaktiiviseksi työkaluksi, vaan itsenäiseksi kampanjoiden elementiksi, jolla pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan julkiseen keskusteluun sekä mielipiteisiin, ja vasta toissijaisesti lainsäädäntöön. Tämän lisäksi myös lainsäädäntöön vaikuttamisella on vahva pohja. Vaikka osa ympäristöjärjestöjen kampanjatyöstä on nopeatempoista, useat strategiset kampanjat ovat pitkiä, jopa vuosikymmenien mittaisia, ja niiden teemat ovat melko vakiintuneita. Tällaiseen kampanjatyöskentelyyn kansalaisaloitteen voi arvioida hyvin sopivaksi myös lainsäädäntöön vaikuttamisen näkökulmasta. Samalla eduskuntaan päätyvä kansalaisaloite saa myös yhteiskunnan päättäjät ottamaan lakialoitteen teemat laajempaan keskusteluun ja muodostamaan niihin kannan lainsäädännön näkökulmasta.

Työni kansalaishaastatteluissa korostuu voimakkaasti ajatus siitä, että ihmisoikeudet ovat profiloituneet yhteiskunnallisesti merkittäviksi teemoiksi niiden saaman julkisuuden kautta. Haastateltavien puheenvuoroissa kansalaisaloitteiden herättämä keskustelu nousee merkittäväksi tekijäksi julkisuuden saamisen ja yleisen mielipiteen muokkaamisen kannalta: haastateltavien kokemus on, että kansalaisaloitteeseen päätyminen ikään kuin vahvistaa teeman legitimitetin tärkeänä yhteiskunnallisena kysymyksenä. Tämä näkökulma saa vahvistusta kansalaisaloitteiden ja niistä käydyn keskustelun analyysistä.

Tiivistäen voidaankin todeta, että eri aineistojen tarkastelun perusteella kansalaisaloite herättää keskustelua, osallistaa järjestöjen vapaaehtoisia ja aloitetta kannattavia kansalaisia. Tämän kautta se voisi tuoda ihmiset lähemmäksi ympäristöjärjestöjen tavoitteita ja arvopohjaa. Lopulta menestyneen kansalaisaloitteen vaatimukset saattavat näin toteutua, vaikka itse aloite eduskunnassa häviäisikin.

Onkin mahdollista, että ympäristökysymysten vähäisyys kansalaisaloitteissa ei ainaakaan yksinomaan heijasta sitä, että kysymyksiä ei koettaisi yhteiskunnallisesti tärkeiksi, vaan että suhde on myös toisen suuntainen. Toisin sanoen se, ettei ympäristökysymyksiä ole tuotu kansalaisaloitteiden kautta keskusteluun, on ehkä heikentänyt käsitystä niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä ja legitiimistä asemasta lainsäädännön keskiössä. Tästä näkökulmasta kansalaisaloite on merkittävä työkalu ympäristökysymysten nostamisessa ihmisten tietoisuuteen ja yleisen vastuunkannon ilmiin luomisessa ympäristöön liittyvän lainsäädännön kehittämisessä.

Kansalaisaloitteiden tarkastelu ja onnistuneisiin tapausesimerkkeihin liittyvät haastattelut osoittavat myös, että menestyksekkäällä kansalaisaloitekampanjalla on potentiaalia vaikuttaa myös sisäisesti järjestön toimintaan: kampanjoilla voi olla erityisesti järjestön vapaaehtoisten hyvinvointiin positiivisesti vaikuttavia ominaisuuksia. Kannatusilmoitusten kerääminen on konkreettista, helposti mitattavaa työtä, johon jokainen halukas voi antaa itselleen sopivan panoksen. Ilmoitusten kerääminen on järjestön tavoitteiden ja arvojen jalkauttamista, joka luo kohtaamisia, keskusteluita ja mahdollisesti myös hyvää henkeä sekä aloitteen että sitä ajavan taustaorganisaation ympärille.

Tämän työn perusteella kansalaisaloite on monipuolinen työkalu tuoda esille järjestöjen omia visioita ja tavoitteita ja legitimoida niiden tematiikan asema yhteiskunnallisen keskustelun areenalla. Koska kansalaisaloitteet muuttavat lakeja harvoin, aloitekampanjan herättämä keskustelu ja mielipideilmastoon vaikuttaminen on hyvä nostaa lakien muuttamista tärkeämmäksi tavoitteeksi.

Koostaen kansalaisaloitteella voi olla seuraavanlaisia positiivisia vaikutuksia ympäristöjärjestön työhön:

1. Kansalaisaloite aktivoi ja motivoi järjestön vapaaehtoisia toimimaan
2. Kansalaisaloite nostaa järjestölle keskeiset teemat yhteiskunnalliseen keskusteluun.
3. Kansalaisaloite toimii mielikuvatasolla teeman yhteiskunnallisen merkittävyyden legitimoijana.
4. Kansalaisaloite aktivoi ja vastuuttaa suurta yleisöä linjattuja tavoitteita koskevaan toimijuuteen.
5. Kansalaisaloite aktivoi päättäjät ottamaan kantaa kansalaisaloitteeseen
6. Kansalaisaloite saattaa johtaa järjestölle myönteiseen lainmuutokseen

9.1 Loppusanat

Suomen ympäristöpolitiikka on kulkenut pitkän matkan vuodesta 1979 ja Koijärven tapahtumista. Moni positiivinen muutos elinympäristömme ja luontomme suojelussa on osaltaan tulosta ympäristöjärjestöjen aktiivisesta ja pitkäjänteisestä kampanjatyöstä. Ympäristöjärjestöt ovat tuoneet suomalaiseen kansalaisjärjestökenttään paljon uusia toimintatapoja, ja jatkuvista haasteista huolimatta järjestöt voivat juhlia myös monia konkreettisia voittoja. (Kuvaja 2006, 77 – 87).

Ympäristöjärjestöillä, kuten Greenpeacella, on kampanjoissa usein vastassaan sellaisia tahoja, jotka toimivat moninkertaisella budjetilla ympäristöjärjestöihin nähden. Siksi järjestöissä on käytettävä luovuutta, jotta niiden viesti tulee kuulluksi. (Greenpeace Suomi 2017b). Greenpeacessa puhutaankin luovasta vastakkainasettelusta, joka tarkoittaa konkreettista tekemistä ja huomion ohjaamista ympäristöongelmiin monipuolisin tavoin. (Greenpeace Suomi 2009.)

Yksi luovan vastakkainasettelun väline voisi olla kansalaisaloite. Se on myös väline, jonka merkitys tuntuu lisääntyvän, kun uusia, menestyksekkäitä kansalaisaloitteita viedään eduskuntaan käsiteltäväksi. Kansalaisaloitteet työllistävät uutistoimituksia ja niistä keskustellaan kahvipöydissä, sosiaalisessa mediassa ja eduskunnan käytävillä. Kansalaisaloitteita tarkastellessa ympäristöaloitteiden puute on kuitenkin silmiinpistävä. Voi olla vaarana, että ympäristöteemat jäävät muiden aiheiden varjoon, jos ympäristöjärjestöt eivät jatkossakaan ota kansalaisaloitetta keinovalikoimaansa. Kansalaisaloite tarjoaa ympäristöjärjestöille työkalun nostaa ympäristöteemat yhteiskunnallisen keskustelun areenalle.

LÄHTEET

- Aamulehti 2017. Pääkirjoitus ”Metsistä uhkaa tulla taakka Suomelle.” Viitattu 18.11.2017. <https://www.aamulehti.fi/paakirjoitukset/metsista-uhkaa-tulla-taakka-suomelle-200264988/>
- Ahonen, Jussi-Pekka 2017. Nuorisotoimitsija. Metalliliitto. Sähköpostihaastattelu 14.2.2017.
- Ammattiliitto PRO 2017. Nollatuntisopimus sitoo paikalleen. Verkkosivu. Viitattu 1.11.2017. <https://www.proliitto.fi/tietoa-tyosta/tyosuohde/nollatuntisopimus-sitoo-paikalleen>
- Animalia ry. & Oikeutta eläimille ry. & Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto ry. 2013. Eläinpoliittinen kysely puolueille. Verkkosivu. Viitattu 7.11.2017. <http://elainpolitiikka.fi/elainpoliittinen-kysely-puolueille/>
- Aito avioliitto ry. Tietoa Meistä -AITO AVIOLIITTO RY -Avioliiton ja lasten oikeuksien puolesta. Verkkosivu. Viitattu 7.9.2017. http://aitoavioliitto.fi/tietoa_meista/
- Animalia ry. & Oikeutta eläimille ry. & Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto ry. & Luonto-liitto ry. 2012. Kansalaisaloite turkistarhauksen kieltämiseksi. Verkkosivu. Viitattu 6.11.2017. <http://www.turkistarhatonsuomi.fi/aloite>
- Animalia ry. & Oikeutta eläimille ry. & Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto ry. & Luonto-liitto ry. 2012b. Lakialoite turkistarhauksen lopettamiseksi Suomessa. Kansalaisaloitemuistio.
- Animalia ry. & Oikeutta eläimille ry. & Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto ry. & Luonto-liitto ry. 2013. Kansalaisaloitekampanja on päättynyt – kiitos kaikille! Verkkosivu. Viitattu 6.11.2017. <http://www.turkistarhatonsuomi.fi/>
- Appelsin, Ulla 2016. Artikkelit ”3-vuotiaan Einon lääkäri-isän puheenvuoro: ”Olisin halunnut pojalleni eutanasian”. Ilta-Sanomat. Viitattu 2.11.2017. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005010252.html>
- Aromaa, Juha 2017. Tiedotuspäällikkö. Greenpeace Suomi. Haastattelu 6.11.2017. Helsinki.
- Berglund, Eeva & Berninger, Frank & Björklund, Heidi & Byholm, Patrik & Bäck, Jaana & 63 muuta tutkijaa ja asiantuntijaa 2017. Julkinen kirje 24.3.2017. BIOS-tutkimusyksikön julkaisema Sipilän hallituksen biotalousohjelmaa koskeva julkinen kirje päättäjille. Viitattu 27.10.2017. <http://bios.fi/julkilausuma/julkilausuma240317.pdf>
- Brax, Tuija & Majuri, Tuula & Hautamäki, Veli-Pekka 2008. Perustuslaki 2008 - työryhmän muistio. Oikeusministeriö. Työryhmämietintö 2008:8.
- Brown, Michael & May, John. The Greenpeace Story. Toinen painos. Lontoo: Dorling Kindersley.
- Demokraattinen Vaihtoehdot r.p. 1986. Demokraattisen Vaihtoehdon perustamisjulistus. Yleisohjelma.

Eduskunta 2013. Kansalaisaloite: Laki eläinsuojelulain 22§:n muuttamisesta (KAA/2013 vp). Istunto 73/19.06.2013. Äänestys 65. Viitattu 15.9.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=65&istuntonro=73&vuosi=2013>

Eduskunta 2014. Kansalaisaloite: Järkeä tekijänoikeuslakiin (KAA/2013 vp). Istunto 109/07.11.2014. Äänestys 4. Viitattu 2.11.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=4&istuntonro=109&vuosi=2014>

Eduskunta 2017a. Eduskunta hylkäsi sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamista koskevan kansalaisaloitteen. Tiedote. Viitattu 11.9.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Eduskunta-hylkasi-sukupuolineutraalin-avioliittolain-kumoamista-koskevan-kansalaisaloitteen-.aspx>

Eduskunta 2017b. Nollasopimusten kieltäminen lailla. Istunto 33/31.03.2017. Äänestys 2. Viitattu 1.11.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=2&istuntonro=33&vuosi=2017>

Ekberg, Viktoria 2011. Banderollien takaa. Ensimmäinen painos. Tukholma: Greenpeace.

Euroopan komissio 2017a. Perustiedot. Verkkosivu. Viitattu 18.10.2017.

<http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/basic-facts>

Euroopan komissio 2017b. Millaisesta aiheesta voi tehdä kansalaisaloitteen? Verkkosivu. Viitattu 18.10.2017. <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/competences>

Euroopan komissio 2017c. Hylätyt kansalaisaloitteiden rekisteröintipyyntö. Verkkosivu. Viitattu 18.10.2017. <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/non-registered>

Euroopan komissio 2017d. Menettely vaihe vaiheelta. Verkkosivu. Viitattu 18.10.2017.

<http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/committee>

Euroopan komissio 2017e. Avoimet kansalaisaloitteet. Verkkosivu. Viitattu 19.10.2017.

<http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/open>

Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta 2016. Kansalaisaloite. Viitattu 2.11.2017.

<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2212>

Greenpeace Suomi 2009. Greenpeacen toimintatavat. Miten me muutamme maailman? Verkkosivu. Viitattu 17.11.2017.

<http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/toimintatavat/>

Greenpeace Suomi 2014. Rakenne ja hallinto. Verkkosivu. Viitattu 6.11.2017.

<http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Rakenne-ja-hallinto/>

Greenpeace Suomi 2017. Toiminta. Verkkosivu. Viitattu 6.11.2017.

<http://www.greenpeace.org/finland/fi/kampanjat/>

Greenpeace Suomi 2017b. Greenpeacen toiminta. Kalvosarja

Greenpeace 2017. Choose people over oil. We are taking Arctic oil to court. Verkkosivu. Viitattu 6.11.2017. <https://www.savethearctic.org/fi/peoplesarcticoil/>

Greenpeace International 2014. Artikkelin "In pictures: Over 30 years of anti-whaling campaigning." Viitattu 17.11.2017. <http://www.greenpeace.org/international/en/news/features/In-pictures-Over-30-years-of-anti-whaling-campaigning/#comments-holder>

Hakala, Harri & Välimäki, Jari 2003. Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Ensimmäinen painos. Helsinki: Gaudeamus.

Halme, Milla & Moilanen, Senni 2015. Tahdon2013 toivoo arvokasta keskustelua ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Kannanotto. Tasa-arvoinen Suomi ry. Viitattu 11.9.2017. <http://www.tahdon2013.fi/uutiset/tahdon2013-toivoo-arvokasta-keskustelua-ja-ihmisoikeuksien-kunnioittamista/>

Harkki, Sini 2017. Maajohtaja. Greenpeace Suomi. Haastattelu 30.10.2017. Helsinki.

Jokinen, Kalle 2012. Artikkelin "Poliisi vei pikkutyttö tietokoneen – "Maksa ja vaikene". Iltalehti. Viitattu 2.11.2017. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012112116356490_uu.shtml

Jutikkala, Eino 1999. Suomen historia. 5. painos. Helsinki: WSOY.

Jätevesiasetuksen kumoaminen. Kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1204>

Järkeä tekijänoikeuslakeihin 2013. Kansalaisaloite. Viitattu 18.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/70>

Kaleva 2013. Artikkelin "Tahdon 2013-aloite rikkoi 100 000 nimen rajan." Kaleva. Viitattu 11.9.2017. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/tahdon2013-aloite-rikkoi-100-000-nimen-rajaa/624711/>

Kallioinen, Heikki 2014. Viisi kohtaa jäsenten sitouttamiseksi. Avoine -Digitalisaatio järjestöissä. Viitattu 15.9.2017. <http://blog.avoine.fi/kirjoitukset/viisi-kohtaa-jasenten-sitouttamiseksi/>

Kansalaisaloite avioliiton säilyttämisestä aidosti tasa-arvoisena, miehen ja naisen välisenä liittona ja sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamisesta. Sukupuolineutraali avioliitto riistää adoptiolapselta mahdollisuuden korvaavaan kokemukseen eri sukupuolta olevista vanhemmista, isästä ja äidistä. Lapsen oikeus olla isän ja äidin hoidettavana ei voi toteutua samaa sukupuolta olevien avioliitossa. Samaa sukupuolta olevien parien oikeudet on huomioitu riittävällä tavalla parisuhdelaisissa. Kansalaisaloite. Viitattu 28.8.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1175>

Kansalaisaloite.fi 2017a. Ohje aloitteen vastuuhenkilölle. Kansalaisaloitteen valmistelu ja vireillepano. Oikeusministeriö. Kansalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 15.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet>

- Kansalaisaloite.fi 2017b. Kansalaisaloitteen vaiheet. Oikeusministeriö. Kansalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 16.8.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet/aloitteen-vaiheet>
- Kansalaisaloite.fi 2017c. Selaa kansalaisaloitteita. Oikeusministeriö. Kansalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 16.8.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/hae>
- Kansalaisaloite.fi 2017d. Usein kysytyt kysymykset. Oikeusministeriö. Kansalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 16.8.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet/ukk>
- Kansalaisaloite.fi 2017e. Ohjeet aloitteen kannattajalle. Oikeusministeriö. Kansalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 19.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet/ohje-kannattajalle>
- Kansalaisaloite kansanäänestyksen järjestämiseksi uuden metsähallituslain kumoamisesta. Kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1986>
- Kansalaisaloitelaki 12/2012. Annettu 13.1.2012. Viitattu 16.8.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120012>
- Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista Suomen nykyinen lainsäädäntö asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan. Vain nainen ja mies voivat avioitua keskenään. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevilla pareilla on samat velvollisuudet muttei samoja oikeuksia. Tasa-arvoinen avioliittolaki takaisi jokaiselle oikeuden mennä avioliittoon riippumatta puolison sukupuolesta. Näin kaikki parit olisivat lain edessä yhdenvertaisia. Kansalaisaloite. Viitattu 28.10.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/192>
- Kansanvaltuuskunta 1918. Suomen kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi. Suomen kansanvaltuuskunnan esitys.
- Keskuspuisto suojeltava lailla. Kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2288>
- Kuntalaisaloite.fi 2017a. Kuntalaisaloite lyhyesti. Oikeusministeriö: kuntalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 14.11.2017. <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/ohjeet>
- Kuntalaisaloite.fi 2017b. Ohjeet aloitteen vastuuhenkilölle. Oikeusministeriö: kuntalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 14.11.2017. <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/ohjeet/ohjeet-vastuuhenkilolle>
- Kuntalaisaloite.fi 2017c. Ohje aloitteeseen osallistujalle. Oikeusministeriö: kuntalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 14.11.2017. <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/ohjeet/ohje-osallistujalle>
- Kuntalaisaloite 2017d. Tietoa kunnille. Oikeusministeriö: kuntalaisaloite.fi -palvelu. Viitattu 14.11.2017 <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/ohjeet/tietoa-kunnille>
- Kuntalaki 410/2015. Annettu 10.4.2015. Viitattu 6.11.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>
- Kuvaja, Sari 2006. Itsekkyyys. Ensimmäinen painos. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Koivu Tapio 2015. Heurekaan vastine tuottajamme avoimeen kirjeeseen. HESETA ry:n verkkosivuilla julkaistu vastine. Viitattu 14.11.2017. <http://www.heseta.fi/heurekaan-vastine-tuottajamme-avoimeen-kirjeeseen>

Kristillisdemokraattinen puolue 2005. Kristillisdemokratia – vastuuta ja väittämistä. Puolueen periaateohjelma.

Lehtonen, Timo 2015. Ylen uutisointi avioliittolain muuttamisesta ei ole tasapuolista. Aito avioliitto ry. Viitattu 7.9.2017. <http://aitoavioliitto.fi/uutiset/kotimaa/ylen-uutisointi-avioliittolain-muuttamisesta-ei-ole-tasapuolista/>

Leipola, Lasse 2012. Artikkelit ”Hallitusohjelma tai ryhmäkuri eivät estä: turkistarhaus voidaan kieltää”. Vihreä Lanka. Viitattu 6.11.2017. <https://www.vihrealanka.fi/uutiset/hallitusohjelma-tai-ryhm%C3%A4kuri-eiv%C3%A4t-est%C3%A4-turkistarhaus-voidaan-kielt%C3%A4%C3%A4>

LEX MALMI, Laki Helsinki-Malmin lentopaikasta. Kansalaisaloite. Viitattu 18.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2106>

Liimatainen, Matti 2010. Mitä Greenpeace tekee? Metsien Suojelu. Verkojulkaisu. Viitattu 6.11.2017. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/kampanjat/metsa/kampanja/>

Luonto-Liitto 2016. Muutos lähtee pienestä. Toimintasuunnitelma 2017. Luonto-Liiton valtuuston hyväksymä asiakirja.

Luukka, Panu 1998. Ei ole oikeutta, on vain me! Radikaali eläinoikeusliike Suomessa. Valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto. Pro-Gradu -tutkielma.

Mattila, Veikka 2015. Sukupuolineutraalin avioliittolain perusteet ovat kestävämpiä. Aito avioliitto ry. Viitattu 7.9.2017. <http://aitoavioliitto.fi/uutiset/kotimaa/ylen-uutisointi-avioliittolain-muuttamisesta-ei-ole-tasapuolista/>

Metsien avohakkuu kiellettävä lailla. Kansalaisaloite. Viitattu 10.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1692>

Modig, Silvia. Blogiteksti ”Vastenmielisellekin aloitteelle kunnon käsittely.” Äänessä Silvia Modig – Rakkaudesta Helsinkiin -blogi. Viitattu 16.11.2017. <http://www.silviamodig.fi/vastenmielisellekin-aloitteelle-kunnon-kasittely/>

MTV 2016. Artikkelit ”Kuvat: Ihmimeri Vaasan torilla -yli 10 000 puolusti laajaa päivystystä, isoin huoli palveluista ruotsiksi.” MTV. viitattu 14.9.2017. <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/kuvat-yli-10-000-vastusti-laajan-paivystyksen-poistumista-vaasassa-isoin-huoli-palveluista-ruotsiksi/6109816#gs.LVmdlBU>

Muutos 2011 2010. Tavoite- ja toimenpideohjelma 9.4.2010. Puolueen ohjelma.

Myllyniemi, Sami 2014. Nuorisobarometri 2013. Vaikuttava Osa. Helsinki: Opetus ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.

Nollatuntisopimukset kiellettävä lailla määrittämällä osa-aikatyöhön vähintään 18 tunnin viikkotyöaika ja täsmentämällä työsopimuksien edellytyksiä työajan määritelmästä

- tarkoituksena parantaa siten osa-aikatyöntekijöiden työajan ja ansiotason ennustettavuutta sekä työsuhde- ja sosiaaliturvaa. Kansalaisaloite. Viitattu 1.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1065>
- Nurmi, Eero 2014. Artikkelin ”Eduskunta hyväksyi kansalaisaloitteen avioliittolain muuttamisesta.” Yle. Viitattu 30.9.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-7685816>
- Nurminen, Laura 2017. Arviointimuistio kansalaisaloitemenettelyn toiminnasta 2012-2017. Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 45/2017.
- Nurmi, Timo & Rekiaro, Ilkka & Rekiaro, Päivi & Sorjanen, Timo 2003. Gummerruksen suuri sivistyssanakirja. Viides Painos. Jyväskylä: Gummerrus Kustannus Oy.
- Oikeusministeriön asetus kansalaisaloittelaisissa tarkoitetuissa paperimuotoisissa kannatusilmoituksissa käytettävästä lomakkeesta 86/2012. Annettu 17.2.2012. Viitattu 15.11.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120086>
- Ollikainen, Markku & Ratinen, Ilkka 2017. Suomen Ilmastopaneelin lausunto. Asia: Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman laatimisesta on säädetty ilmastolaissa (609/2015), mistä Ilmastopaneelin tulee antaa lausunto. Suomen Ilmastopaneeli.
- Penttinen, Sari 2016. Artikkelin ”Metsän jatkuva kasvatusta ei ole yleistynyt – tässä syyt” Maaseudun tulevaisuus. Viitattu 17.11.2017. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/mets%C3%A4/mets%C3%A4n-jatkuva-kasvatusta-ei-ole-yleistynyt-t%C3%A4ss%C3%A4-syyt-1.161537>
- Pekkanen, Joonas 2017. Vireillepanija ja Edustaja. Järkeä tekijänoikeuslakiin - kansalaisaloite. Puhelinhaastattelu 14.2.2017. Helsinki: Greenpeacen toimisto.
- Perustuslaki 731/1999. Annettu 11.6.1999. Viim. muutokset 4.11.2011. Viitattu 6.11.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Piraattipuolue 2010. Vaaliohjelma 2011-2015. Puolueen ohjelma.
- Pro Vaasan keskussairaala 2017. Pohjanmaa tarvitsee laajan päivystyksen sairaalansa verkkosivu. Viitattu 17.11.2017. <https://2020.osterbotten.fi/12plus1/>
- Ruotsin kieli valinnaiseksi kaikilla oppiasteilla. Kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/131>
- Saikkonen, Aleksis 2015. Avoin kirje Heurekaalle. Heseta ry. Viitattu 11.9.2017. <http://www.heseta.fi/avoin-kirje-heurekaalle>
- Seppänen, Esko 2017. Vireillepanija ja edustaja. Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta -kansalaisaloite. Sähköpostihaastattelu 19.2.2017.
- Sosialidemokraattinen puolue 1903. Forssan ohjelma. SDP. Puolueohjelma. Viitattu 14.11.2017. <https://sdp.fi/fi/blog/forssan-ohjelma/>
- Suomen luonnonsuojeluliitto. Historia. Verkkosivu. Viitattu 3.11.2017. <https://www.sll.fi/jarjesto/historia>

- Säilynoja, Juha 2014. Artikkelit "Mikä on kansalaisaloitteen arvo?" Yle: elävä arkisto. Viitattu 6.11.2016. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/05/mika-kansalaisaloitteen-arvo>
- Tasa-arvoinen Suomi ry. 2013. Tasa-arvoinen Suomi ry. Verkkosivu. Viitattu 19.11.2017. <http://www.tahdon2013.fi/toimi/tasa-arvoinen-suomi-ry/>
- Tasa-arvoinen Suomi ry. 2015. Uutinen "Tahdon 2013-kampanja kiittää." Viitattu 30.9.2017. <http://www.tahdon2013.fi/uutiset/tahdon2013-kampanja-kiittaa/>
- Terveydenhuoltolain 50 § 3 mom. on muutettava. Kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2343>
- Tilastokeskus 2016. Suomen tilastollinen vuosikirja 2016. 111. vuosikerta. Helsinki: Tilastokeskus.
- TNS Gallup Oy 2015. Ilmastobarometri 2015. Sitra. Kalvosarja.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Tammi.
- Turunen, Pasi 2017. Aito avioliitto -äänestyksen tulos eduskunnassa oli pettymys, vaan ei yllätys. Aito avioliitto ry. Viitattu 11.9.2017. <http://aitoavioliitto.fi/artikkelit/aito-avioliitto-aanestyksen-tulos-eduskunnassa-oli-pettymys-vaan-ei-yllatys/>
- Tynkkynen, Oras 2006. Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain kumoamisesta ja avioliittolain muuttamisesta. Lakialoite 170/2006 vp. Eduskunta. Viitattu 5.9.2017. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=la+170/2006>
- Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.
- Valkeapää, Annukka & Paloniemi, Riikka & Vainio, Annukka & Vehkalahti, Kimmo & Helkama, Klaus & Karppinen, Heimo & Kuuluvainen, Jari & Ojala, Ann & Rantala, Tapio & Rekola, Mika 2009. Suomen metsät ja metsäpolitiikka – kansalaisten näkemyksiä. Helsingin yliopisto. Tutkimusraportteja – reports 55.
- Vammaisfoorumi ry. & Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2017. Ei myytävänä! Kansalaisaloite vammaisten ihmisoikeuksien puolesta. Verkkosivu. Viitattu 17.11.2017. <http://www.eimyytavana.fi/>
- Vammaisten henkilöiden välittömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen. kansalaisaloite. Viitattu 17.11.2017. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2538>
- Visakorpi, Marika 2014. Onko avioliittolain muuttamiseen aihetta? Aito avioliitto ry. Viitattu 7.9.2017. <http://aitoavioliitto.fi/uutiset/kotimaa/onko-avioliittolain-muuttamiseen-aihetta-varatuomari-marika-visakorpi/>
- Väestörekisterikeskus 2017. Kansalaisvarmenteen käyttöönotto. Verkkosivu. Viitattu 15.11.2017. <http://vrk.fi/kansalaisvarmenne>

Wuori, Matti & Härökangas Laura 1998. Häirikkö Lintukodossa: Suomen Greenpeace 1989 – 1998. Helsinki: Suomen Greenpeace ry.

Yle-vero on lakkautettava 2016. Kansalaisaloite. Viitattu 6.9.2016.

<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1818>

Äitiyslaki 2015. Kansalaisaloite. Viitattu 31.8.2017.

<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/1669>

LIITE 1. Kansalaisaloitteen työkalupakki

Kansalaisaloitteen työkalupakki järjestötoimijoille

Juuso Aromaa

20.11.2017

Kansalaisaloitteella kuka tahansa täysi-ikäinen Suomen kansalainen voi esittää lakeja tai ehdotuksia lainvalmisteluun ryhtymiseksi. Jos aloite kerää 50 000 kannatusilmoitusta, eduskunta käsittelee sen. Kansalaisaloitekampanja on parhaimmillaan hyvä keino yhdistyksen toiminnan vaikuttavuuden parantamiseen ja yhdistykselle tärkeiden arvojen esiin tuomiseen. Menestynyt kansalaisaloite voi johtaa lainmuutokseen. Kansalaisaloitteen laatiminen on helppoa ja onnistuu oikeusministeriön kansalaisaloite.fi -palvelussa. (www.kansalaisaloite.fi)

Muista, että kansalaisaloitteella täytyy olla vireillepanija, edustaja ja varaedustaja, joskin vireillepanija voi toimia myös edustajana tai varaedustajana. Yhdistyksesi nimissä aloitetta ei voi siis suoraan tehdä. Mikään ei kuitenkaan estä yhdistystänne ja sen aktiiveja kampanjoimasta kansalaisaloitteen puolesta.

Tässä kansalaisaloitteen työkalupakissa esitellään kahdeksan tärkeää ohjetta ja neuvoa, joita yhdistyksenne kannattaa noudattaa, jos päätätte toteuttaa kansalaisaloitekampanjan.

- **Puutu selkeään epäkohtaan**

Kansalaisaloitteella saa vaikuttaa mihin tahansa asiaan, joka on eduskunnan päätäntävällän alaisuudessa, kunhan asia ei koske kansainvälisen sopimisen alaista lainsäädäntöä. Tois-
taiseksi suosituimmat kansalaisaloitteet ovat käsitelleet ihmisoikeuksia, vähemmistöjen oi-
keuksia, terveydenhuoltoa ja rangaistusasteikon kiristämistä. Perustele aloitteesi hyvin ja
kytke se yhteiskunnallisesti keskeisiin teemoihin. Aloitteet, jotka kytkeytyvät merkittävään
julkiseen keskusteluun menestyvät hyvin, mutta toisaalta hyvin menestyvät aloitteet myös

vaikuttavat siihen, mitkä asiat koetaan merkityksellisiksi. Kansalaisaloitteen tulee nousta selkeästi siitä arvopohjasta, jota sen taustaorganisaatio edustaa.

- **Kerää ja kouluta laaja kampanjakoalitiio tai kampanjatyöryhmä**

Kansalaisaloite toimii nimestään huolimatta heikosti, jos sitä ajaa vain yksi kansalainen. Kaikkien menestyneiden aloitteiden takana on suurempi organisaatio tai organisaatioiden joukko, jonka jäsenet kokevat aloitteen edistämisen arvoiseksi. Aloita tämän kampanjakoalition tai kampanjatyöryhmän rakentaminen jo heti aloitteen ideointivaiheessa, ennen kuin riviäkään aloitetekstiä on kirjoitettu. Jos koalition tai työryhmän jäsenet saavat vaikuttaa aloitteen sisältöihin, heidän on helpompi myös sitoutua aloitteen puolesta kampanjointiin. Pidä kuitenkin huoli aloitteen sisällön ja tavoitteiden selkeydestä: liialliset kompromissit saattavat vesittää aloitteesi.

Jos yhdistyksesi on arviosi mukaan riittävän vahva suunnittelemaan ja toteuttamaan aloitekampanjan itsenäisesti, voitte toimia niin. Tässä toimintamallissa etuna on, että aloite edistää ja edustaa selkeämmin juuri teidän arvojanne. Monesta organisaatiosta koostuvan kampanjakoalition kerääminen on kuitenkin suositeltavaa, sillä se lisää aloitteenne painoarvoa ja tuo lisää resursseja käytännön työhön. Mihin ratkaisuun tahansa päädytkin, on tärkeä pitää huoli siitä, että aloitteeseen sitoutuu ja sen eteen on valmis työskentelemään riittävä määrä vapaaehtoisia ja, jos mahdollista, palkattua henkilökuntaa. Muista, että aloitteen eteen työskentelevät vapaaehtoiset ja palkkatyöntekijät tarvitsevat koulutusta ja perehdytystä liittyen aloitteen tavoitteisiin ja sisältöön: on hankala kerätä kannatusilmoituksia aloitteelle, jota ei tunne hyvin. Varmista myös, että kesken prosessia mukaan tulevat saavat saman perehdytyksen kuin alusta asti mukana olleet.

- **Varmista, että aloite on tasokas**

Kansalaishaastattelut ja menestyneiden aloitteiden analysointi osoittavat, että potentiaaliset kannattajat odottavat aloitteeltasi uskottavuutta ja korkeaa laatua. Pidä huoli, että esittämä-

si lakimuutos on hyvin perusteltu ja argumentoitu. Laadi aloite niin, että sen idea käy ilmi jo otsikossa ja että tärkeimmät perustelut nousevat esille ensin ja yksityiskohtaisemmat perustelut vasta sitten. Jos aloitteesi on suora lakialoite, pyri varmistamaan, että varsinaisen lakitekstin laatii tai tarkastaa koulutettu juristi tai ryhmä juristeja.

- **Menestynyt aloite vaatii tuekseen kampanjan**

Aloitteellasi on kuusi kuukautta aikaa kerätä 50 000 kannatusilmoitusta. Tämä tarkoittaa lähes 270 kannatusilmoituksen päivätahtia. Vaikka aloitteita voi kannattaa melko vaivattomasti verkossa, tavoitteen saavuttaminen vaatii sinulta ja yhdistykseltäsi kovaa työtä. Vain noin 3 prosenttia aloitteista on saavuttanut tavoitteensa, ja menestyneiden kansalaisaloitteen takana on käytännössä aina menestynyt kansalaisaloitekampanja. Laadukaskaan aloite ei menesty, jos sitä tukemassa ei ole nettisivuja, sosiaalisen median sivuja, videoita, asiantuntijalausuntoja ja muuta kampanjamateriaalia. Voit myös integroida aloitteen osaksi valmista kampanjaa. Tärkeintä kuitenkin on, että kampanja on olemassa. Kansalaisaloitekampanjan tarkoitus on markkinoida aloitetta ja vastata kysymykseen aloitteen tarpeellisuudesta. Kampanjan tuottaman tiedon tulisi olla selkeää, helposti omaksuttavaa, kiinnostavaa ja hyvin perusteltua.

Keskustelkaa aloitteen kampanjakoalitiossa siitä, kuinka paljon kukin taustaorganisaatio on valmis käyttämään taloudellisia-, henkilöstö- ja vapaaehtoisresursseja aloitteen puolesta kampanjointiin. Jos kampanjakoalitiio ei ole valmis panostamaan aloitteeseen, ei aloitetta välttämättä kannata edes laatia.

- **Miten kannatusilmoitukset tulisi kerätä?**

Voit kerätä aloitteita sähköisesti verkossa tai paperisina lomakkeina. Verkkokerääminen on vaivattomampaa, mutta jos aloitekampanjassasi on tarpeeksi laaja koalitiio ja vapaaehtoisten joukko, on paperilomakkeissakin puolensa. Jopa hieman yllättäen kymmenestä suosituimmasta kansalaisaloitteesta peräti viidessä paperisten kannatusilmoitusten määrä ylittää sähköisten kannatusilmoitusten määrän.

Paperilomakkeiden kerääminen jalkauttaa aloitteesi kaduille, oppilaitoksiin ja työpaikoille. Se antaa myös organisaatiosi vapaaehtoisille konkreettisen ja merkityksellisen tavan osallistua kampanjan toimintaan ja sitouttaa kohdattuja kansalaisia aloitteesi tavoitteisiin. Suunnittele paperilomakkeiden käytännön logistiikka tarkkaan ja pidä huoli, että eri tahojen keräämät lomakkeet toimitetaan riittävän usein yhteen, tiettyyn laskentapaikkaan. Pidä lomakkeiden määrästä tarkkaa lukua ja ilmoita päivitetty luku tasaisin väliajoin niin kansalaisaloite.fi -palvelussa, kampanjasi verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

- **Panosta huippupäiviin ja seuraa muita aloitteita**

Käytännössä aloitteellasi tulee olemaan piikkipäiviä, jolloin kerätään kannatusilmoituspottisi suuri massa: yritä käynnistää aloitekampanjasi näyttävästi, jotta aloite saisi ensimmäisinä päivinä mahdollisimman paljon kannatusilmoituksia. Alun menestys on aloitteen elinvoimaisuuden kannalta keskeistä, koska kansalaisaloite.fi-palvelun etusivulla näkyvät lähtökohtaisesti vain ne aloitteet, jotka ovat onnistuneet keräämään ensimmäisen kuukauden aikana 50 kannatusilmoitusta.

Myös aloitteen viimeisinä päivinä voi yrittää luoda loppukiri -ilmiötä. Nämä huippupäivät synnyttävät nostetta, joka vie kampanjaa eteenpäin esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Muun muassa Järkeä Tekijänoikeuslakeihin -aloite keräsi viidesosan kannatusilmoituksistaan toiseksi viimeisenä kampanjapäivänä. Myös muut aloitteet saattavat antaa aloitteellesi vetoapua: 19.3.2013 oli piikkipäivä kaikille kansalaisaloitteille, sillä silloin kansalaisaloite.fi -palvelussa peräti 105 000 ihmistä kävi kannattamassa Tahdon 2013 -aloitetta. Jos aloitteesi aihetta käsitellään mediassa, pyri hyödyntämään tätä huomiota kannatusilmoitusten keruussa. Jos aihetta ei käsitellä mediassa, pyri luomaan mediahuomiota itse esimerkiksi kannanotoilla, tempauksilla tai maksetulla mainonnalla.

- **Aikatauluta tarkoin**

Kun aloite päivätään, eli kannatusilmoitusten keruu käynnistetään, on kampanjakoalitiollasi kuusi kuukautta aikaa kerätä tarvittavat kannatusilmoitukset. Kun ilmoitukset ovat kasassa, väestörekisterikeskus tarkastaa niiden oikeellisuuden. Tämän tarkastuksen läpäisyn jälkeen sinulla on kuusi kuukautta aikaa toimittaa kannatusilmoitukset eduskunnan kansliaan, muuten aloite raukeaa. Kannatusilmoitusten toimittamisesta on sovittava kanslian kanssa erikseen. Kun aloite on saapunut eduskuntaan, käsittelee eduskunta sen oman aikataulunsa mukaan. Käsittely voi olla hidasta ja joskus aloitteiden käsittelyyn on kulunut puolikin vuotta. Seuraa tarkasti aloitteesi etenemistä ja pidä huoli, että yhdistyksessäsi on joku, joka on tarvittaessa valmis eduskunnan valiokuntien kuultavaksi aloitettasi koskien.

Aikataulun kanssa kannattaa olla tarkkana, sillä **jos aloitteen eduskuntaan toimittamisen ja käsittelyn aloittamisen välillä ehditään käydä eduskuntavaalit, aloitteesi raukeaa**. Kannattaa pitää huolta siitä, että seuraaviin eduskuntavaaleihin on vähintään puoli vuotta ja mieluiten vuosi, kun toimitat kannatusilmoitukset eduskunnan kansliaan. Aloitteen toimittaminen on turvallisinta heti eduskuntavaalien jälkeen.

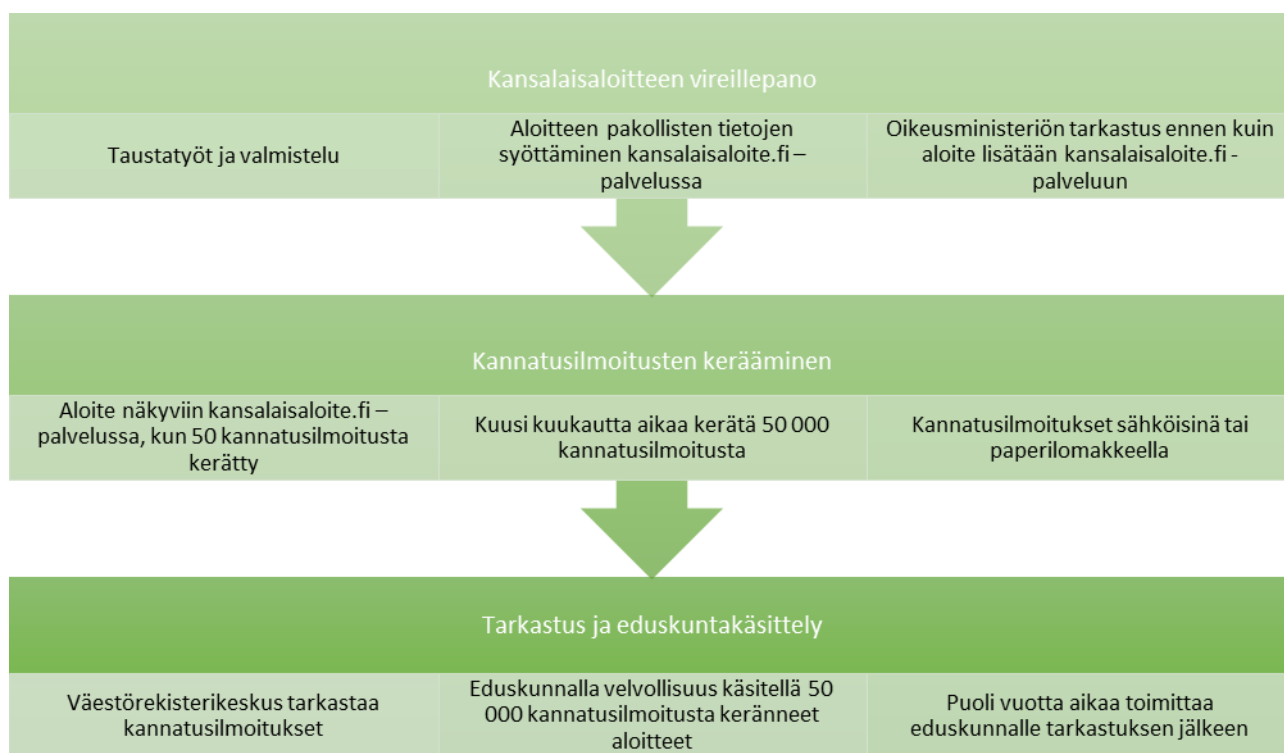
- **Ole valmis häviämään tämä erä: jo kampanja on voitto**

Suomalaisen kansalaisaloitejärjestelmän viisivuotisen historian aikana eduskunta on hyväksynyt vain yhden kansalaisaloitteen varsinaiseksi laiksi. Hyväkään kampanja ei välttämättä tarkoita kansalaisaloitteen suoraa siirtymistä lainsäädännöksi: käytännön politiikkaa määrittelee kansalaisaloitteesta huolimatta hallituksen ja eduskunnan enemmistön tahto. Vaikka kansalaisaloitteita kannattaa tehdä vain asioista, jotka sinä ja kampanjakoalitiosi haluavat toteutuvan, aloitteiden kannattaa olla kuitenkin myös sellaisia, jotka olet toistaiseksi valmis myös häviämään.

Kansalaisaloitteesta on tullut itsessään toimiva ja tärkeä kansalaisvaikuttamisen ja keskustelun kanava. Hyvä ja menestyksekkäs kansalaisaloite vaikuttaa julkiseen keskusteluun ja ihmisten mielipiteisiin merkittävällä tavalla. Menestyksekkään aloitteen puolesta kampanjoivien

järjestöjen vaikuttavuus ja tunnettavuus paranevat. Kampanjakoalitiioissa syntyy uusia verkostoja ja liittolaisuuksia, jotka voivat tulevaisuudessa jatkaa työtä yhdessä ja entistä vahvempina aloitteesi tavoitteiden eteen. Toisaalta menestyksenkäs kansalaisaloite tuo esiin nostamasi epäkohdan päättäjien ja puolueiden eteen ja pakottaa ottamaan siihen kantaa. Vaikka aloitteesi häviäisi tänään, se kuitenkin avaa uraa keskustelun jatkamiselle ja tulevaisuudessa rakentuvalle menestykselle.

Kansalaisaloitteen kolme vaihetta (Kuva tekijän, aineisto Kansalaisaloite.fi)

LIITE 2. Haastattelurunko

1. Kertokaa näin aluksi siitä, mikä on teidän oma suhteenne metsään.
 - *Ulkoilu, liikunta?*
 - *Luontoarvot?*
 - *ilmasto?*
 - *Henkiset arvot?*
 - *Taloudellinen, omistatko, oletko muuten taloudellisesti riippuvainen metsästä?*

2. Mikä on teidän käsityksenne metsien suojelusta tällä hetkellä?

3. Mitä teille tulee mieleen sanasta "avohakkuu?" Mikä on käsityksenne siitä, että ovatko avohakkuut välttämättömiä metsänhoidon ja metsätalouden näkökulmasta?

4. *Jatkuvalla kasvatuksella tarkoitetaan sitä, metsässä ei tehdä avohakkuuta. Metsässä on koko ajan eri-ikäisiä ja -kokoisia puita. Puita poistetaan poimintahakkuin eli sieltä täältä tehden tilaa pienemmille*

Pitäisikö jatkuvan kasvatuksen mielestänne yleistyä?Minkä oletatte olevan syynä siihen, että jatkuva kasvatusta ei ole yleistynyt?

5. Suomen hallitus on päättänyt lisätä hakkuiden määrää, tavoitteinaan ns. Biotalouskehittäminen (polttoaine, puurakentaminen, puujalosteet). Kuitenkin 86 tutkijan paneeli on kritisoinut hallituksen suunnitelmia siitä, että hakkuiden lisääminen kiihdyttää ilmastonmuutosta. Minkälaisia ajatuksia hallituksen suunnitelmat ja niihin kohdistettu kritiikki teissä herättää?

6. Mitä olisit itse valmis tekemään metsien suojelun eteen?
 - Allekirjoittamaan adressin?
 - Allekirjoittamaan kansalaisaloitteen?
 - Lahjoittamaan rahaa?
 - Tekemään vapaaehtoistyötä (esim. Esitteiden jako, aiheesta puhuminen jne.)?
 - Suora toiminta/kansalaistottelemattomuus?

7. Mitä tiedätte kansalaisaloitteista?
 - Oletteko allekirjoittaneet?
 - Mikä teitä motivoi kirjoittamaan aloitteen? Kuinka vaikuttavana pidätte aloitteen kannattamista?
 - Jos ette ole, miksi ette? Mikä on suurin kynnys kansalaisaloitteen allekirjoittamiseen?
 - Tuleeko teille mieleen kansalaisaloitteita?
 - *Osaatteko kertoa, mikä on kansalaisaloitteen ja vetoamuksen (adressin) ero?*

8. Uskotteko kansalaisaloitteen parantavan demokratiaa?

9. Jos kansalaisaloitteella haluttaisiin suojella metsiä, minkälaista sisältöä odottaisit siltä? Mitä olisit valmis allekirjoittamaan?